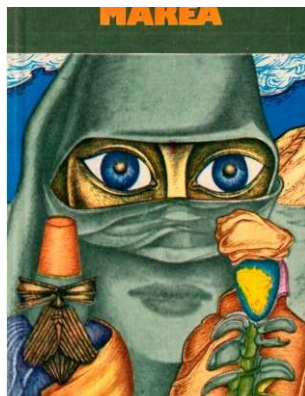

IWH/VVIED DB
CINE ¡SI ADUCE
AHMTE

GLOBUS

· - M ,
· W

ISKohammed Dib.

Cine își aduce

aminte marca

COPERTA COLECȚIEI DE ION STATE
Grafica de VIOREL POPESCU; Ilustrația de DAN STANCIU
MOHAMMED DIB *Qui se souvient de la mer*
© EDITIONS DU SEUIL, Paris, 196

25otiei mele
BUNA PACE; POFTĂ BUNA.
Omul se postase în cadrul ușii : deocamdată
nu era decît o voce. Dar cum grăise!... Mi-
am ridicat nasul din bolul cu *harira*¹ ; omul
nu intra încă ; strîngea chiștocul de țigară
între degetul mare și arătător, ne , cerceta
din priviri și făcea ștregărește cu coada
ochiului, ca între amici.
Să-l recunosc deschis ? Pe bună dreptate că
așa s-ar fi convenit, dar mi-a lipsit
îndrăzneala. Lasă •— mai bine, n-aude n-ta
vede ; să mai aștept raza de speranță, chiar
și cu prețul singelui. Ar fi dorit să-i fim
complici, dar ca clocea ? Din cît puteai
desluși privindu-l, mare lucru nu alegeai. O
ușă nici prea largă, nici prea-naltă : și-o
umbră oprită în pragul unui cuvînt, și oare
privea, fuma, desprînsă cu desăvîrșire de
contradicțiile realității vizibile. De partea
cealaltă se perindau mereu duleege, palide
siluete.
Se hotărî să coboare cele două trepte. întu-
necimea din *metabkha*² s-a mai subțiat.
Iarăși am lăsat nasul în jos, în bolul cu
harira, iar lîngă ușă, băiatul ciufuit, cel
care vintura un carton deasupra grătarului,
înlemni cu brațul în aer.

1 *Harira*, tochitură de carne de berbec aseasonată
și rnult condimentată.

Omul merse drept spre un client mai
virstnic, înfăşurat într-un strai pămîntiu.
Fără şovăială, îl cuprinse pe după gît şi-l
sărută pe creştet, acolada familiară.
Alţi clienţi intrară, vreo doi-trei ieşiră. Ală-
turi, aceeaşi lărmaială ce-ţi zgiria auzul.
Acum, de pretutindeni ajungeau zgomote
pînă la noi — oraşul veghea. Venindu-şi în
fire, băiatul de lângă uşă aţîţa focul cu foaia
lui de carton şi scintele îi învăluiră. Dar
tipul — ce-o fi fiind oare ? Scăpă grăsimе
prin grătar, sfirîi pe cărbunii aprinşi, iar
sfara înecăcioasă îmbîcsi aerul din sală.
Un client se ridică. Duse mîna la unul din
buzunarele bluzei şi se apropie de teighea;
oraşului i se mai acordase un răgaz
(degeaba, era incapabil să-şi guste
fericirea). O cîrţiţă înainta lent pe sub străzi
şi stîrnea oarecare zgomot. Pentru cine avea
urechi de auzit, mai erau şi alte sunete de
luat în seamă, nu doar mersul singelui ce-şi
urma calea ; alţi paşi răscoleau subsolul, cu
răbufniri de tunet. Dar noi sporovăiam.
Şi hangiul care zice :
— *Zece duros.*
Cîrţiţa putea să înainteze : exact în clipa
cînd se cutremura pămîntul, schimbam de
picior. Pămîntul putea să se cutremure, iar
cîrţiţa să înainteze.
Umerii clientului se boltiră — numără mo-
nedelee pe tarabă ; flutură din mînă a salut,
cine ştie către cine sau ce, de parcă singur
gestul conta. Plecă, şi un minotaur gri se
pro- filă în dreptul uşii, cu aruncătoarea de
flăcări înainte, trecu într-un şuiер, şi-ndată,
al doilea minotaur, exact în acelaşi loc, ca să
dispară, şuiерînd la fel. Apoi, al treilea...

Cîrîța. Răsturnată, înainta cu pas egal pe sub asfalt. Nu- mărai pînă la cinci, pînă la șase. Minotaurul se topise, ochiul dimineții se deschidea din nou, dar privirea ei nu mai era cea de mai- nainte ; depărtată. Mi-am ascuțit auzul — nimic, strada rămăsese aceeași.

Conversația dintre tip și țăran se angajase. Cîmpul își trimitea răsufarea din adîncul orizontului — o primeam drept în față. Dar acolo, înăuntru, nu prea era vorba de asta, iar lor puțin le păsa. Soarta noastră se hotărăște printre cuvinte fără pondere și fără culoare, printre gesturi pe care nici o memorie, nici o argilă, nici o oglindire nu le va fixa. Dimpreună cu noi, în afară de noi.

Stam s-ascult — ori- cînd poți asculta. Cealaltă lume — și-acolo, tot noi, veșnic noi. După ce minotaurii s-au dus, mă mențineam mai puțin greu în fluviul lucrurilor pornite, viața zorea drăgăstoasă, mă chema, mă purta, în dorința ei de a continua mereu să nască, ceea ce-i sta încă în putere. Atîta lume se perinda pe ulicioară.

— Merge, merge ? Ce mai nou, frate ? întrebasese tipul, în picioare. Destul de scund, dar nici nu avea nevoie să fie mai înalt. Un bluzon kaki îi mula bustul, și mai purta un scurt pantalon bufant. Pe umăr, sacul de companie. Se mișca fără grabă. Nu era de mirare — de multe se despuiașe el.

Nimic, toate bune.

Cum o duoi ou sănătatea

— ?N-am a mă plînge, răspunse țăranul.
Se-ntoarse cu fața. Clasicul felah de prin
părțile noastre : barbă cum e cărbunele, față
arsă de soare, pomeți sălțați sub ochi, arcade
pronunțate, sprîncene groase. O figură nu lip-
sită de fermă expresivitate — plîne coaptă în
cuptor țărănesc. Sub burta orașului, un tam-
tam neauzit bătea măsura, în doi și trei timpi.
Felahul ridea înveselit la vorbele tipului.
Dar de ce oare adăugă :
— Iartă-mă, nu te cunosc... ?
— Cum? Nu-ți amintești de mine?!
Presupun că nimeni nu s-ar gîndi să-mi
pună la îndoială fidelitatea relatării. Dar
atunci, ce să zici de felah ? Și tipul, cum de
abordase așa, un ins necunoscut lui ? Trase
tare din chiștocul de care te mirai că nu s-a
consumat de tot. Am răzuit fundul bolului.
Mi-am adus aminte de viața mea la țară,
timpuri demult trecute, copilăria mea : zilnic
întîlneam asemenea țărani. Aveau ei un dar
de făceau să tresară pămîntul; sub călcătura
lor zvicnea un cuvînt ca un țipăt, cu totul
neînțeles pentru noi, orășenii dintre ziduri.
Cufundate în mireasma finului și a izmei,
zilele contopeau într-o durată unică, sorbită
la infinit. Iar dacă de atunci încoace timpul a
luat-o razna, dacă nu mai primim drept în
față de- cît șirurile oarbe ale unor panouri de
semnalizare, ne-a rămas totuși nisipul ce
tocește treptele pe care coborîm.
Am mestecat mai departe, ca și cum aș fi
mîncat încă — nu-mi rămăsese nici fărîmă de
horîră, și alt bol nu mai puteam comanda.
Dar voiam să zăbovesc ; realitatea era că nici

n-aş mai fi putut pleca. Era prea târziu. Şi nu aveam la mine decât atât cât să-mi achit consumaţia.

— Săptămîna trecută. La Remchi.

Tipul tăcu ; îşi morfolea chiştocul, sucea capul la dreapta şi la stînga, ne privea furios. Era inevitabil — asta se pregătise de-a lungul mai multor generaţii. Intrară noi clienţi, împinseră nişte bănci — şi asta intra în ordinea lucrurilor, viaţa mergea mai departe. îl întrebă pe hangiu ce le-ar putea servi, iar el, cum' era de aşteptat, glumi :

— Tot ce-avem e numai pentru buna dumneavoastră plăcere, nici nu s-ăr putea altfel, aşa că nu încap alegere.

Acestea fiind zise, luară loc, iar tipul mă aţinti cu privirea. Mă prindea în jocul lui. Care anume ? Era singur stăpîn, ba chiar dispunea aci de toată lumea, chiar dacă nici unul dintre noi n-ar fi fost gata s-o recunoască.

Această poveste devenea un fel de joc : unde-ai fi prins diferenţa ? Iar jocul se juca în acelaşi moment şi în *metabkha* cu tavanul scund şi afumat, cu pereţii pătaţi de grăsime, şi în lumea-ntreagă : locul nu avea importanţă. Ca şi acest alt oraş, care nu ignora nimic şi totuşi cînta, ceea ce era destul de surprinzător la prima vedere. Dar nimeni habar n-a-vea cum există ; şi nu-i vom auzi prea curînd nici cîntecele, nici strigătele. Rămîneam la pîndă — devenise un joc, şi nu ştiam ce fel de joc.

Felahul își văzu iarăși de prânzul său întrerupt și-l invită la masă pe străin.

— Pe la Remchi am trecut eu, dar de atunci și pînă azi sînt cincisprezece ani bătută pe muchie.

Mesteca, barba lui asiatică se zvîrcolea. Tăcerea, un cearșaf acum împăturit. Gușa grăsulie și proaspăt rasă tremura.

— Nu-ți fă singe rău dintr-atîta, se-ntîmplă des să iei un ins drept altul.

Păsările furiei, iriacele, care se îndoapă cu măsline, băteau în valuri de ris batjocoritor falezele de la Lalla Seti : octombrie. Știau ce se petrece între zidurile orașului. Puțin le păsa. Octombrie.

•— Atunci, erai prin Ouahrane ?...

— Nu, nu vin de la Ouahrane.

Omul se așeză pe un scaun de-alături, își rezemă un braț de spetează. Strugurii din vii erau copți. Octombrie. Octombrie. Continua să privească în juru-i, cu ciudatul său suris. Și iarăși felahul :

— Nu face să-ți strici cheful.

Mesteca, liniștit. Ziua se scurgea ca neclintită, mai densă decît lumina ce-și lua din ea văpaia culeasă de la baza albastră a flăcării. Luă jumătatea de posmag ce-i mai rămăsese și-l îmbie pe străin, plimbîndu-i-l prin fața ochilor.

— Uite, trec într-o bună zi prin Moghnia, văd un băștinaș care vine la mine, mă salută și mă poartă la cafenea. Nu zic ba, nici că mă ia drept altul. Pînă la urmă, își dă seama

că s-a înșelat. Îmi plătește cafeaua și, la despărțire, își cere iertăciune.
Și felahul începu iar să ridă. Celălalt nu-i răspunse, doar ce strînse din buze. Nici nu-l mai asculta, ziceai că-i aci, dar el era acolo unde rolul său îl chema : și asta nu schimba cu nimic lucrurile. Era doar o chestiune de minute, de ultimă punere la punct, atît cît îi cerea, ca oricăruia dintre noi, inginerul de mare precizie, destinul.
Și-atunci, imboldul lăuntric s-a dovedit mai tare decît voința — am căutat să-i prind privirea, acum doream să semnez pactul pe care îl respinsesem mai adineauri, din lipsă de îndrăzneală. Prea târziu. Își feri ochii.
Țăranul sparse în două restul de posmag și-i întinse o bucată.
Și tot rîzînd :
— Asta să-ți fie tot necazul.
Prea târziu, prea târziu.
— Nu, îngînă tipul.
Respinse mîna ce-i oferea rodul griului. Pînă și posmagul trebuia să-l refuze. Îl înțelegeam.
Cum să-mpartă piinea cu celălalt, cînd viile distilau singe și iriacele scui-pau nu numai sim-buri de măsline, dar și batjocură asupra orașului ?
E de crezut că țăranul nu știa nimic. Lăsă bucata de posmag la îndemîna străinului — mai că ai fi fost tentat să spui tovarășului de masă —, la voia acestuia să primească ori nu.
— Mănîncă, frate îl îndemnă totuși.
Mănîncă.
Să stărui să se înfrupte din această piine a

noastră, să-i spui „frate” când totul se terminase, când cortina era trasă ? Deodată am fost cu toții gata să sărim în picioare, să dăm în vileag impostura. Și totuși, ce făcusem oare noi înșine până în acea clipă ? Ne amăgisem că îl acceptam și pe acest om. Nedemnă pretenție ? Dealtfel, nici nu-i trebuia așa ceva, și avea dreptate. Ziua se împături încă o dată, nici o trasătură nu se clinti pe fața străinului. Mergea, acționa altunde, ochii i se măriseră, fără să ne vadă, deși erau întorși către sală. Felahul minoa liniștit, din nările lui răsăreau fire de izmă.

Un cîtec se aninase de zăbrelele zilei, lumina însă nu creștea. Încărcată de colb și de sfară, se așternea peste noi, straturi-straturi. Totuși, orașul ne trimitea deseori suflarea unui aer oxigenat.

Se mărgini să schițeze un gest și să mormăie câteva cuvinte de neînțeles, urcă cele două trepte și ajunse la ușă. Dar în ultimul moment, înainte de a se șterge din ochii noștri, avu slăbiciunea să învâluie dintr-o privire întreaga sală.

Mai multe capete se ridicară. Iată la ce trebuia să te aștepti. Și-acum, ce-mi rămânea de făcut ? Oare venisem să-mi mănînc inima în această *metabkha* ? Cu nici un preț nu mă voi mai simți liber de-acum înainte, iriacele nu țipaseră numai pentru octombrie, ci și pentru mine însumi. Nu știam bine ce anume căzuse pe umerii mei. De-ați fi văzut acei ochi întorși către noi, ochii aceia care au rămas...

M-am grăbit să fug din *metabkha*.

DE NECREZUT, TOT ACEST DU-TE-VINO..
întunecate parfumuri echinocțiale se rotesc la
subsuorile mării ; și nimeni nu le ia în seamă.
O zi de octombrie, coaptă pentru culesul
viilor și luminată într-un striaj singuriu,
înconjoară, cu brațele-i întinse, orașul. Tai
drumul de la Souiqua la Beylick,. trec chiar
prin inima Cetății. Of, cum se agită oamenii !
Adevărată contracarare a ordinii hotărâte de
anotimpuri, clase, rase, viață și moarte. Și
nimeni nu se gîndește la asta. Fiecare nou
ciclu ia naștere dintr-o minuscule particulă
de aer viu, ce n-ar fi în stare să stingă măcar
o scînteie.]Siimic — pînă la platanii ce-și
schimbă nuanțele în metamorfoza lor,
devorați pînă în măduvă, dar mereu la fel de
tineri, stufoși și sonori ca în vreme de
primăvară — nimic care să nu-și dorească
modelarea în virtute și-n flacără. O privire a
primăverii, o violetă ardoare mediteraneană
de vijelii tulburată, da, e tocmai ceea ce
trece-nvăluit prin ochii adînci ai toamnei din
această dimineată.
Umbre de oîini lăsați liberi, să
adulmece pe străzi, mă readuc la realitate.
împuns de neliniște, merg privind jur-
împrejur : atîtea surprize singeroase pot
surveni. Nu mai ridic nepăsător din umeri, ca
în trecut, chiar dacă, din cînd în cînd, îmi
astup urechile să nu mai aud coticodăcelile de
prin curți, în stare să acopere mugetul boilor
ațîpîți. Și pentru mine dimineata se deschide
în vid, iar seara tot în vid cade.

Și această aventură abia acum începe. Ne-au luat cu oțozbirul un lot de bărbați. Soții și copii s-au dus să bată la toate porțile, să afle și ei adevărul, să știe ce-i așteaptă pe oamenii lor. Iar între timp, un cîntec ca un gungurit rătăcea pe aripile vîntului. Au mers la Ma-

rele-Gospodar¹, au plîns amar, iar inocentul cîntec le-nfășura picioarele desculte, s-au rugat fierbinte, femeile cădeau în genunchi în fața minotaurilor postați de santinelă. Le sărutau miinile și-și ridicau către ei pruncii din brațele întinse. Un glas de flaut împunea cu cornițe căprești picioare și pintece, slab dar încăpăținat. Minotaurii le-au gonit, fără să fi priceput o boabă din bolboroseala și îngînările lor. Și-atunci, cîntecul de flaut cu suflare de căprîță s-a dus să salte departe, printre miremele de cimbru și fistic, și-n toate casele, în toate dughenele, sub cuvinte s-a încheat o tăcere de bazalt. S-a așternut egală pretutindeni, fără nici o fisură. O simțeau pur și simplu, concretă, palpabilă. Apoi, zidurile se •■dislocară, ca iarăși să se sîrîngă în jurul nostru — nu mai respectau vechea aliniere — dar se ținuse seama de ceea ce trebuie să numesc o schiță de ansamblu, reprezentînd decisa intenție de învăluire și dinăuntru, și din afară : rezultatul faptului că orașul se înecase în bazalt, mai bine zis era copleșit de bazalt. Altă urmare a fost că vorbele au renunțat să mai fie vorbite și au devenit ceva asemenea pietrelor de riu — cu ele am mers și am ciocănit prin toate ungherele, încercînd să sondăm grosimea straturilor suprapuse. Și astfel, o muzică ce avea și o stranie dulceață a început să se răspindească aici, dar dacă nu te bucurai de o ureche bine exersată, ușor puteai s-o confuzi cu pași cîrțiți, iar uneori chiar cu berbecii furioși ai mării, care domnea -mult mai încolo, adine. Unii dintre noi au înțeles pe

deplin că graiul ne devenise inutil și s-au cutremurat de minie, au scrâșnit din dinți neputincioși, între timp, zidurile s-au pornit să improvizeze un fel de noduri de nedezelegat ce se strîngeau tot mai mult jur-împrejurul multora, fără să le pese de soarta captivilor. Și-atunci, minia a pornit să circule într-un ocol închis, se rătăcea, revenea de unde a plecat, tot așa, prin ganguri gîtuile — dovedindu-se și ea inutilă. Totuși lucru de mirare — nu ne venea să credem în atîta cruzime. Recunosc că și eu mă număram printre increduli.

Cînd mă întorceam acasă, în acele interminabile zile și imprevizibile marșuri prin acel labirint, eram îndată asaltat de întrebările Na- fisei și ale celorlalte femei. Păstram tăcerea, ori scoteam sunete nearticulate — prin forța lucrurilor, din gura mea nu puteau ieși cuvinte, din gîtlejul meu nu mai putea curge izvorul limpede al vorbirii, ci numai și numai un val de pietre. Totuși, ca și celorlalți bărbați, femeile nu-mi dădeau pace cu întrebările, ne- știind la ce se expuneau : oricînd aș fi putut vărsa o avalanșă de pietre.

Ieri, pentru prima oară, s-a auzit o asemenea dezlanțuire. Era Lkarmoni, care nu s-a mai putut stăpîni să nu-și ocărăscă temea. Accesul era atît de violent, incît pietrele șlefuite pe care le scuipa explodau, lăsînd să țîșnească strigătul închis în ele. Toți vecinii erau numai urechi. Am înțeles îndată că nu pe nevastă se înfuriase omul, își vărsa năduful și se nimerise ea țapul ispășitor. Ne temeam ca nu cumva să se și înăbușe omul cu

ce-i năvălea din gîtlej, dar se înverşunase şi îi tuna glasul cu violenţă sporită. într-un fel, ne răcoream cu toţii. Fireşte, ruşinată de grămada de pietre împrăştiată în jurul lor, femeia încerca să-l liniştească. Aşa îmbrăţişa, odinioară, marea picioarele omului, reamintindu-şi de vremea cînd îl purta în sinul ei.

Departe de a se potoli, Lkarmoni răcni :

— ■ Putoare ! Stricato !

Eu mă închideam în piatră cu bunăştiinţă — era cea mai sigură cale de a putea lupta împotriva unei asemenea morţi. Iar departe, marea înălta către om un murmur luminat!

— O să ni-i trimită îndărăt, ai să vezi, spunea Nafissa.

Îmi părea că doreşte să mă întărească, să mă consoleze. Nu mă lăsa inima să slobod pietre crăpate, nu discutam cu ea.

— Şi fără asta, atîta popor e contra lor. Îţi închipui ce-ar fi dacă acestor oameni li s-ar face şi cel mai mic rău.

Pînă la urmă, înţelepciunea e totdeauna mai tare, biruie zvircolirea fără rost a omului, eram gata să-i dau crezare. Nu-mi dădeam bine seama, dar îmi era tare dragă, totodată, şi mireasma sărăcie ce-i purta cuvintele către

— Tăicuţule, o auzai pe bătrîna Adra, adresîndu-i-se fiului, Ismael, om înşurat şi tatăl mai multor copii, nu te frămînta pentru nişte bărbaţi pe care nici nu-i cunoaştem,

1 Autoritate locală de neam princiar, în organizarea

care nu-ți sînt nimic. Este el, acolo sus, unul care pe toate le vede. O să-i ocrotească ; tu nu poți face nimic pentru ei.

Nici gînd să creadă o vorbuliță din cele zise, dar prefera să-și păstreze pentru ea povara suferinței. În ceasurile ei de tăcut răgaz de la treburi, cum își îngăduie orice bătrînă, avea să mestece mereu, încet-încet, grăunțe amare de cimbru, și să îngine firava-i melopee.

Deși, ca noi toți, nu răbda ușor asemenea lovitură, el, Ismael, nu ridica nicicînd glasul și nu arunca nimănui piatra. Oare nu-l des-cărca maică-sa de poverile grele ? Și mai era încă o femeie care să-l legene cu cîntece de alungat spaimelor : soția sa. Fără mare, fără femei, am fi rămas de tot orfani : ne oblojeau cu sarea unei limbi doar lor date, ceea ce, din fericire, pe mulți dintre noi ne-a cruțat ! Ar trebui s-o spunem public într-o bună zi.

Dar nevasta pantofarului Abbaz, zvîrluga Zoulikha, cu ochii rîzători de obicei, se porni să zică unuia și altuia :

— Sărmanii oameni ! Ce-or să se facă ? Ce-o să se aleagă de ei ?

Și-ndată, viața demult statornicită, ce se și risipise în nisip, începu să se retragă din casa noastră, iar blîndețea, prospețimea mării n-au mai avut cum ajunge pînă la noi.

Doar în rare-rare clipe, marea, mai tare decît bazaltul, deschidea iarăși ochii numai ca să-și vadă rî- zînid pruncul, propriul ei mister.

colonială

Nafissa, ea se păzea să nu sufle o vorbă. Copleșită de durerea bărbatului ? Nu, așteptînd cu răbdare. Încredințată că, mai curînd ori mai tîrziu, ea va trebui să-l îngrijească, să-l vindece, să-l legene. Marea nu este tristă în așteptarea nopții, așa cum s-ar crede : în apele ei, stelele au și început să clipească.

Către ora două după-amiază, Lkarmoni veni către casă cu marea-i nenorocire în dinții încleștați. Soția lui îl crezu bolnav și chemă vecinii. Cînd am intrat la ei, l-am văzut șezînd într-un colț, schimbat la față, incremenit strîn- gîndu-și capul între palme, iar ea, cu genunchiul stîng lipit de sol și dreptul ridicat, sprijinită* cu o mîină pe rogojina așternută pe jos, față în față cu el, în atitudinea mamei care se pregătește să-și ia copilul în circă — obicei încă răspîndit la noi. Nu izbutise să scoată nimic de la el, nici un cuvînt : vedea prea bine. Atunci, bătrîna Yamma, deși doar o vecină, îl rugă să nu stea cu buzele cusute.

Uîți deseori că marea, înainte de orice, nu are vîrstă ; aici e forța ei.

— Stîncă se prăbuși, și-n locu-i se făcu iarăși un om, care-și mișcă bratele, capul, buzele — cu adevărat viu. I-au ucis, grăi Lkarmoni, gîngăvind încă după îndelungata-i rigiditate.

Bărbia începu să-i tremure și, deodată, izbucni în lacrimi. Trăia, fără îndoială.

— I-au ucis, i-au ucis, repeta el printre sughițuri de plîns, incapabil de mai mult.

Reînvăța să vorbească ; desigur, pentru moment, era prea puțin.

Rolul bătrinei Yamma se mărgini la această primă eliberare : se reîntoarse printre noi, care stăteam în cerc. Acum venise rîndul soției sale să-și împlinească menirea.

— ■ Cum ? De cine vorbești ? .

Dorea ca omul ei să poată spune și alte cuvinte, doar așa și-ar fi vărsat tot focul. Altfel, noi pricepusem prea bine despre cine era vorba. Și ea, desigur. Dar pentru ea mai important era altceva. Cu glas gîtuit, Lkarmoni nu izbutea să lege bine cuvintele, să fie lămurit în ce spune. Dealtfel, ar fi fost inutil să ne mai lămurească. Am rămas neclintîți, nu aveam alt rol decît acela de a figura în scenă. Dincolo de perete, un copil o strigă pe maicăsa, care trebuie să fi fost printre noi.

Linîștindu-se deodată, Lkarmoni ridică o privire caldă spre soția și fiica sa, și spre noi toți.

— De-am putea avea o licărire de speranță, zise el, vorbind curgător, dacă tot ce se-ntîmplă ar avea o noimă, de-am putea într-o zi să-i...

De data asta mințea. De aceea își și regăsise graiul cu atîta ușurință.
Cu capul sus, ochii limpezi, continua pe același ton : — Tot ce facem noi nu e decît să rezistăm. Și niciodată nu izbindești numai prin rezistență. Sint atît de tari față de noi. Fanfara cuvintelor nu trezi nici un ecou în grupul nostru. Ceea ce l-a supărat rău și i-a pierit pofta de vorbă. Umbra mării, cu parfumul și culoarea ei de levănțică, se întindea pînă la noi, însăși marea ne lîngea brațele și umerii, spălînd orice remușcare, orice gînd apăsător : eram gata să înfruntăm vicleana mișcare tîrîtă a zidurilor. Nafissa ieși înaintea mea, care zăboveam — mă întrebam prin ce am putea începe. Mă chema din prag ; am ridicat la rîndu-mi perdeaua de la ușă, am urmat-o.
în dimineața asta, marea nu izbutește să-ți pătrundă în inimă, oricum s-ar rostogoli, zădarnic ușoară. Trezindu^mă, eram gata obosit, cu capul greu de hula-i inutilă.
Oamenii își poartă țestele pline de găuri, cu panăse de buruieni zbîrlite ; geologie a insomniei, straturi de încrețire, falii, catastrofe — și eu cred că am un asemenea cap. Sint coridoarele și pasajele ascunse ce-mi străbat craniul. Din timp în timp, descărcări nervoase circula prin ele : pînă și cea mai slabă zdruncină tot sistemul — bine conceput, trebuie să recunoaștem, deși datorită numai hazardului — și se transformă în explozie, într-o fracțiune de secundă.
Mai adineauri, cînd ieșeam din *metabkha*, simțeam doar gravitatea unui zumzet la

limita ultrasunetului. Zumzetul, antrenînd un cîntec ce scăpa legilor armoniei, se acorda totu i cu cele înconjurătoare. Dispozi ia ora ului ; o complicată re ea de ganguri înguste  i întortocheate, săpate etajat în bazalt, cu rare deschideri spre aerul liber, foarte greu de reperat ,  i tocmai această dispoziție  nlesne te comunicarea, într-adevăr, ce sîntem altceva, acum, dec t un labirint dedalic, în interiorul altui labirint,  i cu singura favoare de a ne putea mi ca din loc în loc ? Sînt sigur că p n   i cel mai izolat  i sinuos dintre aceste coridoare este mai plin de anima ie  i idei dec t cel mai harnic creier, apar in nd celui mai ingenios dintre locuitorii lui. Se-n telege, fiecare, adică fiecare galerie,  i i are propria-i via  , legată însă de rest prin fire invizibile,  i-n mod deosebit, de centrul nervos numit de noi Medresse, dar care nu se limitează la aceasta, ci se extinde la toate circonvolu iunile vecine, unde o întreagă lume în miniatură se ad posteste. Eu, care locuiesc pe aceste locuri de c nd m-am născut, sau aproape, nu realizez ansamblul structurii dec t printr-un efort de imagina ie  i cu un sentiment de depeizare, pe care mult timp nu-l pot îndura. A  zice că îmi port vechea-mi cetate ca pe propriul meu trup.

 mi închipui ce voi' g ndi unii : trebuie să ai curaj, nu glumă, ca să po i trăi acolo. Poate, pentru cei care cunosc alt fel de ora . Dar noi ! A  min i dacă a  afirma că sîntem foarte neferici i.  ar dacă prezen a unei alte cet  i ne vizitează uneori nop ile, ea este ca unul dintre acele vise în care marea se joacă

pe nisip cu omul. Odată trecut mirosul salin,
nu rămîne decît mirosul pietrei.
REMINISCENȚE TOTUȘI DIN VIOLENȚELE
mării — un lung strigăt de minie urmă explo-
ziei, și mai mulți minotauri, și alți trecători
căzură la treizeci de metri de mine. Nu știu
cum, mă și aflam cu fața la pămînt. Un nour
de iriace se rotea egal deasupra noastră în
bubuit de pietre. Tipul din *metabkha*. Mă
gîndeam la el. Dăduse lovitura. Inginer
rîguș, pusese la punct toate piesele mașinii
oare funcționa cu superba ușurință a unui
ciclotron, stîrnind abia perceptibil vîntul. Nu
simțeam, nimic. M-am ridicat. Am început să
alerg. Nafissa, micuții ? De cealaltă parte a
lumii. Gînd ca în ceasul din urmă : poate nu
voi pieri cu totul. Ventilația continua cu viteze
incalculabile, stea iradiantă, creînd golul din
jurul morților, răstur- nînd orișice — tarabe și
scaune cu mărfuri, cărucioare de legume,
răftulețele vinzătorilor ambulanți, și
trecători. Răsturnată, o șaretă și calul ei
căzut pe flanc au fost laminați, reduși la
conturul desenat pe sol. Curățirea a orice
urmă de organic.

O sută de metri, și m-am oprit ; aveam
gî- tul uscat, piatra mă cotopea. în față,
continua galopada — papuci pierduți, bieți
oameni ca- re-și lăsau acolo capul. Femeile,
fără vâl, expuse vederii, alergau. Steaua nu
înceta să-și întindă ramificațiile, în timp ce un
glas de zeitate moartă se-ntreba pe unde va fi

pătruns astrul. Se terminase cu mine : mi se lipise pielea de piatră. Uite cum cazi în laț. Te aflu aci. Pe urmă, ceva atrage altceva și aerul golit începe să cînte. Dacă țărina adîncă și drăgăstos legănătoare, și marea îngenucheată în jurul ei ar privi către copilul lor...

S-ar grăbi din toate puterile, erau pe cale să vină. Dar nu-mi vor mai afla decît ochii căscați în piatră. În cîteva minute, întregul oraș, gata minat, se va prăbuși cu vuiet de ghiulele.

Am făcut un pas, cu o tonă de pietre în cîrcă. Neputincioasă furie, umilire. Am disprețuit totdeauna această materie inertă, care atîta așteaptă — să fii neatent o secundă —, și ți-a și luat în stăpînire forma. Încă un pas. Plesneam de necaz. Îmi părea că niciodată n-am să mai ajung la mare, cu atîta povară în spate. Pentru că deși intrarea în orașul nostru era oprită, tot către ea mă mina puțină putere ce-mi mai rămăsese.

Pe Bulevardul Național : baraj. înșfăcat. Era de prevăzut.

Nu eram singur, mă înconjurau mulțime de statui. Mi-am făcut loc mai departe de sîrma ghimpată — pe trup îmi fluturau fișii de carne. Minotaurii ne țineau la oohi. Mult n-am așteptat : spirovire începură să urle din toate părțile, ca sirenele. Ne-au pus să ne întoarcem cu fața la perete și, cu tosnete, statuile se executară. Alte spirovire țipau către

Souiqua, în depărtare. Împresurați, prinși ca niște șobolani. Ochii începură să mi se întunece. Urmăream zidul, încercam să-i precizez direcția. Undeva, acolo, o explozie disloca vidul și un lung strigăt de minie îi răspundea dinspre mare.

Apoi ■— nimic, doar iarăși spirovirele, ce nu tăcuseră o clipă, cu urlate asurzite însă de tunetul surpărilor. Sursa tăcerii ce urmăse — bănuiam ■— era o deplasare a zidurilor. Mă simțeam mai greoi, mai insensibil. Îmi zum-zăia capul, urmărit de aceeași insesizabilă melodie de neînțeles. Orizontul, pătat în vînat, se umfla pe măsură ce pămîntul și cerul îi cedau spațiul și deschidea în zid un ochi ce-mi surîdea.

Barajul se rupse. Mulțimea oamenilor noștri începu să se scurgă docilă, statuile se clinteau și ele. Dar de ce oare ne îndepărtăm cu ochii în pământ, ca vinovații — paradoxal mai ales din partea statului... ? Greu de explicat, n-ai cum justifica ce se-ntîmplă în asemenea clipe de neașteptat noroc. Continuum să merg drept înainte. Repezi pîrîuri îmi murmurau, alergau de la ochi la ureche, prin nări, gură, gîtlee, și iarăși la ureche, niciodată pe același curs. Cafenelele, dughenele, clienții, circulația, nimic nu se schimbaseră prin părțile acestea. Cei de-aici vorbeau între ei, se strigau, sforăiau. Iar tot ceea ce lăsasem în urmă ?... Resturi de organisme ce se innegreau în pulberea și murdăria străzilor. Atunci am înțeles deodată că suflul acelei mașinării, asemănător flăcării aparatului de sudură, mă consumase rapid și, mai-nainte de a-mi fi dat seama, îmi restituise forma inițială, dar după alt criteriu — necunoscut — al materiei vii. Pluteam în aer, puțin îndurerat, ușor.

ULIȚELE, TOATE ULIȚELE FORFOTEAU, oamenii discutau cele petrecute, Entuziasmați și mișcați la culme, strigau, glumeau, dansau, tremurau de emoție. Surescitarea lor mă izbea ca o ploaie fierbinte. Eram singurul care nu le împărtășeam bucuria, nu atît pentru că nu aș fi avut fireasca înclinare, cît pentru faptul că era de neconceput-să fiu la același diapazon cu ei, odată ce văzusem cum se montase și fusese pusă la punct toată mașinația.

Leagănă-mi trupul, topește-mi umbra în luminiș înșoril, tu, care-ai destrămat toate visele ca să te deștepti în sufletul meu.
Începusem să repet aceste cuvinte, fără să-mi dau seama de unde-mi vin și, deodată, am recunoscut melodia de adineaori. Regăsitul glas ce rătăcea neostoit pe vîntul unui străvechi ținut. Mergeam, ridicam ochii cînd spre unul, cînd spre altul, încercam încă să citesc pe fețe ce anume vibra în adîncul inimii fiecăruia. Rostogoliri de capete ca niște bulgări de zidărie cu moțuri de ierburi uscate — mare lucru nu puteai citi ; în fond, bieții oameni nu erau nici triști, nici veseli.
Leagănă-mi trupul, topește-mi umbra... Continua să planeze în atmosferă un fel de ariditate ; acum nimeni nu mă lua în seamă, trecătorii mă priveau bănuitori. De ce oare ? Nu aș fi fost în stare să le fac nici cel mai mic rău. Dacă ar ști ei ! Dar aerul în care respirau devenise — fără îndoială, și din cauza mea — uscat și aspru. Electric. Așa hrănea el oamenii.
Vinzătorii de fructe își desfășurau micile tarabe și discutau, și niciodată populația nu fusese atît de agitată. Din ce în ce mai intens, aveam senzația că sînt tras de niște cîrlige nerăbdătoare spre o fisură colorată în albastru. Rezistam, ca și cum aș fi fost de piatră, deși flacăra creștea și în mine, și în jurul meu. De-aș mai putea atinge chipul soatei mele, care sclipa în inima acestei lumini ! Dar nici spațiul, nici timpul, și nici teama nu mi-o îngăduiau. Am trecut iarăși și iarăși prin fața mai multor cafenele, unde-și

caută oamenii o companie plăcută și, în sfârșit, n-am mai știut ce să fac. Plin de îndoială și hărțuit sufletește, m-am hotărât să mă întorc la mine-acasă, deodată am intuit natura puterii ce mă luase-n stăpînire. Întrunite în curte, toate femeile comentau evenimentul, cînd am sosit eu. Acum începea încercarea; mița Zoulikha mă-ntîmpină cu ochi rîzători și întrebări. Pînă atunci, în lungii ani de vecinătate, nu o privisem decît ca pe soția pantofarului Abbaz, iar dacă rareori îmi trecuseră prin minte unele umbre de îndoială, fuseseră prea fugare spre a mă îngrijora. Și iată că Zoulikha îmi apărea acum ca unul din zarurile sortii ce fuseseră aruncate în acea *metabkha*. Doar o privire din ochii ei verzi m-ar fi putut hipnotiza. Oare celelalte femei îi observaseră manevra ? Adevărul este că au tăcut îndată și mă înconjură foarte rezervate.

Atunci am recunoscut-o și pe Nafissa printre ele. Cum, pînă și ea !... O, nu, gîndindu-mă bine, era prezentă acolo din alte motive, iar cînd privirile noastre s-au încrucișat, mi-a părut că îi citesc în ochi : „Răbdare...”

Bine informată, Zoulikha. Vorbi despre tip, explozie, mașina de ucis timpul. Despre tot, nu însă și despre secretul meu. De care totuși știa — de-ajuns să-i înfrunt privirile ca să fiu convins. La el și jînduia să ajungă. Din fericire pentru mine, pe-atunci nici nu știam mai mult decît ea. Cu ochii ei luneoși, în care jucau scintei, pîndea ce-aveam să spun, ca și celelalte, ca și femeia mea, doar că ea nu întreba nimic, pîrîndu-mi însă că susține o

luptă aprigă, repetându-mi din ochi aceeași rugămințe : „Ai răbdare până la capăt, te rog, rabdă”.

Sigur că Nafissa știa la ce m-ar putea expune provocatoarea.

În tăcerea ce se lăsase, am zis :

— Am nimerit în plină învălmășeală. N-am nimic. De ce m-aș mai teme acum ?

Femeile începură să vorbească de-a valma.

Eram în afară de primejdie, scăpasem. Manevra acestei Zoulikha nu-și nimerise ținta. Am mai auzit-o aruncînd :

— Ce i-a apucat de vor să ne țină sub călcii de fier ?

Se adresa celorlalte femei.

— Cu ce drept ? Că doar nu sintem niște... în văpaia soarelui de amiază, cuvintele zburau, dezintegrate. Am intrat în odaia noastră; umbra își rezemă pieptul de pereți și-i îndepărtă adînc. Eram liber, dunga prin care mă privea marea lăsă să treacă aceste cuvinte :

— Sint mereu aici.

Mai mult murmurate decît spuse dezlegat, le însoți multă vreme un miros de alge și sare.

Nafissa rămăsese în curte, cu vecinii ; mergeam de colo-colo neștiind ce anume caut într-un loc sau altul. Mă amețea revărsarea de lumină pe care o simțeam încă în mine, nu izbuteam să mă deprind cu marina profundzime a odăii. Copiii trebuie să fi fost la joacă, pe-afară ; un tremur febril mă împiedica să realizez ce căutam.

Nafissa apărură în odaie eu o expresie radioasă pe față.

— Erai acolo în momentul exploziei ?
 N-aș ști să spun ce-am simțit când m-a în-
 trebat asta. Ce spera să afle ? Imperceptibil,
 ca un parfum de alge și de sare, reîncepu me-
 lodia : *Leagă-mi trupul, topește-mi*
umbra...
 — A fost chiar la doi pași de mine. Eram
 prin părțile de la Souiqua.
 Trădare a glasului nesigur. Cum să-i explici,
 s-o faci să înțeleagă ce descoperi în
 asemenea momente ?
 — Și-atunci ?
 •— Și-atunci, iată-mă.
 În curte, cerul magnific da să plesnească, ve-
 cinii sporovăiau. Revenirea la străvechiul fi-
 resc al pasiunii nu era încă îngăduit. Și-ntre
 timp, simțeam o anumită iritare că nu sînt ca-
 pabil să exprim groaza prin care trecusem.
 Nafissa, speriată și atentă, întreba :
 — Cum s-au petrecut lucrurile ?
 — Du-te de-o-ntreabă pe nevasta pantofa-
 rului. Ce vrei mai mult ?
 M-am căit îndată și de cele spuse și de tonul
 cu eare-i vorbisem ; Nafissa lăsase capul în
 jos.
 I-am mărturisit în câteva cuvinte împrejurările
 la care fusesem martor. Adevărul este că o
 femeie preferă totdeauna să audă totul de la
 soțul ei, chiar și lucruri gata aflate pe alte
 căi. Nafissa se făcea că n-ar fi știut nimic. îi
 înțeleg atitudinea, și totuși am simțit o
 apăsare pe inimă. M-am dus să mă întind pe o
 blană pusă pe jos, să aștept ora prinzului. Cu
 un braț mi-am acoperit ochii, iar ea, cu

pletele larg răsucite și înnodate în jurul mijlocului, umbla prin peșteră fără să tulbure cu tălpile-i goale fața apei apărute pe furis. Mi-o închipuiam înveșmântată în părul lung și negru, pătruns de umezeala marină, ce da și mai multă luminozitate făpturii sale albe. Strălucirea ce-o răspindea — *Leagănă-mi trupul, topește-mi umbra...* — creștea măiastră într-o sălbatică uimire de miez de zi. Pământul, fără nici o umbră, se clătina cu domoală sonoritate. Mai departe marea glăsua surd ; măslinii se trezeau din somn. Și pământul reveni la mutismul său bătrîn. Iar ziua crescua și mai mult între coloanele cerului. De câteva clipe, respiram miresme fierbinți și amărui ce încrețeau aerul, visam la măslinii ce-și răspindeau sămînța pînă departe. Uitînd de orice, am lunecat într-o irezistibilă somnolență. Încă nu încercasem atîta detașare, nu simțeam nimic, suferința, potolită, se preschimbase într-un cîntec insesizabil ce se prelungea într-o dulce neștire. „Am murit.” Cuvintele urcară în mine ca murmurul unei ape ce aleargă — iată-mi secretul. Cine mă va înlocui cînd nu voi mai fi, cine va iriga pământul cînd își va striga neagra dezolare ? Un trosnet sec, un tipăt semnală prezenta iriacelor, și mi-am văzut fața : singe amestecat cu năduseală, curgînd într-o diră lucitoare. Am întredeschis un ochi, am clipit, dureros. L-am încercat și pe celălalt; parcă ploua cu foc. Singe aproape închegat se scurse și-mi lipi pleoapele • — mi se smulse

ochiul. Un lung suspin îmi umflă pieptul și am
plutit spre somn adânc.

Izbucniră niște
piuituri ascuțite și
mi-am revenit. Am
privit peste
vîrfurile stîncilor :
aceeași revărsare
de măslini unduind
la vale și potopind
cîmpia. Piuiturile
deveniră mai in-
tense. M-am silit
să țin deschis, cît

am putut, ochiul
ce-mi rămăsese,
cercetînd locurile.
Un nour de iriace
se agita în mijlocul
văpăilor,
confundîndu-se
atît de mult cu ele,
încît îţi era
aproape imposibil
să le distingi. Şi-n
acea secundă,
aripi prinse ca-n

ace într-un punct
fix al spațiului se
detașară,
executară un zbor
în larg și reveniră,
înfigându-se în
același loc.
Iriacele tăcură
brusc și cele mai
multe dispărură, în
timp ce văpaia se
risipea

.Copleșit de oboseală, am căzut într-un somn
de neînviș. Totuși, un cîntec mă străbătea
mereu, neîngăduindu-mi pic de odihnă. Am

încercat să mă ridic în genunchi, să strig ajutor : ciudat, rămineam întuit la pământ, fără putere, fără suflare. Iarăși mi se scurgea singe pe sub pleoape, și-apoi — toate rănile : suluri de umflături putrede, buze, gură astupate de chiaguri se înfoiau pe trupul meu, iar muștele averse, sau iriacele pe care le luam drept muște veneau virtej asupra mea. Pe cîmp, în atmosfera de foc, singură o femeie dansa și incandescența ei năvălea asupra mea, cuprinzîndu-mă. Eram lipsit de apărare față de inundația de lumină aprinsă ce pornea din dansul ei. Și am început să plutesc, pradă flăcărilor. Ea, care evolua între cer și pământ, mă ridică și m>ai sus — am leșinat. Și-atunci, mă rostogolii, absorbit de forțe îndepărtate. — O să aduc *meida* să chem și copiii, spuse Nafissa. Mi se părea că aud vorbă din mai multe direcții — voci minioase, exclamații, și ele mă priveau. Dar îndată se abătău o tăcere adîncă. Era limpede că și tăcerea aceasta mă privea. Un sentiment de nesiguranță, de mare anxietate m-a cuprins. Oare ce mi se întîmplase ? Am rugat-o pe Nafissa să-mi dezvelească ochii : ceea ce și făcu, blîndă ca de obicei. — • Și copiii ? — Se joacă pe uliță. Tăcerea odăii săpate în bazalt nu era vie decât prin mișcările ușoare ale tălpilor ei goale pe sol. Mi-am întors gîndurile la explozie, la *Meida*, bucate

tip, la bărbații și femeile care fugeau, la spiro- vire. Să se fi petrecut toate astea cu-adevărat?

— O să mineăm în curînd ?

Nu prea îmi era foame.

— Repede vă și aduc.

Glasul Nafisei mă înveli ca o apă, mă legănă.

— O să aduc *meida* și chem și copiii, cîntă ea mai departe.

în peșteră, apa se roti cu line-nvrîtejiri, secrete mingîieri. într-o bună zi voi reveni mai pe larg asupra acestui rol al mării,- căci prea puțin am spus pînă acum. Partea cea mai de seamă așteaptă să fie spusă ! Dacă lumea întreagă ar fi fost turnată dintr-o singură șarjă de beton, tot nu ar fi ridicat un puternic zid de apărare pe potriva fragilei ape. Pe-atunci simțeam că ține la noi, dar cînd unduia astfel, secretă, aveam vagul sentiment că mai poartă în adîncurile ei și *altceva*, necunoscut mie. Ah, dacă n-aș fi avut în cap acea viermuială vorace ! Ci doar s-o iubesc pe ea, atît de bună!... Toată viața mea nu a fost altceva decît o eroare, sau o nenorocire, ceea ce înseamnă aproape același lucru, pentru că nu m-am priceput să iubesc pe cine mă iubea. Pe timpuri, în familia mea nu ne spuneam între noi de cît strictul necesar cerut de viața de zi cu zi. (Dacă am fi fost străini unul de altul, ne-am fi adresat de o sută de ori mai multe cuvinte.) Era acea continuă teamă de a ne dezvălui sufletul. Ferindu-ne de asemenea încercare, ne priveam de la distanță cum viețuim ; bineînțeles, nu-mai tata, a cărui autoritate justițiară trebuia

să o înfruntăm zilnic, făcea excepție de la regulă. Parcă-l văd, cu evantaiul în mână, șezând în încăperea deschisă spre ograda ce se continua direct cu pământul bătătorit, conducând de-acolo treburile gospodăriei. Locul era destul de larg pentru o adevărată întrunire ; îl umplea el singur cu prezența sa. Mă jucam prin preajma lui, adică mai mult mă furișam, să nu atrag atenția asupra-mi, și dam fuga la prietenii mei. După ce mă jucam destul, aveam voie să mă duc în odăile femeilor. Uneori, chiar să urc pe terasă. Acolo mai ales respiram în deplină libertate. Priveliștea cîmpului plin de soare ce se întindea la infinit îmi stîrnea o exaltare sălbatică. Cerul atîngea adîncimi atît de îndepărtate, încît era într-un freamăt neîncetat. Castanii de India își proiectau umbrele pe zidurile creșelate, împodobite cu turnuri de veghe, ochiuri deschise printre crenele și un drum de rond — casa noastră fusese clădită pe locul unui castel căzut aproape cu totul în ruină. Jerbe de miresme vegetale se ridicau în aerul lin. Lucrătorii fermei munceau de zor. Rămîneam privindu-le îndelung îndeletnicirile și nici nu vream să mă gîndesc la luptele date sub aceste ziduri. Apoi, trebuia să cobor iarăși. Sălile străbătute îmi deschideau lumea lor nocturnă. Măcar de-ar fi coborît în peșteri submarine : nu; mă cufundam tot mai adînc prin vechi coridoare, ca într-o subterană. Acolo domnea somnul tăcerii, revărsîndu-se din toate părțile. Am avut — pentru prima dată mă izbea impresia asta — senzația că locuința noastră se afundă în straturi de

petrol, întinse, negre, insondabile. Oare numai eu o ştiam? Mai ales seara casa întreagă parcă ar fi căzut pradă acestei tulburătoare absorbiri. Mă refugiam la mine în cameră, o încuiam şi începeam să cînt la nesfîrşit. Melodia ce-mi revenea mereu pe buze semăna cu un vechi cîntec de leagăn, ce spunea : *Leagănă-mi trupul, topeşte-mi umbra...* Nu-mi reamintesc urmarea, ce mi aduc aminte este că îmi venea să plîng, dar nu plîngeam.

Dacă nu aş fi cunoscut decît această stare apăsătoare, desigur că aş fi păstrat un fel de încludare faţă de casa noastră şi pămînturile sale, dar viaţa de familie mă sâlta iarăşi spre lumina revărsată asupra cîmpiei şi, dimpotrivă, integra totul într-o ordine radioasă. Şi totuşi, bitumul geologic în care ne surghiuneam existenţa îmi apare şi astăzi ca suprema oroare. Nu-i vedeai acţiunea distrugătoare, vădite erau doar efectele. Ridicînd perdeaua de la uşă, Nafissa reveni în strălucirea zilei. Aducea *meida* şi am închis iarăşi ochii. Se apropie în virful picioarelor, aşeză, mişcîndu-se cu multă băgare de seamă, chiar lîngă mine *meida*.

Apa se retrase în clipocitul deşteptat de paşii ei. În acea clipă, Nafissa avea un nu ştiu ce nespus de copilăresc, şi aş fi dorit să-i privesc trupul gol: niciodată nu se dezbrăcase în faţa mea. Dar pentru nimic în lume nu ar fi acceptat să o văd astfel.

— Școală-te,
îngerul meu

.M-am ridicat iute, privind-o încurcat, pus la grea încercare. Masa așternută, copiii în jurul ei. Nafissa își încrucișase picioarele dezvelite până la genunchi, ședea pe o blană în fața mea.

— Ce-anume ai spus ?

— Acum mîncăm.

Ea surîdea.ASTA SEARA GĂSESC CA ARE ACELAȘI aer. Ca în toate serile, la familia Baroudi era deschis aparatul de radio și, pentru prima oară, steaua aceasta mi-a făcut o stranie impresie — mi se pare ciudat gîndul că, învăluindu-mi pieptul, minile, ochii, ea își continua 'trilurile ca și cum nimic deosebit nu s-ar fi petrecut. Mai uite încă una despre care nu știi de unde-a răsărit. De-ajuns să te lași puțin în neștire și te poți crede întors la vremurile de altădată. Steaua traversează întunecimea, ride sau cîntă, exact ce — nnai putea spune, și-mi pare că viața renaște din cenușa ei. Ce-or gîndi toți cei care, în aceeași noapte, îi ascultă ointecul ? Urcă mai sus decît chiparosii ce se leagănă în timp : izolată, incontestabil este frumoasă, și se înalță tot mai sus, strălucirea ei crește neîncetat. Fără să vrea, revarsă o profundă compasiune față de tristețile noastre, speranțele și nostalgiile noastre. Niciînd urechea mea nu a fost atît de atentă la cînteeul unei stele ; am crezut o clipă că îmi va vorbi chiar despre mine. Copiii dorm, eu ascult. Soția mea nu suflă un cuvînt; doar ce-mi aruncă din cînd în cînd cite o privire, cu o expresie de tăcută fericire.

Deodată, frumoasa stea se stinge, dar cîntecul ei nu se oprește ; dimpotrivă, se aude foarte clar :

Oare de ce prăbușire vin ele Toate aceste chipuri de piatră Să strige în voie pe mare ?
Oare de ce dintr-o dată întorc Lumea și ochii-i aiurea, S-o ardă în neagră absență,
Și lasă apoi să picure-o clipă, Într-un reflux de apă, aer, foc, Un singur murmur de lumină ?
„Sînt umbre nebune, rapace, Iar marea ce leagănă-n val o zi goală Le-aude vreodată cum strigă ?
Ascult ca să-mi amănesc neliniștea și simt cum mă lasă inima. Nafissa stă întoarsă către mine și mă privește. Cu ochii umezi și larg deschiși sub sprîncenele bogate, cu buzele arcuite, strînse ca și cum ar opri trecerea cuvintelor — străbate prin timp tăcută și trainică. Ciudat moment și atât de revelator : departe de mine în acea clipă de aparentă prezentă — vag intuiesc locul unde se află ea, ea către care mă poartă o oarbă plutire, o stare asemenea dragostei. Plutire, dragoste și senzații sîcîitoare, tocmai cînd aș fi dorit să mă gîndesc la altceva, să-mi ascut urechea către steaua siinsă, către orașul celălalt și la ce se aude de-acolo. Dublu curs al pornirilor din mine, sînt ca despîcat în două. De ce parte să mă las rostogolit ? Steaua — nici un strigăt; piatra se destramă, ușoară, nici un strigăt; nici mîinile. ochii, buzele acestea, nici orașul celălalt nu strigă. Ferită de uitare, singură steaua își

taie drum prin liniștea aceasta ce nu știe unde ți-ar putea fi inima atinsă. Nafissa se reîntoarce în curtea întunecoasă. Este foarte târziu, iar orașul, în prăpăstuire, scufundat într-o realitate de neîndurat. Să te plimbi la asemenea ceas ! Oricum, măcar de-ar fi ziuă... Oare Nafissa umblă cu ascunzișuri, mă trădează ? N-o înțeleg — dispăre, apoi o simt cum revine încetșor. Poate se întoarce aci. Îmi zic : „Bat câmpii. Hai să nu mai despic firu-n patru și să nu dau friu liber închipuirilor ; ea își întinde vălul ocrotitor asupra mea.” Și totuși nu o înțeleg. Se aud strigăte — de mult mă așteptam la asta. De unde vin oare, din gura cui ? Nafissa ar putea să.-nri spună. De-ar fi aici... Dacă nu cumva tocmai ea strigă. Steaua cade într-o ploaie de cenușă ce roade noaptea și nu ne lasă intacte decât funcțiunile biologice. Continuăm deci să trăim în umbra ei, în minile ei tot mai meștere la cruzimi. Așadar, valuri, răscoliri, șuier — ■ de la o vreme — ea este. Și simt orașul ca pe propriul meu trup, pradă manipulațiilor ei, devine rigid, e în tensiune, în timp ce zidurile fie că își schimbă poziția la scurte intervale, răsucin- du-se brusc ori tirindu-se, fie că așteaptă la pindă. Dese explozii se propagă afară : dar să fie chiar explozii ? Mai curînd cred că au căzut, cine știe unde, loviți, zei de piatră. Strigăte de apel, o goană, și vacarmul încetează subit; tăcere îndelungată. Pe lume rătăcesc, singuri, un pustnic și umbra sa, în căutarea

Văzduhul se clatină la o nouă salvă, iar ceea ce aud îmi zgîrie nervii cu atît mai mult cu cît nu pot şti ce urmează. Un soi de cor şi orchestră izbucnesc aşa de puternic, încît uit de orice altceva. Mai întîi, ce-i lătratul ăsta ? Dar îndată se ridică şi-l acoperă ropotul unei mase de timpane metalice, şi corul oîinesc încetează. În depărtare, creşte acum un cor de bărbaţi, ale căror voci vijelioase sîrşesc prin a acoperi percuţia, dar nici ea nu tace decît atît cît să-şi ascută stridenţele zornetului în chimvale fremătătoare. Şi iată ică brusc se abate o tăcere de spaimă, apoi iarăşi porneşte lătratul, dominat însă de vocalizările stelei stinse, oare, din acest moment, evoluează la nesfîrşit. Într-o roşie în- ceţoşare, numai ea strigă, revărsîndu-şi cînte- cul mort.

Chiar lingă tîmpla mea, un bătrîn rosteşte solemn :

— Vrăjesc pe cineva.

La vorbele lui Zerdjeb — i-am recunoscut îndată glasul — nevastă-sa a şi început să ;n- gîne :

— înduraţi-vă de noi, buni păzitori, ocroti- torilor...

— Ce noapte, ce noapte ! Ascultă !

Cuvintele bătrînului se detaşează net, casa prinde să răsune ca o foaie de tablă izbită. Urietul stelei te face să-ţi zici că lumea întreagă a căzut într-un fel de colmă.

— Ocrotitorilor, stăpîni ai cerurilor şi ai pămîntului... şopteşte fără răgaz femeia.

Și iarăși steaua, acum urmărită de strigăte
 perate, se abate asupra noastră.
 Sălbatică, închide cerul și-l orbește, ca din
 nou să răsune și să sclipească chimvalele,
 cînd foarte aproape, cînd foarte departe.
 — Termină cu bolborositul, bătrînico. As-
 cultă !
 Glasul s-a auzit într-o clipă de tăcere.
 — Poarta de-afară, zice femeia.
 — Și ce-i cu poarta de-afară ?
 — Nu e proptită cu țarușul.
 — Ce?
 — Am zis că nu e proptită cu țarușul.
 — Și la ce-ar mai folosi ?
 — Cine știe ? Dacă vin aici, să ne vră-
 jească... demonii.
 — Zici să proptim poarta, tocmai cînd ar
 trebui să mergem într-acolo.
 — Unde să mergem ?
 Acum tonul lui Zerdjeb s-a înăsprit :
 — Să vedem ce fac !
 — Tu ? Ți-ai pierdut mințile... Nici nu poți
 să-ți închipui în ce te-ar preface... În cine știe
 ce arătare...
 Neclintit, ascult. Dominînd fondul alămurilor,
 se ridică încît, pe alt ton, voci femeiești, care
 nu întîrzie să învelescă în valurile lor
 succesive alte voci, bărbătești, dar toate sub
 apăsarea de sus a vocii stelei, neîncetată.
Steaua care a trecut în moarte. Mă atinge o
 răceală de piatră, nu mai citez să mă
 gîndesc măcar la stea.
 — Oare ce-i cu tine ?
 — Nimic.
 — Oare... Ce faci ?!

Un zgomot înfundat, vătuit.
Nu mai aștept, îmi iau avînt și încep să mă
izbesc de toți pereții.
— Umblă cu vrăjitorii, vrăjesc așa din ce
în ce mai des, oameni buni, și primejdia asta
te pîndeste din orice ungher. Pricepeți ?...
Bărbați, femei, copii... Este...
Mă opresc amețit, amorțit, și continui cu
efort :
— Prăpădesc populația... cu vrăjitorii...
Dar îmi slăbește vocea și tac ; rămîn neclin-
tît, cu gura și ochii larg deschiși.
încet, încet, zgomote slabe și furișe încep să
circule prin curte : pe întuneric, locatarii ies
din camerele lor, stîrniți de strigătul meu.
Pornesc să se învîrtească orbește, ca mine
adineauri, în tăcere, apoi să se dea cu capul
de zid, și iarăși să se învîrtească, fără înce-
tare. Afară, iarăși se ridică strigăte dispe-
rate, cu reînnoită putere.
— îndură-te de noi, în marea-ți milă... se
roagă bătrîna, ferindu-se să ia parte la agita-
ția din jur.
Cînd ne așteptăm mai puțin, una dintre femei
sloboade un lung țipăt strident, care dez-
lănțuie îndată țipetele celorlalte femei, învâl-
mășite acum cu glasurile de disperare de
dincolo de ziduri. Toate intonează același
cîntec. Departe, grindina timpanelor sfîrtecă
noaptea, și-mi pare că și vecinătatea urlă. Îm-
pietrit, cu furișături în șira spinării, nu pot
face altceva decît să ascult.
Cît timp va fi durat starea asta ? Jumătate de
ceas, un ceas, o noapte întreagă ? Ciudat,

acum, dimineața, nu-mi amintesc precis. Mai de nesuferit a fost tăcerea ce-a urmat, întinsă. Concertul vrăjitoresc se terminase într-o furtună de chimvale, alămuri, susținută de corul, cîinilor. Prevestirea se împlinise — această pasăre fenix, ce-și pregătise îndelung crima, se dezgropase vie din hrube și își savura triumful.

Glasul asurzit al bătrînei— iarăși ea — îmi șoptește la ureche :

— Apărați-ne, buni ocrotitori, vă voi cinsti cu credință, fără de gînd ascuns.

— Ascultă ! strigă soțul, oprindu-i ruga.

— Nu se mai aude nimic. Nici nu ^i-ai dat seama cînd s-au dus... Oare de ce-or fi făcînd ei atîta rău ?

După toate cele petrecute, cuvintele lor mă împungeau ca niște ace adînc pătrunzătoare. Aș fi vrut să le zic : „Destul !”, dar îmi pierise glasul.

— Seară de seară, tot așa va fi.

— Sint demoni pe care nimic nu-i sperie.

— Demonul... n-ai cum să-l abați din calea răutății lui.

•—■ Oameni de treabă, care nu au făcut nici un rău. Sint încredințată.

— Răspunsul lor e că fac toate astea spre binele omenirii.

— Să-i pască nenorocul ! Vii la culcare, bărbate ?

— Da.

— Or să plătească, blestemații, tot ce îndură lumea de pe urma lor.

— Mda.

— Din fericire, avem...
 Bătrina căscă de somn și șopti suspinat :
 — Din fericire, spre apărarea noastră,
 avem rugăciunea Tronului Sacru, altfel nu
 știu ce s-ar alege de noi...
 — împotriva demonului...
 — Nu huli !
 în acea clipă m-am gândit la soția mea, la
 copiii mei: dormeau, nu auziseră nimic. Un
 gând bizar — cum îți trece uneori prin minte,
 de la sine — m-a izbit : „Dorm ca morții”.
 Azi dimineață, puțin după ce m-am trezit, nu
 m-am putut opri să-i spun asta Nafisei, care
 cred că a surprins o nuanță de reproș în
 tonul meu.
 ■— Eram trează, dar nu mi-ar fi plăcut să
 intru în turma behăitoare, mi-a răspuns ea cu
 hotărîre.
 Fără voie, gîndeam :
 „Tu, care făceai atîta paradă, pasăre fenix,
 cocoș cu glas de cîine, privește-o — vezi cum
 s-a făcut ziuă deodată’; lasă poarta asta des-
 chisă și rămii între cele două extreme, dormi
 în neclintire”.
 în ochii Nafisei era o sclipire de sfidare,
 suridea însă cu ingenuitate, simplu, firesc.
 Cumva m-am simțit învins, dar nu și umilit ;
 nu aveam inima să-i port pică, deloc.
 ÎN STRĂFUNDURI, RAMÎN INCONSOLA- bil
 ca un copil pierdut. Astfel, pus brutal față în
 față cu mine însumi, constat că atitudinea
 mea chiar este a unui copil. Și nu a
 oricăruia : aceea a unui copil care a fost în-

conjurat ou prea multă grijă. Faptul că trăiesc astăzi printre muți-muților și orbi-orbilor nu schimbă nimic; rămîne realitatea că nu am altă experiență. Deși îngreunat de nesomn și cu mintea clătinată, ies în oraș după ce mi-am sorbit iute cafeaua. Acasă nu mai aveam astămpăr. Afară, gust bucuria pe care ne-o oferă dimineața, și nu mă încercă nici o bănuială. Oamenii parcă nu se gîndesc decît la treburile zilnice ; prăvăliile sînt deschise, străzile, proaspăt stropite, numai dacă nu le-o fi spălat azi-noapte marea, iar mulțimea circulă de sus în jos. La răscruci vezi minotauri stînd de strajă : de fapt, mumii înviate dinadins și vărsate la acest serviciu. Multe au păstrat încă imobilitatea somnului lor milenar, din care cu greu se rup. Asta face — alături de privirea lor de sopîrlă — să-ți inspire o teroare salutară, ce se traduce printr-un mare respect.

Cînd ajung la dugheana lui El Iladj, s-a și adunat lume !

Cum intru, îl aud pe Hamou, care zice gîfuit :

— ...Nu mai există lege, asta-i !

O privire, apoi își plimbă ochii de la un chip la altul, așteptînd cu anxietate aprobarea cuiva, dar, pînă la urmă, rămîne fără răspuns. Are un cap scorburos și năpădit de smocuri ierboase:

— Nu mai există demnitate, nici morală, mormăie el.

Hamou pare foarte abătut. îl cercetez cu mai multă atenție : fața pătată de mucegaiuri și

licheni, ochii cu cearcăne de clisă cenușie —
câtă uzură ! îmi surprinde privirea.
— De ce faci așa rău — ce zici ?
îi ascult glasul, dar tot ce simt, deși violent,
îmi rămâne confuz. Nu găsesc răspunsul.
Deodată înțeleg că s-a petrecut ceva deosebit
și-mi reamintesc groaznică noapte.
— Cum ? Ce s-a întâmplat ?! strig eu ca
scos din fire.
Hamou se uită la mine, cu o strămbătuie de
mirare, chiar dușmănoasă cred, ce-i
fisurează chipul friabil. Reîntoarcere a
demonilor înverșunați pe pământul orașului,
pe țărni.
în zori, azi-dimineață, cum s-a retras marea,
s-au descoperit trupuri neînsufleteite. Pre-
cupetii, care duceau zarzavaturi la piață, lăp-
tarii, cu bidoanele încărcate pe măgaruși, j-
au zărit cei dinții. Douăzeci de morți. Și asta
n-ar fi cine știe ce noutate, nimic nemaipo-
menit în vremurile pe care le trăim... dar pe
trupuri sînt anumite urme de necrezut,
semne stranii. Au îndurat torturi la care nici
nu ne-am fi gândit vreodată, și toți au fost
identificați — oameni din orașul nostru.
Deci, asta era ! Prețul singelui. Sumbul,
străvechi strigăt reluat pentru epoci ce au să
vină.
Zelam :
— Unul, tată a șapte copii... Un tutungiu.
Toți deodată :
— Crimă fără precedent !
— Lasă, să-și facă de cap...
— Ar pregeta dacă...

— Ei cred că, orice-ar săvârși, fenixul îi apăra.

— Crezi că de asta își îngăduie să săvârșească atita rău ?

— Da.

Cer să se facă tăcere și spun apăsător :

— Orice este îngăduit față de noi.

— Bine zis ! aprobă Seladji.

— Or s-o pățească, am continuat eu.

— Și încă cum ! întări Seladji.

El Hadj, în cămașă, cu umerii aduși, privește liniștit afară. Parcă nu l-ar interesa conversația noastră, parcă zilnic și de când se știe a fost martor la asemenea evenimente. Îi urmăresc privirea ; la capătul ulicioarei, în mica piață din față, salamandre, flori sau sirene, n-aș putea preciza, dansează printre flăcările ce se îngălbenesc, se împurpurează, se-ntunecă, brun-roșiatice, fără să-și piardă o clipă violciunea și forța. Le contemplan : iată cum se invăpăiază într-o avalanșă aurie. Amuțit, privesc spectacolul, impetuoasă și totodată dulce inflăcărare, cu gravitate privesc, iar noaptea îmi pare îndepărtată, bătrână, putredă.

Cealaltă discută încă, și iată că intră o ce- pilă cu părul creț și uimitor de negru. La ivirea ei, bărbatii tac. Primul ei gest este să-și strecoare pumnișorul în mina lui El liadj, apoi izbucnește în ris, măsurându-i din ochi pe un- cheșii de față. Ce aer obraznic !

Binevoitor, El Hadj o întreabă :

— Ce dorești, copila mea ?

— Dă-mi două detonatoare, răspunde ea fără șovăire și fără să ne slăbească din ochi, iar risul ei izbucnește și mai liber. Cu capetele plecate, unul după altul, bărbații pleacă mohoriți pe la treburile lor. Îmi pun capul că fetița asta iese dintr-o hrubă de unde se dinamitează. Nu pot să-mi opresc un geamăt și citeva clipe rămân cu fața ascunsă în palme. Ca întreaga populație, nu văd decît flăcările revoltei, nu cealaltă flacără, care așteaptă, domoală, pe pragurile mării, și umple spațiul incenușat cu seînteieri inocente. Nu-mi dezvelesc fața decît la plecarea copilei. În același moment o văd cum pătrunde în mijlocul flăcărilor, salamandrelor sau sirenelor care dansează în mica piață. El Hadj mă privește atent și zimbește.

— Te mîhneste atît de mult ?

— Eu, răspund brusc, sînt mîhnit la gîndul că nu avem emițătoare.

Ce mi-a venit să pomenesc de emițătoare ?

— Emițătoare ? Trebuie date mai întîi celor care au ceva de spus.

Are dreptate. Cercetez iarăși ulița, cu o privire distrată. Mulțimea se scurge neînterupt prin îngusta arteră și mersul ei se confundă cu pașii cîrțilei. O inexplicabilă dezolare crește în mine, un sentiment ce face să-mi pară inutil tot ce-aș fi vrut să înfăptuiesc ori să spun. Desigur, e numai moihoritoarea oboseală.

În pasaj, aceeași mulțime, dar brusc neli-nișită, imbulzindu-se repezit. Femei voalate, bătrîni conduși de mină de cîte un copil... Ca să scape de busculadă, unii se mai opresc,

spri- jinindu-se lângă ușa dughenii.
Legăturicile, boccelele, papornitele lor îți
sugerează o adunare în grabă, oameni strînși
pe neașteptate la un loc.
Tresar, mi-au căzut ochii asupra unui bătrîn
cerșetor răsărit din îmulzeală. Se apropie
de prăvălie, dibuind drumul cu bitia lui
înalță. Întră, înaintează pînă în mijlocul
încăperii ; cite- va clipe, nu prea pricep : de
ce nu a rămas la ușă, în așteptarea
milostiveniei ? Mă simt tulburat : ghicesc ce-l
aduce aici. În copilărie, cînd hoinăream,
deseori intram în cîrdul golanilor care se
țineau scai de el; încă nu îmbă- trînise așa,
dar avea aceeași barbă lungă și buclată ; îi
cădeau pe umeri pletele dese, întunecate. Pe
atunci nu era orb, un suris de prea fericit îi
lumina ochii. Orașenii și oamenii din popor îl
priveau ca pe un binefăcător și îl venerau.
Salah — acum îmi amintesc numele lui —
strîngea de pe jos de toate — zdrențe, hîr-
tiuțe, găteje, cutii goale, orice găsea în calea
sa de vagabond. Cu brațul încărcat de ce cu-
lelese, cu un căpățel de țigară în gură,
străbătea neobosit străzile, veșnic cu surîsul
pa buze.
O ceată de copii, atrași de fluturarea hainei
ce-i cădea peste picioarele goale, era escorta
sa. Nu cerea de pomană ca cerșetorii
obișnuți, doar uneori, ca să ne distreze.
Atunci, oprin- du-se dinaintea vreunui
negustor ori meșteșugar, i se adresa cu
suavitate :
— Și tu, da, tu, care te uiți la mine, nu-mi
dai nimic ? Ce mai face maică-ta, frate

dragă? în loc să stai și să câști, mai bine scotocește-te prin buzunare, ia vezi dacă nu afli-n ele cițiva bănuți de dăruit — să fie pentru păsările cerului !

Și-i rideau ochii verzi. Niciodată nu l-am văzut păstrindu-și măcar o firfircă din ce primea ; ne era el părintele orașului ? îi striga îndată pe copiii ce-l urmau :

— Țineți, mieluşellor, le zicea el. Tu, cum-pără-ți pistol de nalbă. Ia și tu, să-ți cumperi pistol de migdale.

De multe ori m-am amestecat și eu printre golărriașii care alergau după el : dar niciodată n-am cutezat să-i cer un ban.

Cerșetorul nu mă intimida, dimpotrivă, mă atrăgea grozav, nu pentru că își împărțea banii. Rămineam deoparte, uitându-mă la ceilalți copii mai îndrăzneți, care nu-i dădeau pace până ce nu mai răminea lețcaie.

Ba chiar după aceea continuau să-l tragă de pulpană, în joacă. Joacă la care se preta cu dragă inimă. Nu-mi dădeam bine seama, da, ce sentiment mă oprea să-mi cer partea din această mană-cerească. Oare pentru că eram fiul unui notabil și mă rușinam să-mi plătească dulciurile ? Nu știu ; rămineam cu un straniu sentiment de nemulțumire, de care nu scăpam multă vreme.

Privesc la bătrânul orb din mijlocul dughe-nii : El Hadj îi aduce de mâncare, îl servește ca pe un rege. Și totuși nu mai este decât un amărît de cerșetor ajuns într-o stare jalnică. Lui El Hadj se pare că puțin îi pasă ; asta nu-l împiedică să-l țină în mare cinste. Ca pe omul dreptății, ca pe regele care continuă să

fie, așa cum vădesc toate gesturile și atitudinea lui. Decăderea, starea nefericită a lui Salah, nemeritate, țin cu siguranță de răsturnările din acele crude vremuri. Regele care este, care a fost... Păreri de rău îmi invadează inima și glasuri se deșteaptă în adîncul meu : toate-mi grăiesc despre maie, marea care, în neîarmurita-i îndurare, rămîne singura în stare să ne limpezească sentimentele. Nu privesc la ce se petrece, afară, și ascult șoapta gîfîită a valurilor ei, tot mai aproape. Eram incredîntat că între acest trecut și viața mea de astăzi au fost tăiate toate punțile, s-au rupt toate firele de legătură, și de fapt nu simțeam nici o dorință să văd cum reînvie ceea ce se cufundase în uitare.

Oare ce semnificație să aibă asemenea reîntoarcere ? De ce mă trezesc deodată în fața umbrei celui care am fost demult ? Nu cumva era o primă hulă marină, și totodată veșnic aceeași, pentru cel care eram eu pe-atunci ? Ori poate că valurile acestea vor mai ales să mă susțină prin salutara lor influență ? Orbi-toare pradă cucerită și umbre, nici păstrate, nici lăsate să se ducă, a unei dezolate primă-veri, voi care-mi dați ocol — mâinile, ochii și buzele acestea, purpura vieții lor își vor aminti de voi... Astfel, de la o vreme, deseori îmi revăd în vis mama... Mama, oare nu a știut niciodată să ocupe un loc important în propria-i casă, care mi-a lăsat doar o ștearsă amintire. Trăsăturile ei plutesc într-o ceață fină în adîncul memoriei mele, chipul ei înecat în straturi de umbră ajunge, pînă la

mine dintr-o atît de mare depărtare, încît
cealaltă, adevărata, îmi pare pierdută pe
totdeauna. Doi imenși ochi negri îmi
luminează noaptea, restul rămîne confuz.
Dimineața, reiau fotografiile ei : nici una
dintre ele nu are nici cel mai vag aer de
asemănare cu imaginea ce doarme în inima
mea. Nu regăsesc acolo acei ochi din
închipuirea mea, ochii aceia ca niște ferestre
deschise spre zări și care veneau desigur din
altă lume.

Mama nu era niciodată evident tristă, după
cum nici veselă nu o știam. Chiar ai fi zis că
nimic nu o stînjenea mai mult decît teama de
a se înveseli ; tot timpul își stăpînea manifes-
tările, preîntîmpinînd printr-un ușor surîs tul-
burarea pe care ar fi putut s-o trezească în
jurul ei spontana dispoziție sufletească. Fără
mare efort, reușea astfel să scape neștiută de
cei mai apropiați, și-anume, de copiii ei.

Tata veghea cu voită strășnicie ca nu cumva
să se creeze între noi o atmosferă de intimi-
tate. Destul să-l vedem, că ne și pierrea
cheful. Poate că era un om bun... Dar eram
copil și îmi lipsea tăria ori îndrăzneala de a
pătrunde prin scoarta dură ce ne ascundea
dragostea lui; nici un semn de încurajare nu
mă ajută să încerc să ajung pînă la această
inimă, pe care mi-ar fi plăcut să o știu mai
puțin greu de atins — era prea sus.

Respingîndu-ne mereu orice elan ce ne-ar fi
minat către el, mă avea în vedere pe mine
mai ales, dorind să devin, trup și spirit,
asemeni lui, dar iată că eu am ajuns să fiu —

prea puțin datorită împrejurărilor — nu atît
bărbat, cît foc, piatră și apă.
Marea a tăcut : nu percepi decît legănarea,
tăcerea ei.
De cîteva momente, o mulțime speriată um-
ple pînă la refuz ulicioara. Se zorește, se-n-
curcă amețitor, trece orbește peste orice
obstacol pînă s-ajungă la Capătul îngustei
artere, de unde se revarsă liber spre mare.
Privesc la bătrânul cerșetor : în ochii mei,
devine unitatea de măsură, expleînd năvala
mulțimii... Nu i se mai vede fața. Scutură
firimiturile risipite pe zdrențele lui, se ridică
în mijlocul dughenii și întinde mîna cu un
gest suveran. Mîna de faraon : aproape
neagră, viguroasă, uscată. Mă hotărîsc să i-o
cuprînd și i-o sîrut, deși atingerea ei mă
înfioară. Apoi, îl conduc pînă la ușa, unde îl
părăsesc pentru că preferă să-și ascundă
calitatea regală.

Oamenii trec
grăbiți, cu nasul în
abaua roasă a
mantalelor. Alții,
rupti de oboseală,

care și-au lăsat
poverile și șed pe
jos să-și mai tragă
sufletul, îl privesc
cu deznădejde

.Orbul — așa să-i spunem celui care se ascunde sub această infirmitate — este repede înghițit de mulțimea ce mășăluiește.

Deodată, șiruri întregi de copii se pornesc să strige cu entuziasm. Oare aleargă după el în plină imbulzeală? Să-l fi recunoscut și ei pe cerșetorul- rege din copilăria mea ? Abia mi-a trecut prin cap acest gând, și bucuria lor mi s-a părut într-adevăr o neprețuită garanție.

Din toate vremurile ne-am lăsat copiii să se bucure în libertate și putem să ne lăudăm cu asta ! O bună bucată de timp, exuberanța celor de acum a însuflețit cu veselie atmosfera străzii.

— AR TREBUI SA PLECI, SA PĂRĂSEȘTI orașul, mi-a sugerat El Hadj cînd i-am împărtășit temerile mele.

Din ziua aceea, fiecare dintre noi răspunde și numai de faptul că există. Pînă și naufragiații pe oare-i aruncă marea pe țărm în fiecare

dimineată sînt puși la caznă să-și recunoască crima.

— Dacă te-ai duce în alt loc, te-ai expune mai puțin.

Am avut un gest brusc : Să plec ! Ușor de zis, rămînea de văzut unde m-aș fi dus. Avea dreptate, totuși primejdia ar fi mai mică pentru mine, pe cînd așa, să tot bat străzile...

— Prietene, am zis cu glas de om copleșit de oboseală, atîția care-au avut odată orașul lor l-au pierdut. Nefericirea lor este mare și fără dezlegare. Speră însă ca și noi. Ei

rătăcesc aiurea, iar noi oîlăm aici : altceva nu putem face. Noi, noi, cel puțin, sîntem în orașul nostru, pe cine-am supăra... ?

— Nu, nu-i nimic rău în asta. Totuși, cine știe dacă, în comparație cu noi, ceilalți nu sînt de invidiat !

Acum sînt convinși că El Hadj îmi da asemenea sfat doar ca să mă încerce. Cu atît mai mult cu cît în ziua aceea nu știa încă nimic despre iminenta desfășurare a evenimentelor.

— Spre ce ne îndreptăm ? Nimeni nu știe, nici măcar dacă ne îndreptăm spre ceva anume.

— Nu se poate ca măcar dumneata să nu știi.

Întrigat, îmi aruncă o privire. Nu desluseam în ea chiar un reproș, dar aproape : ca o întrebare îngrijorată. Ce vrea să surprindă în ochii mei ? Ce secret ?

Am ocolit răspunsul la întrebare, zicînd cam în doi peri :

— Aşa e. Aştept mult de la toate acestea, toţi aşteptăm foarte, foarte mult...
 Chiar în acea clipă un alt oraş se ridică în inima celui vechi, îşi înalţă schelările într-o tăcere avidă, iar ferestrele lui, de sus şi pînă jos, absolut la toate etajele, reflectară o puternică şi ciudată lumină.
 El Hadj mătură cu un gest al braţului noua privelişte.

— ■ Da, mult.

— Dar noi stăm şi vorbim de una, de alta, în timp ce un nou oraş se construieşte sub ochii noştri !

— Ei, da ! Sînt de aceeaşi părere; dar şi asta... trebuie să ţinem seama şi de asta. Sînt şi oameni care se ocupă de construcţii, sînt aci şi ei ; toată lumea lucrează, toţi sînt prinşi în aceeaşi acţiune. Pînă şi nou-născuţii.

Rise nervos. Nu mi-a scăpat brusca lui transformare. Parcă era alt om : barba albită prematur, trăsăturile chinute, crispate, dar regăsindu-şi un surprinzător aer de tinereţe. Totuşi sosirea constructorilor nu făcea să slăbească urlatele cînilor, care continuau să se audă de departe.

Semn rău. M-am străduit să zîmbesc.

— Pînă şi nou-născuţii.

Se înroşise uşor la faţă şi ochii îi străluceau.

— Sîntem în pragul vieţii ; şi noi, nou-născuţii.

Rise iarăşi ; am lăsat capul în jos şi am ris şi eu.

— Nu eşti de aceeaşi părere ?

— Ba da, ba da.
Mă uitam la vechiul meu prieten : pe măsură
ce ridea, ochii i se luminau tot mai mult.
— Atunci, dumneata poți spune că acum
nu mai aștepti nimic de la viață...
— Nu.
— ■ La vîrs'ta noastră !
Jur-împrejur se răspindise o răcoare plăcută,
ca după ploale ; era o dimineață însorită, iar
afară aceeași atmosferă de surescitare.
Tulburi meteori rătăceau lent. Vecinătatea
răsuna zgomotos : noul oraș ce continua să
răsară, să se ridice. Dar pe măsură ce
creștea, în planlil din spate, oasele vechi își
profilau mizeria lor de nedescris.
O febrilă agitație mă cuprinse. Nu mai a-
veam astîmpăr, m-am ridicat și am început să
măsoz cu pașii încăperea : nu-l slăbeam din
ochi pe El Hadj. Nu scotea o vorbă, cerceta
ulița forfotitoare. Viața nu este un simulacru,
trebuie să-i pătrunzi înșelătorile, fără ca prin
aceasta să-ți invenți argumentul că trebuie
să le fii complice : asta o fac doar vrăjitorii,
nu altceva.
Sfîdînd primejdia, am dat frîu liber impe-
rioasei nevoi de a vorbi.
— îmi pari nervos, zise el.
— Eu... S-ar putea.
Într-adevăr, ce dimineață extraordinară : de
unde se trăgea acea misterioasă groază ce
plutea în aer ? Celor care văd construindu-se
noile clădiri, îmi ziceam, nu prea le vine să
se-n- tindă la vorbă în asemenea clipe.
M-am oprit drept în fața lui El Hadj.

— E posibil ?
 — Ce ? Totul e posibil.
 — Asta aşteptam ?
 Fredonînd, repetă :
 — Totul e posibil !
 Cum de nu mi-am dat seama imediat, cum de n-am observat frecvenţa noilor figuri care apăreau în unele momente ? Vizitatori, atîta tot : aşă-mi închipuiam cînd vedeam atîta lume răsărită cine ştie de unde. Ciudaţi vizitatori, în definitiv, poate a fost mai bine că n-am ştiut nimic de la început. Nu, nu mirosisem ce se urzea.
 Haitele de cîini continuau să urle în direcţia construcţiilor care se înălţau.
 Am plecat în această stare de spirit — un fel de aridă surescitare. Şi totuşi, peste tot simţei în nări prospeţimea pe care ochii lui El Hadj o infuzaseră acelei dimineţi, aerul era ca spălat. O mulţime compactă năpădise zona Me- dresse, unde zidurile, retrăgîndu-se în sinul lor, crea-u pungi. Îmi părea că nu văd şi pe-acolo prezenţa vizitatorilor, înaintam cu secrete speranţă să întîlnesc vreunul.
 Amprenta paşilor se grava uşor în timp ; călcăm pe mare fără să observ, atît de perfect imobilă era. Numai de n-ar fi fost acel lătrat prelungit şi surdele lovituri de berbec ce zdruncinau temeliele oraşului la intervale egale; atît de egale încît le-ai fi putut lua drept paşi de...
 Am dat de Hamdi şi firul gîndurilor mi s-a întrerupt. Sosea cocoţat pe nişte picioroange, în bătrîna Quaicaria în care intram şi eu. Mai întîi nu am priceput de ce

umbla pe catalige, îngreunindu-și mersul,
tocmai el care se min- drea cu sprinteneala
picioarelor. Mai e nevoie să spun ce greu am
intrat în vorbă cu unul cocotat atât de sus ?
Iar când am aflat de la el că avea însărcinarea
să urmărească avansarea lucrărilor de
construcție, mirarea mi s-a preschimbat în
curiozitate. Cine nu ar fi fost interesat de
acest alt oraș, care se născuse sub ochii
noștri și nu înțelegea să ne uimească pînă azi
? M-am decis să nu-l las să se depărteze pînă
ce nu-mi spune unele lucruri.
Nu-mi așteptă întrebările, parcă atîta dorea
și el : să se mai descarce de ce știe, vorbind
unui om de încredere.
— Îmi face plăcere să le dau bună ziua din
cînd în cînd !
Ca vorbele să-i ajungă pînă la mine, jos,
trebuia să strige destul de tare ; așa, toată
Quaigaria îl auzea, n-u scăpa un cuvîntel din
ce-mi comunica.
Nu înțelegeam la cine face aluzie, vorbin- du-
mi astfel.
— în schimb, cînd îi întîlnesc prin oraș...
continuă el după ce privi atent în preajmă, ca
apoi să nu-i mai pese de nimeni și de nimic,
nu mă mai recunosc ! Mai bine-zis, eu nu-i
recunosc. Nu știu ce se petrece cu ei — cît
vin cu totul altfel decît cei pe care-i zăresc
dincolo de vechile noastre ziduri. Nu-i văd
decît la lucru ; dar cînd intră în oraș, mi-e
imposibil să spun dacă sînt aceiași sau alții.
Numai cînd se întorc iarăși de partea
cealaltă, îi pot recunoaște.

Mă scrută cu o privire destul de neplăcută,
de-acolo de sus, din vârful picioroangelor.
Voia desigur să cântărească bine efectul
descoperirilor ce-mi împărtaşise.
— în toale de toată ziua, nimeni nu-i mai
recunoaște. Și nici ei nu mă pot recunoaște
cînd ni se încrucișează drumurile prin oraș.
Nu din cauza ăstora, nu (și arăta către
picioroangele pe care stătea cocoțat).
Altfelva trebuie să fie, îi privesc stăruitor, dar
îi văd cum trec indiferenți mai departe : unul
măcar nu ridică ochii la mine. Dar cînd sînt
de partea aialaltă, îmi face plăcere să le dau
bună ziua din cînd în cînd. Îmi sînt simpatici.
Am înțeles : vizitatorii. Îi căzură peste ochi
bălările hălăciugii, fără să-i acopere însă
asperitățile chipului bolovănos — repetă dus
pe gînduri :
— îmi face plăcere să le dau bună ziua...
Se îndepărtă însoțit de bocănitul catalige-
lor, dar nu-mi răspunse cînd i-am strigat la
revedere și i-am făcut prietenește cu mina.
Mă uitam cum se duce și mă întrebam dacă
mai adineauri nu se auzea chiar bocănitul
acesta ritmic, dar nu — erau zgomote mult
mai tari, aduceau mai curînd a detunături
subterane. Oare cataligele lui Hamdi ar fi
putut stîrni și de departe atîta zgomot ? De
fapt, nu avea cine știe ce importantă. După
această întîlnire și confidențele revelatoare,
m-am simțit redus la zero, zvirlit în vid. Oare
se știa ce se pregătește ? Trăiam clipe cînd
credeam că am sărit hopul, oa îndată după
aceea toată povestea să fie iarăși pusă pe
tapet. Poți zice că ai sărit hopul în asemenea

situații ? Mormăiam ocări la adresa lui
Hamdi, a cetății, a lumii întregi, pe mine
însumi mă ocăram : teribilele mele presimțiri
prindeau contur real.

Furat de gânduri,
nu observasem că
negustorii din
Quaicaria își
închideau
prăvăliile și o luau
la fugă. „Totuna-i,
orice-ai face⁴¹, mi-
am zis, constatînd
că am rămas
singur în orașul-

vechi. „Totuna-
i... ?" Pînă la
urmă, am socotit
totuși că e
preferabil să mă
îndrept spre casă ;
dar iată că nu
știam pe unde-aș
putea trece —
dispăruseră toate
ieșirile. Perfect
etanșe, ori- încotro
îmi aruncam ochii,

zidurile păreau to-
tuși pașnice.
Deodată își
deschiseră ființa
mear*drică, croind
u-mi o cale absolut
dreaptă și nu mai
largă decît pentru
o singură per-
soană — din locul
unde mă aflu și
pînă acasă la mine

Cum am sosit, am dat, oa de obicei, peste
grupul de femei — erau la curent cu situația
și fuseseră îngrijorate că înîrzi. Una din ele

zicea că nu e un sistem grozav de bun să te apuci să clădești indiferent unde și cum ; vor avea de suferit locuitori inofensivi, copii, fe-

— Te întrebi de ce totdeauna trebuie să plătească aceiași oameni ?

Nu o dezaprobam.

— Ce-ai vrea să facă ? zise alta. Nu au de ales.

Cea care nu-mi inspira deloc încredere, Zoulikha, nevasta pantofarului, nu se afla, din fericire, printre ele.

— Așa ceva nu s-a mai pomenit, replică nevasta lui Zerdjeb. Să ne lase cetatea în pace !

I-am răspuns în gând :

„Cetatea asta este fără seamăn pe lume, toți ar trebui s-o știe !" Și mi-am amintit de cuvintele lui El Hadj : pină și nou-născuții. Dacă m-aș fi întins pe jos în acea clipă, aș fi simțit cum marea începe să se frământa, spărgându-și valurile la țarm. Se apropia aducând în poală spume și mușchi — rodea pia-tra. Nu din senin. Și m-am gândit : „Toți, pină și nou-născuții".

Copiii mei, care se jucau prin curte, veniseră fuga, umplind odaia cu strigătele lor. Observaseră că a crescut nivelul apei ? Nu era ceva care să-i sperie ; pur și simplu, intrau în casă. Habar nu aveau ce se petrece afară.

Încercam să-i domolesc : atunci se repezără la mine ca niște mici fiare, dând să mă trîntească. Mama copiilor îi privea fără să intervină ; se înverșunau jucându-se asupra mea, nu mă lăsau nici să suflu. Vremurile ne silesc

să ducem o viață cu care nu sîntem deprinși.
Pe timpuri, bărbații își duceau viața zilnică
deoparte, femeile de alta, iar copiii pe lângă
ele. Dar acum !

— Se pare — zise o vecină ale
cărei cuvinte ajungeau pînă la mine prin
învălmășeală — că noile clădiri vor fi gata
chiar azi. S-a anunțat la radio.

M-am smuls din strînsoarea micuților
mei Diden și Mama, să ascult cu atenție ce
spune femeia. Am observat cum deodată
ochii copiilor își schimbau expresia.

Oare soața Baroudi vorbea cu glas de
rea- prevestire ? Fără îndoială. Restul
spuselor ei se pierduse în gălăgia încăierării.
„Vor fi gata chiar azi ? Rămîne de văzut.
Deocamdată nu sînt gata...”

— Ce-i ? Ce-i ?

Copiii și-au închipuit că s-a întimplat
ceva... Împunînd-u-mi o expresie de
seninătate, tocmai vream să-i liniștesc...

— Cîntă ceva, zise soția mea
chiar în acea clipă.

la uite, și ea ! Și ea a crezut că stam
s-ascult dacă nu vin zgomote din stradă.

— Țștia petrec !

— Niște nebuni !

M-am simțit dintr-o dată fericit la
culme. Totuși, amintirea străzilor golite de
lume, așa cum le lăsasem în urma mea, îmi
tulbura pacea ; dar uitasem de primejdie. Am
început să cînt și eu un cîntec vechi, un
cîntec de leagăn din copilăria mea. Mama și

Diden se porniră pe un rîs nebunesc, iar
măicuța lor protesta :
— Ce-i cu cântecul acesta de pe vremea
străbunilor mei ? zise ea pe un ton de
supărare, dar păstrîndu-și cu greu
seriozitatea.
Am privit-o în ochi pe Nafissa și am continuat
să cînt, dar vă asigur că în sinea mea nu
rideam deloc. Aș fi dorit să mă înțeleagă și
totodată mă temeam de ce-ar fi trebuit să
înțeleagă.
S-a mărginit să-mi spună :
— Lasă, te-aud vecinii, și se ridică să pună
de masă.
Copiii zoreau în jurul ei, unul aducea ulciorul
cu apă, altul, tipsia cu smochine proaspete,
de mîncat la ciorbă. Mă părăsiseră în
ungherul meu. Asta nu mă supăra. O vedeam
pe ea, înconjurată de copii, ca într-un halou
astral. Ciudată impresie : nu se schimbase și
totuși nu era aceeași. Se ducea și venea,
absorbită de ce avea de făcut; mă fulgeră
dureros un gînd : „Nu știu nimic din
adîncurile ei”.
Simțeam dorința să-i pun întrebări. Din fe-
ricire, m-am oprit la timp, îngrozit că eram
gata să săvîrșesc asemenea faptă. Desigur,
dacă aș fi stat întins pe nisipul umed, aș fi
surprins cîntarea vijeliei, aș fi simțit venind
asupra-mi bazaltul negru, rădăcinile și vîntul,
și ploaia, ce bat în temelile pămîntului. Și
fără asta, spumă de apă marină și alge îmi
înveleau fața. Imposibil, imposibil, imposibil.

Nu puteam să-i pun întrebările ce stăteau să-mi ajungă dintr-o dată pe buze. Cîntecul mării rămase închis în piatră.
NOILE CONSTRUCȚII S-AU ÎNFIINȚAT ziua între zidurile noastre, dar le auzim cum cresc și se înmulțesc mai ales noaptea. Am ajuns să ne temem ca nu- cumva lumina lor să năpădească unica noastră odaie : în timp ce aceste etajări de capriciu nebun cresc haotic, printre schelele lor veghează; fără să se consume, feroce scîlpiri de lumină, stîrnind nesomnul. Ne întrebăm pînă unde va merge proliferarea lor. Astă seară, radioul vecinilor sîfîrîie vorbind, și mai dă și muzică.
Crezusem că într-o bună zi cei care și-ar lua acest radio vor fi considerați niște trădători, dar nimic de felul acesta nu s-a petrecut.
înclinată asupra umbrei sale, nevasta mea coase, ascultă poate cu atenție puternica pulsație a construcțiilor ce-și înfig rîtul în piatră. Batjocura iriacelor încă n-a venit să ne interzică orice speranță.
Umbra nu-și calculează efectele, așa-i făcută ea să pătrundă în inima lucrurilor. Nevasta mea profită de aceasta cu nu știu ce secretă stăruință. Copiii dorm, o seninătate patetică luminează puternic orașul. Ce singurătate !
Desigur că pretutindeni oamenii ascultă la fel. Violențe, noile construcții cresc chiar în orașul nostru, rămînînd totuși desprinse de el. Oare la ce s-o fi gîndind Nafissa ? De multe ori n-a lipsit mult să o întreb ; nu am avut însă energia necesară. Ceva îmi spune că ea este mulțumită : oribil gînd, în

împrejurările trăite. Oare binecuvântează
prezența intruselor construcții, venită la
timp, ca să scoată oamenii din sărite ? Nu
este exclus. Dar dacă aş pleca de-aici,
abandonând totul ? Și-o mai aminti ea de
intențiile mele de plecare ? Ce-ar spune azi ?
Ascult cum se sparg valurile, ascult violenta
mișcare a coapselor mării, cum frământă ea
spațiul nocturn. Aproape, și mai aproape, și-
apoi, foarte departe. Nu mai poate fi vorba
de nici o plecare. Unde m-aș duce ? Și ce-aș
putea face ? Nu pricep de ce azi-dimineață El
Hadj mă sfătuia să plec. Edificiile acestea noi
tulbură destul orașul, nu ai de ce să înfrunți
și altele, în afara. lui. Sub presiunea lor, se
întâmplă uneori ca străzi întregi să crape, și-
atunci, lumea aleargă, încearcă să salveze
mobilele din case, prăvăliile se închid. Din
loc în loc, zidurile păstrează groznice urme
de gheare. Cît despre timp... În băltoace, se
încheagă în băltoace și se înnegrește pe
asfalt. Iată unde am ajuns. Din fericire,
cartierul nostru, în partea superioară a
orașului, rămîne destul de ferit, numai
centrul este direct vizat de aceste
excreșcențe, pe care nimeni încă nu pare a le
lua cu-adevărat în serios. Dar unii au și
inceput să părăsească centrul !
Avem ce rumega în nopțile nesfârșite, îmi
vîjîie capul ! Parte din localnici se izolează în
grosimea zidurilor, mai ales în zona expusă.
Nici eu nu mă depărtez prea mult de ele.
Alții — perspectivă de temut — cer
deschiderea unui front... Prin numărul și
gravitatea lor, aceste probleme ne expun la o

primejdioasă disponibilitate. Nedorită,
necăutată — viața nudă. Și dispar oameni !
Chiar dacă întregi coloane ar fi radiate din
registrele stării civile, n-am fi impresionați.
Viața nudă.
Cînd, la un moment dat, orașul s-a îngropat
în straturile de sedimentare, mulți au prins
prilejul de a-și afla o ascunzătoare.
Zgrebăna- tul ce se aude noaptea atît de des
nu vine de la altceva. Acum, zi de zi, noi
fugari merg într-acolo. Sub picioarele
noastre, au prins formă embrioane de cetate
și, difuz încă, o tenace acțiune le semnalează
existența. Cîteva etaje mai sus, în cafenelele
totdeauna arhipline, circulă zvonuri ce te-
nspăimîntă. Din toate părțile percepi un vuiet
de ape umflate. Sînit ca și sigur că, pînă la
urmă, orașul va exploda sub presiunea
aceasta simultană și contradictorie.
Și nu menționez decît spre simplă aducere
aminte și de prezențele rătăcitoare pe care le
înregistrăm, mereu mai multe, pe străzi.
Intră peste tot : în prăvălii, în .locuințe, și se
așază unde poftesc, fără un cuvînt, fără să
ceară voie celor pe care-i deranjează,
ocupîndu-le locul. Le lăsăm să-și facă placul,
ferindu-ne să intrăm în vorbă. Oricum, nu ne
cunosc limba și nici noi pe-a lor. Odată cu ele
au sosit și știrile tainice și tulburătoare. Cum
de le-au aflat oamenii noștri dacă orice
comunicare cu ciudații străini este imposibilă
? Mărturisesc că pentru mine rămîne un
mîster. Iată cum se petrec lucrurile de
obicei : ne ducem pe rînd în mici grupuri să
dibuiim cam ce doresc ; la şușoteala lor, într-

un idiom monosilabic și cu lungi pauze, unul dintre noi cade pe gânduri, cu ochii în pustiul. Nu mult după aceea, aflăm că cutare — unul dintre cei cu care am fost acolo — a dispărut... Nimeni nu comentează aceste coincidențe.

Marea stă neclintită, cu ochiul ei de sălbăticiune la pindă. Sumbră, dar stăpînă pe ea și plină de căldură, ne înconjoară, parcă stă de veghe. Lîngă ea aflu sinceritatea dinții a lucrurilor. Noaptea, valurile ei clatină neîntre-rup casele — intră prin Poarta de Răsărit, străbate orașul și iese prin Poarta de Apus ! Cel puțin în aceste interminabile nopți am început să o cunosc mai bine.

Nafissa și-a dat seama de asta și inexplicabila veselie, pe care o lasă să se străvadă de atunci, mă pune pe gânduri. Expresia ochilor și chipului, tonul pe care îmi vorbește, piaa și felul cum se mișcă, toate vădesc o bucurie stăpînită. De ce aș fi îngrijorat ? O vreau mereu alături de mine, doresc să mă înconjoare cu un cerc indisolubil, acolo, în prospețimea colinelor. Și se arată mai îngăduitoare decît ori-cînd. Atunci, de ce ațta teamă și îndoieli ? Nu am nici un motiv temeinic. Urmăresc cu un interes pasionat tot ce spune și nu mă opresc la cuvinte, caut accentele lor secrete, nuanțele ce m-ar putea lumina.

Ridică ochii, dîndu-mi a-nțelege că merge îndată la culcare. Mi se urcă un nod în gît, mă izbește dur teribila fragilitate a armoniei noastre. Gesturile, privirile, fluxul gândurilor devin atît de fragile, precare, în adevărul

acestei nopți sufocante, ce ne pîndește și pe care o nimic^ toată ar ajunge s-o dezlănțuie asupra noastră. Afară, marea își ține suflarea, orașul doarme ghemuit în el însuși, căzut într-un somn bestial. Înainte de culcare, Nafissa dă ocol prin grota noastră. Ușorul foșnet stârnit de ea mă face să mă gîndesc la cealaltă, care mi se impune de cite ori lipsește. Oare ele două să fie o pereche în alternanță ? Nu s-a întîmplat să le văd vreodată împreună, dar fără îndoială că reprezintă laolaltă una și aceeași femeie, schim- bindu-se între ele în punctul unde deosebirea nu mai este posibilă, unde nici nu există deosebire. Totuși, sînt mai puțin în căutarea celei a cărei existență trebuie s-o recunosc, decît mă-ndemn spre ființa în joc de ape a Nafisei, care-mi pare unică în orice manifestare. Realitate în oare nu știu la ce să mă opresc, din ce clipă încep să devină lunecoase prezențele ce mă ating în trecere, îmi vorbesc, îmi cer adeziunea și vigilența. Multe lucruri încă se perindă pe lîngă mine, fără să le pot atinge, da, cînd privesc la Nafissa nu știu bine pe cine văd... Noapte malefică, noapte albă și neagră, spe- ranță mereu în renaștere și recădere, istovi- toare, nopți fără perspectiva unei aurari și de care doar doborît poți scăpa... Mă uit furis la Nafissa. Nu-mi spune o vorbă și nici eu nu-i spun. Parcă aș zări-o din de- pîrtări, cînd de-ajuns ar fi să întind bratul ca s-o ating. Cuvinte pentru chinul meu nu sînt. Dar, cum uneori se întîmplă, vine ea către

mine — fiindcă ea poate să mi se apropie,
doar eu simt că îmi este oprit — și-mi
cuprinde capul în mâinile ei.
— De ce stai închis în sinea ta : nu ne iu-
bești ?
Nu răspund, închid ochii.
— Mama — nu ți-o iubești ?
îmi vorbește prietenos, și dulce se modulează
glasul ei. Deschid ochii și o văd surzindu-mi.
În clipa aceasta, o nespusă și odihnitoare
bucurie, o bucurie pură mă scaldă. Dar
farmecul ce e totuna cu chipul ei nu-și
revarsă lumina de- cît în fugarul răgaz și
recad în noapte.
— Nu e bine să treci la fapte cu ușurință.
Trebuie să cunoști bine lucrurile, să le pă-
trunzi cuminte. Ești tânăr. Asta ar însemna...
— Nu are importanță.
— Nu are importanță ? Pentru tine !
Pentru noi... are foarte mare importanță. Ești
încă prea tânăr...
— în ziua de azi, ca să sperii pe cineva ar
fi nevoie de alte gogorite.
Mă opresc aici, cu încăpăținare, zicîndu-i :
Nu asta, altceva te înfricoșează. De. ce aș fi
prea tînăr ?
Stau în așteptare.
De cum se lasă întunericul, am pornit să-i
luăm de-acolo unde ni-i aruncaseră. -Mame,
frați, fii făceau tot ce puteau, îi înfășurau în
pinză ; dar cînd să-i ridicăm și să-i ducem, nu
erau brațe de-ajuns. Cu multe opriri,
înlocuiri- du-ne între noi, schimbînd mereu
punctul de sprijin, am tot mers, ore întregi

am mers, călăuziți de geniile nopții. Apoi, anunțat din aproape-n aproape de către cei rămași de pază, am sosit.

— Tatăl tău...

— Tata ?

— Nu voia. A zis : „fără asemenea istorii”.

— Dar...

— Vom vedea ce-i de făcut, mai așteaptă puțin.

— Ce să aștept ? Nu am nevoie de nimeni !

— Și mama ?

— A zis : „De ce nu ne iubești ?”

— Ea ? Da, așa e.

— Atunci, de ce aș mai aștepta ?

După puțin, adaug :

— Înțelege-mă. A. zis : „De ce nu ne iubești ?”

Bine, du-te.

Ies din peștera jînnegrită de fum, și pămîntul unduit lin, cîmpul liniștit mi se arată ieșind de-a dreptul din cer. Înălțimile acestora uitate, unde dintr-o dată mă regăsesc, sînt vii : se mișcă, se leagănă, se desfășoară senine, într-un ritm învăluitoare — cred că nimic nu-ți poate da un mai deplin sentiment de pace.

Ghicesc, acolo, la vale, marea ce-ntinde unda legăturii dintre Nafissa și jmine.

Plec, scrutînd opacitatea nopții tulburate de bătaia pașilor mei.

Cu cit înaintez prin aceste spații oarbe, cu-atît mai limpede îmi apare Nafissa. Șansa mea de ultimă clipă.

FAȚA DE ATITUDINEA MEA NECOMUNI-
cativă, mama suspina :
— Este un copil înclinat spre tristețe.
Pe urmă, a uitat de mine. Într-un fel, nu
greșea ; viața noastră prospera nestânjenită
în mijlocul iGimpului întins : ar fi trebuit să
fiu un copil fără griji, nu preocupat ide golul
înconjurător. Trăind însă cu nemărturisita
teamă că rosturile lumii s-ar putea răsturna
cu susu-n jos, nu mă îndemnam la joacă. Să
înfrunt, singur, lupta. Asta mi se părea o
ținută imperativă. Fugeam cu încăpăținare
de normalita- tea vieții familiare, refuzam
orice gest binevoitor și mă refugiam în cele
mai inaccesibile unghere. După ce am
explorat castelul nostru în ruină, toate
numeroasele-i ascunzători, cînd nu mi-a mai
rămas nimic de descoperit, am priceput
totuși că nu-mi va fi ușor să evit înfruntarea
celorlalți. Nu numai lucrurile mă întâmpinau
într-o îngrijorătoare dezordine, barbare, de o
sfâșietoare rezistență, dar și *ei*, mai de
temut, se aliau eu aceste lucruri, mereu în
acțiune : gesturi, figuri de oameni, rigide, cu
expresii încremenite, ca și lucrurile. N-ar fi
fost de-aj uns să mă feresc din calea lor, și
atunci s-a născut grija de primă importanță
de a-mi ascunde sentimentele. Aș fi fost
mulțumit așa, dacă aș fi făcut-o eu plăcere :
trebuia să-mi duc viața asta cu două fețe
spre a-mi realiza ci"t mai bine apărarea.
Părinții mei mă lăsau să fac ce vreau cu
timpul liber, doar să nu le pricinuiesc vreo în-

grijorare. N-au avut de ce se plînge : rareori" le-a fost tulburată pacea de purtare mea. Eram mult prea preocupat. Mereu pîndeam posibile capcane, gata oricînd să le fac față, îmi impuneam deci un regim de copil consecvent bănuitor. Erau clipe cînd atingeam un adevăr a cărui natură îmi rămînea necunoscută : simţeam oa o arsură ce se-ntîndea pe inima mea, dar senzaţia aceasta trecea repede. Într-o seară, trăiam lupta cu adversarii mei şi gîndu- rile împrumutau ceva din fîşnetul văzduhului plin de bătaia nenumăratelor aripi în zbor. Le ascultam cum palpită, şi toată această tulburare venită din toate părţile şi pătrunzîndu-ne casa. Deodată, cineva care se apropia începu să mă strige. M-am ridicat drept în picioare, tremuram tot. Se oprea, pîndea, apoi iarăşi mă striga. Aveam o mică odaie cu o singură fereastră : am dat fuga pînă la ea şi am lăsat să-mi rătăcească privirile peste livezi şi grădini, tot mai către cer. Casa noastră avea foarte multe deschideri, domina văi întunecoase, un ţinut întins al cărui acces îmi era interzis, şi locul unde oraşul se ascundea pe după un lanţ de coline verzi. Nimic, nimic. M-am hotărît să urc pe terasă. După "interminabila scară strînsă între două ziduri şi trecînd parţial printr-un gang, în faţa ochilor mei se desfăşură orizontul. Sfîrşitul zilei de vară scîlda în lumina-i coaptă şi calmă văzduhul populat de aripi, străbătut de ecouri. Poarta mare scîrţii, auzeam călcătură de animale domestice, a urmat şi un scurt sunet metallic ; în interior,

obișnuita forfotă gospodărească. Nici o prezență, nicăieri. Și cu ce iuteală pământul începea să se cufunde în iarbă, iar zgomotele să se stingă ! Zăboveam pe terasă, neștiind ce-aș mai face, dacă aș avea ceva de hotărât. Și chiar atunci se ivi cel pe care-l așteptam. Apăruse ca dintr-un salt; ca și cum de mult s-ar fi aflat acolo, numai că nu știusem că e prezent. Ca să ajungă aici, trebuise să străbată grădinile, curtea, odăile, să urce scara. Cu răsufierea puțin gîfîită, rămase cu gura întredeschisă, iar ochii lui negri și strălucitori erau surizători. Văpaia apusului de soare îi aprindea obrajii și, cum încă era cald afară, citeva picături de sudoare luceau prin puful oe-i umbra buza de sus. Era în picioarele goale, ca și mine. Neclintit, învăluit în lumină, în timp ce, cu soarele în spate, îl priveam uimit, îmi părea că nu înțelege de ce se află aici. Din capătul opus al terasei, își ațintea ochii spre mine, dar parcă nu mă vedea. Inima îmi bătea să se rupă. Șovăi citeva clipe, fără să se miște din loc, apoi privirea sa străluci : fugară fulgerare a ochilor, atît cît chipul său trecu printr-o ultimă rază de soare. Cînd m-am liniștit, cerul devenise un crater albastru-negru. Venise oare către mine ? Niciodată nu văzusem copilul acesta pe la noi. Oare chiar mie voise să mi se adreseze, pe mine mă strigase el mai-nainte : pe mine, sufletul suferind ce rătăcea prin ruinele castelului ? Nu se rătăcise și hoinărise prin imensa noastră locuință, pînă sus pe terasă, eu speranța de a-și regăsi calea pierdută ?

Fu nu-i fusesem de nici un ajutor. De ce se abătuse din drumul mare și pătrunsese în aceste ruine ?

La orizont, încă mocnea un foc întunecat, farmecul straniu se prelungea ; dar pădurile, colinele, izvoarele dispăruseră. Priveam într-acolo unde căzuse soarele în hâu : nu mai vedeai decât o mare, teribilă mare oprită-n timp. Nu îndrăzneam să fac nici o mișcare.

Arun- cînd o privire în jos, am zărit un felinar de mină lunecînd iute prin întunericul adînc : tata se întorcea din oraș. Am coborît.

Nu m-am resemnat în înfrîngere, iarăși mi-am strîns toate puterile spre o nouă confruntare. Dar mai întîi trebuia să rup cercul brutal și viclean în care tindeau să mă închidă lucrurile, da, mai întîi să rup acest cerc. Chiar aerul, în oare toate mă împresurau, repezin- du-se la mine, părea dușmănos, purtătorul unui suflu de moarte.

Cît despre părinții mei, ei găseau că este firesc să fie așa ; încă le văd expresia ce părea a-mi spune : „Ce-î, ce se-n- timplă ? Nu e totul normal, așa cum se cuvine ?” Limbajul tăcut, care nu izbutea să mă înșele, se ștergea uneori din ochii mamei, lă- sînd locul unei negrăite tristeți. Întîlnirea cu băiatul necunoscut mi-a întărit ura față de asemenea existență, față de casa noastră și de atmosfera respirată acolo.

De atunci, zi de zi, am așteptat ea e/ să se arate iarăși pe la noi.

Cu. această nerăbdare ce-mi împungea inima, aș fi avut necazuri printre ai mei dacă nu

m-aş fi străduit atîta să simulez indiferenţa.
Pentru o clipă măcar nu înceta lupta în toiul
căreia ajunsesem să-l cunosc, să-i ghicesc
gîin- durile şi ţelul. Luminat de acea lumină
crudă, ducîndu-se şi iar venind, imaginea lui
ordona lumea. Uneori eram atît de
emoţionat, încît mă podideau lacrimile.
într-o bună zi am pomenit totuşi de *el*. Do-
vadă cît de slabe erau zidurile de apărare pe
care le ridicasem în jurul meu, cît eram de
subjugat încă de lumea lucrurilor şi a *celor-
lalţi* : mult mai subjugat decît aş fi crezut ;
noroc de concursul de împrejurări ! Ne strîn-
sesem în jurul *meiidei*, şi, încălcînd legea de
a nu tulbura tăcerea la masă, m-am trezit
vorbind. Întîii m-am simţit stingherit de
îndrăzneala mea, dar mi-am ţinut firea şi am
continuat, ca împins de cine ştie ce demon.
Parinţii mei au fost foarte surprinşi. Mama,
şe- zînd puţin mai retrasă, în dreptul unei
tăvi cu picioruşe, servea ceaiul : ţinea
ceainicul într-o mină, cu cealaltă apropia
paharele ornate cu flori de aur şi email.
Ridicase ochii către mine şi mă scruta cu un
aer de profundă milă. în timp ce-mi spuneam
povestea, paharul pe care tocmai îl umplea
dădu pe dinafară, picură pe tavă, şi ea nu
observă.
Nici ea, nici tata nu au scos un cuvînt. Iar eu
n-am zăbovit mult şi le-am spus noapte bună,
grăbindu-mă spre odaia mea. Eram deprins
cu reacţiile lor în asemenea situaţii : întîii şi-
ntîii, se închideau într-o atitudine de
nezdruncinată superioritate. Dar de data
aceasta am avut impresia că i-am lăsat

nelineștiți, adică tulburați. Povestisem cu prea multă aprindere, cu o însuflețire neobișnuită ă mine, vorbeam pasionat, foloseam expresii exagerate și — roșind deseori — le întorsesem împotriva chiar cuvintele, gesturilor lor. Deodată m-a cuprins o ciudă amarnică. Părinții mei priveau ca ceva josnic orice luptă morală cu pretenții de a-și dezvălui mijloacele, deschisă, în auzul tuturor. Am înțeles prea bine că de acum încolo nu mai trebuia să pomenesc de *ei*, că nu-mi rămânea decât să caut să șterg jalnica impresie pe care o lăsasem. Așa am și început să mă port chiar din dimineața următoare, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat.

Și am reușit. Aveam sentimentul că — da, ca prin minune și fără să mi se opună nimic — dobândisem darul de a mă juca cu aparențe înșelătoare. Cu o satisfacție răutăcioasă, după experiența avută, am fost voios, dragălaș, vrînd să arăt astfel că și uitasem de prietenul meu. Dar himerele, exigența obiectelor, inexorabile, care mă țineau sub strînsă supraveghere ? Se vor lăsa și ele îndepărtate din calea mea, atît de ușor păcălite ? Dimpotrivă, metoda adoptată ca să mă disculp le-a atîtat să mă impresoare cu o barieră și mai implacabilă, și mai dură. Mă compromisesem rău, fără să pot preveni serios bănuiala de duplicitate — mă expusesem la riscul de a nu mai scăpa de ea de-acum încolo. Nici nu observasem că părinții mei foloseau acum împotriva mea

arme și mai subtile decât cele împrumutate
de mine de la ei.

Oare la părinții
mei era mai mult
pudoare decât
duritate ?

Purtarea lor față
de mine, ca și față
de sora mea, era
neîndoielnic aspră.
De- ajuns să mă
uit la tata, ca să
mă simt copleșit
de forța simțurilor

și mușchilor săi,
de frescul său
egoism, de
caracterul său
inflexibil. Desigur,
era doar o cursă
întinsă, scopul
urmărit era altul.
Cursa rămânea
însă ca atare și
trebuia să mă
feresc — dar,
ocolind-o, trebuia

să bag bine de
seamă ca nu
cumva să cad în
alta. Trebuia să fiu
mereu cu ochii-n
patru ! De aceea,
cum mă aflu în
prezența sa mă cu-
prindea
tulburarea. Eram
fără apărare față
de panica în care
cădeam ; într-un

asemenea tete-ă-t&te și
cea mai inocentă
scăpare de aten-
ție, ca și cea mai
calculată conduită
se puteau întoarce
oricând spre
rușinarea mea. Iar
dacă, slăbindu-mi
puțin defensiva,
încercam să-i su-
râd, se și termina
cu mine — totuna

dacă m-aş fi
prefăcut în căţeluş
de casă, într-un
cui amă- rît sau
orice alt lucru
rizibil de mărunţ..

Într-unul dintre acele lucruri ce continuau, neîntrerupt, să-şi lanseze vicietele atacuri, şi sub ochiul cărora existenţa noastră continua să se înjghebe confuz şi într-o ordine impersonală, lucrurile care, cu timpul, s-ar fi lipsit de intervenţia noastră şi ne-ar fi supravieţuit dacă... Dacă aceste evenimente, la originea cărora nu am contribuit cu nimic, n-ar fi doborât totul la pământ şi nu ar fi icreat o nouă situaţie. Dar pînă în ajunul acestei răsturnări, noi ne continuam viaţa în mijlocul aceluiaşi cerc : nici o cale, uşoară ori grea, deschisă înaintea noastră. Un vechi cataclism fără zgomot ne smulse din noi înşine şi din întreaga lume — numai un nou cataclism putea să ne proiecteze iarăşi în aceste rosturi. Dar pînă atunci aveam să ne ducem existenţa în ordinea ce ne fusese repartizată, cu un destin dezafectat, adus în

stare de răcire, golit de orice putere, eşuat în adineul fiecăruia dintre noi. Până atunci, va trece timpul şi, orice s-ar fi întâmplat, nu se va mai petrece nimic. Da, mai fiinţa acolo o casă, o .moşie, treburi de îndeplinit, dar toate acestea nu erau decît minciună. Plimbîndu-ne în această simulare a realităţii, traversam lucrurile, mult mai vii decît noi, şi nu le opuneam nici cea mai mică rezistenţă. NOILE CONSTRUCȚII CRESC ÎN NUMĂR, lucrările continuă şi noaptea şi —o putem spune deschis ? — contra oraşului. Iar ziua ! Toate aceste intruse trosnesc, bubuie, urlă, îşi întind în sus materia, apoi se prăbuşesc brusc spre a reurca îndată. Nici un răgaz. Din cît se păstrează în memorie de bărbat sau femeie, niciodată populaţia de aici nu a pomenit un vacarm atît de înspăimîntător şi un spectacol atît de monstruos. Uneori exploziile oe se declanşează fac să se zvîrcolească temeliiile oraşului ; fie şi aproximativ, Istoria nu ne spune ceva asemănător cu ceea ce se petrece la noi, sub ochii noştri. Bombardamentele, tirurile, şuierăturile, strigătele agresive şi fulgerările care înconjoară noua cetate — chiar dacă se mai în- timplă să aibă vreo întrerupere — nici gînd să se oprească, decît foarte trecător : sub o tăcere ce pare a ne fi fost redată, tot stăruie un tumult confuz şi uniform, un amestec de mugete, suspine, ţiuturi ritmice. Din viaţa noastră, a fost alungată liniştea, odihna adevărată. Captivi între propriile ziduri, nu sîntem în stare nici să nie închipuim la ce se va ajunge.

Din partea oamenilor noștri refugiați în adin- cul subteranelor, săpate sub vatra cetății, se lansează acum în toate nopțile atacuri prin surprindere contra noilor construcții, iar temerarii se retrag îndată ce au dat lovitura. Adver- sării se grăbesc să restabilească ordinea și își ascund pierderile, dacă au suferit pierderi, așa încît, dimineața, la ei viața continuă normal, aparent, neschimbată. Totuși, uneori ajung pînă la noi informațiile transmise de ai noștri, aflați acolo să surprindă asemenea momente, iar veștile se împrăstie repede. Ce ne parvine nu este însă prea precis ; asta nu ne supără, dimpotrivă : primim veștile cu și mai multă fervoare, odată ce lasă loc excepționalului. Cercetarea, verificarea zvonurilor, examinarea situației, schimbul la care ne obligă toate acestea ne dă în sfîrșit prilejul să avem o ocupație reală ! Ceilalți profită de fiecare atac al nostru — execută pe cei căzuți prizonieri, atunci sau mai înainte. „Nu, sînt doar ostatici”, se spune prin oraș. Îi spînzură sus, pe șantiere, în vir-ful înalțelor eșafodaje, spre care ne îndreptăm acum ochii de cum începe să se lumineze — să știm ce fel de zi ne așteaptă. Imposibil să descrii bine starea de surescitare trăită în fiecare dimineață : furie, ură, violență, sfidare, nu. mai sîntem stăpîni pe noi. La sfîrșitul zilei, rar să nu fim sleiți de puteri — asemenea stări ne istovesc cumplit. Atunci, ne trezim rătăcind în cerc între zidurile noastre mereu innodate, ce șerpuiesc fără sens în jurul nostru, și o

groază de care nimeni nu ne poate scăpa ne
amorțește toată ființa.
Cei care culeg cele mai multe știri sînt, pînă
la urmă, lăptarii. Privilegiați prin negoțul lor
ambulant, au încă voie să circule liber, cel
puțin ultimii dintre ei, cei care nu au intrat în
grupurile de asalt, sau nu au fost executați.
— *Pe-acolo*, trebuie să treci pe loc
deschis, zic ei. (Și arată cu degetul.) Altfel,
orice mișcă prin preajmă este atras fără
scăpare. Folosesc un fel de curent magnetic.
— Am văzut cum ard localnici.
— Zilnic ?
— Zilnic !
— Sînt represalii. Într-o noapte...
Stăm și-i ascultăm. Ne întreabă dacă nu
avem să le dăm de fumat, puțin tutun ori o
țigară, și alte istorisiri urmează. Dar toate,
sau aproape toate se termină cu legănarea
cadavrelor grimate în batjocoră, acolo, în
virful eșafodajelor.
— Urîtă treabă, oftează la sfîrșit
povestitorul sau unul dintre noi — să-i
boiască așa...
— Asta întrece toate ticăloșiile !
Acuma, cînd ies în oraș, aleg căile cele mai
ferite și merg iute, și singur, nu zăbovesc
prea mult afară, nici în același loc. Uneori
intru în prăvălia vreunui prieten, dar rămîn
scurt timp : cinci, zece minute cel mult — nu,
nici măcar atît : să .stai puțin jos într-o
prăvălie nu este prudent — pe urmă, îmi
reiau hoinăreala prin oraș. După întorsătura
luată de evenimente, cîteodată m-ar ispiti
mult să mă afund într-unui dintre acele

ganguri pierdute, pe unde se circula abătut de la oricare alte ganguri. Împrejurările mi-ar oferi justificarea : atîția oameni dispar. Mă învîrtese pe străzi — mare prostie, nu servește la nimic. Aceleași schimburi de impresii te așteaptă oriunde. Se petrece ceva peste puterea noastră de înțelegere. Ismael, uite, el a încheiat așa socotelile : nu mai iese deloc din casă. Și ca să nu mai tindă, lesc degeaba, pe-afară, îi țin deseori companie. Nu rămîn mult timp singur cu el, asta nu ! De la un moment la altul, încă cineva, desigur din același motiv, intră și sporește numărul celor de față. Familia lui Ismael nu-și mai vede capul de-atîția musafiri.

Ce mă intrigă mai mult este expresia lui radioasă. Fericit om ; în asemenea vremuri, atîta bună dispoziție este un adevărat har, o raritate. Mă întîmpină de fiecare dată cu aceleași cuvinte :

— Toți am fost supravegheați. De necrezut...

Desigur, ea să nu-l necăjesc ori să-l împresionez neplăcut, nu-i răspund : dar știu că sînt tem mereu sub supraveghere.

— Fiecare cu fișa lui, continuă el pe obișnuitu-i ton inocent. Orice familie, din orice casă, da, chiar din propria-ți casă, pînă și zidurile locuințelor sînt supravegheate. Dacă te invită rude sau prieteni să-ți petreci ziua la ei, trebuie să anunți dinainte Stăpînirea. Cum de știu eu asta ? Șșșș...

Ce istorie ! Continuă să-și primească musafirii, care nu-și încetează vizitele, cu același

aer de bună dispoziție față de orice împrejurare și în contrast cu aluziile sale :

— De-ar fi să fugi, unde te-ai duce ? Unde te-ai ascunde, unde ai găsi ceva de îmbucat, unde să dormi ? Totuși, la noi în oraș au fost și din cei ce s-au ascuns ca-n gaură de șarpe. N-am văzut nici unul cu ochii mei, dar știam de ei. Poate chiar în casa asta... Cum făceau, ce câștigau trăind așa : nimeni n-ar putea spune. Fiindcă cei care se ascundeau n-au mai apărut, și nu vor reveni niciodată. Mă tot gândesc la toate astea... iar noaptea cînd petruleci ceasuri întregi, așteptând Dumnezeu știe ce...

Ajuns la acest punct, cade invariabil într-o tăcere distrată : nu încerc să-l scutur, așa cum nui-l întrerup nici eînd vorbește.

— Nu de mult, zise el revenindu-și, mă pregăteam să merg la lucru — era angajat la drumuri și șosele —, dar ajuns la ușă m-am oprit. Și bine am făcut. Tocmai îmi amintisem că se interzisese populației, printr-un anunț, accesul la noua cetate. De atunci nici n-am mai ieșit din casă.

Acestea fiind spuse, trece la un adînc și prelung răs ânfundat.

— Acum trăiesc într-o lume de pace. Nu mai vreau să știu de cealaltă.

Iarăși este omul simplu pe eare-l cunoaștem. Continuă să vorbească din nesecatu-i izvor, și trebuie să recunoaștem că spune lucruri interesante, deși uneori ne cam miră.

Amintirea vechilor reguli de viață se estompează în conștiința noastră.

Sîntem în așteptare.

O mare ceremonie luminată de flăcări, la care, iată, nu ne așteptam, a început astă noapte în noile construcții. Oare ce sărbătoare ori ce ritual celebrează ei *acolo* ? Nu e nici o șansă să aflăm ; noul oraș, cel puțin din ceea ce putem zări, eu toate etajele ocupate de foc, sclipește înroșit, pustiu de moarte. Intinse formații de iriace se rostogolesc deasupra-i, pe cerul aprins. Vecinii pun mai tare aparatul de radio, să smulgă veștii nopții, și mai mulți locatari s-au strins la ei. Și soția mea s-a dus, dar a revenit repede : nimic serios nu s-a putut prinde, în afară de semnalizări gen morse, care devin uneori un fel de chelălăit, imposibil de descifrat de ascultătorii comuni. Totuși, soții Baroudi nu renunță la zgomotul de petarde al aparatului. (Și același lucru continuă *acolo*.) Ascult acest obositor glas din odaia mea. Un fel de toropire mă cuprinde insensibil. Dar femeile, ele mai ales, se încâpăținează, îngenuncheate în fața difuzorului. Îmi imaginez scena : una dintre ele își lipește urechea de aparat și ascultă o vreme, făcându-le semn celorlalte să tacă, lăsând să se înțeleagă că izbutește să priceapă ceva. Apoi renunță la osteneală și, destul de nemulțumită, sfârșește prin a recunoaște că nici un sunet nu i-a spus absolut nimic, apoi se depărtează. Îndată, alta îi ia locul și aceeași manevră reîncepe. Ceasuri întregi ar fi în stare să facă cu schimbul în felul acesta, lângă aparatul de radio. Năuciiți, Nafissa și cu mine rămânem aci, ascultând glasul ce nu poate fi numit, și

teama de a fi în viață — asta mai ales ne chinuiește în acest moment — pune stăgînire pe noi. Ca și cum nici unul, nici altul nu am avea pe nimeni de iubit, pe nimeni de apărut. Nafissa își reia lucrul de mină, începe să coasă fără să ridice capul. Peste puțin, îi privesc chipul și mă sperie adîncă strălucire a ochilor ei ; îmi pare că văd, prin transparentă, derularea gîndurilor ei. Nu îndrăznesc să-i tulbur detașarea neliniștitoare ; o văd cum iese în noapte. Este nehotărâtă, domoală — reținută și absentă. Privește în jurul ei, și mă lasă fără putere, înaintează, și mă lasă foarte departe de ea. Ce clarviziune, ce compasiune îi însufletește im- perceptibila-i mișcare ! Este ea însăși, și iat-o dintr-o dată alta în noaptea agitată, este aci și dintr-o dată altunde, cu ce urmărește în sinea ei.

O deflagelație răsună în depărtare. Nafissa tresare, ridică fruntea, îmi aruncă iute o privire și-și întrerupe lucrul. Amîndoi avem în aceeași clipă impresia că centrul orașului se prăbușește, și-nu încapă înd(7)ială că ne lăsăm și mai adine în pămînt. Atunci mă năpădește un absurd, ciudat sentiment încă necunoscut mie : Nafissa a dispărut, s-a retras furis, fără să lase nici o urmă. E tocmai de ce mă temeam și n-ar fi trebuit să se întîmple cu nici un preț : iremediabil... În casă, toată lumea a tăcut, nici un zgomot nu dă tircoale. Las ziarul pe care-l parcurgeam cu oohi distrați și mă duc la culcare. Dar abia ra-am întins sub ve- lințe și o altă femeie se

aruncă în brațele mele, caută oum poate o cit
mai strinsă intimitate, violentă, o altă femeie
care mă arde până în adîncurile ființei.
Regăsind solitudinea, mă aflu iarăși zvîrlit
într-un loc gol și negru, fără hotare. Toate
zidurile au căzut, timpul nu mai trece ; exi-
gente și nebune, figuri de piatră strigă de la
un capăt la altul. Atunci aud, aproape de
mine, o respirație grea dar dulce și regulată,
alter- nînd ou lungi tăceri. Marea. Urcă.
Pacea ei se răspîndește prin noapte, umple
spațiul. Spaiemele mele ațipesc, până și orice
veche ciudă împotriva lumii cade în uitare,
iar focul — cel lansat de noile construcții ? —
care atîta timp m-a sfișiat cu ghearele lui,
fuge în tenebre.
Chimvale, coruri cîinești, orchestre, explozii :
nimic nu a lipsit în această noapte. Strângem
din dinți așeultînd muzica dementă ce
începuse nu mai știu cînd și în ce fel.
Tumultul ei s-a oprit la o notă tăios de înaltă
și întunericul se îngroșase ca o vină de bou.
Iarăși nu s-a mai auzit nimic, vrăjitoria luase
sfîrșit : multe case trebuie să fi fost distruse.
De dimineață — lezînd judecata normală —
orașul arborează atmosfera lui de toate
zilele. Abia dacă întîlnești ceva mai multe
chipuri răvășite decît ieri. Dar lumina
casantă, sticlă pulverizată ce-ți intră pe sub
pleoape, te rănește. Oamenii merg la lucru,
și viața merge mai departe, apele spală totul,
duc orice la vale.

Și totuși, cum se
despoaie lumea
asta ! Eu însumi
mă golesc încet-
încet, de la o zi la
alta. Până acum,
aveam grijă să
rezerv fiecărui
lucru un rol
evident, bine
definit : de pildă,
pe fundul acestei
scrumiere, țineam

să las să cadă
puțin scrum de
țigară măcar,
neapărat, ca să se
vadă că este o *scrumieră*
adevărată, și nu
altceva ; să nu
cumva să devină
— cum aş spune ?
— scula unei
fatalități,
mandatara unei
puteri funeste. Ce

oare mă făcea să
mă tem de o
metamorfoză
presimțită ca
inevitabilă și de ce
nu voiam să las
lucrurilor
libertatea de a ni
se arăta sub alte
aspecte ? (Poate
chiar mai
adevărate ; îmi
căutam cu

îndîrjire sprijin în
semnificații de
care știam totuși
cît sînt de ne-
sigure.) Și iată că,
dintr-o dată,
lumea, oricît ar fi
ea înlănțuită de
suferințe, e gata
să se elibereze. De
asta nu mă
înșelam, desigur,
chiar și în

scepticismul meu,
și nu-mi trecuse
prin minte ideea
asta absolut din
întâmplare.
Atunci, cum să-mi
justific
încăpățînarea ?
Torturile,
inchizițiile, cu
sculele de sufocat
omul, tragerea pe
roată ori butucul

de execuție nu au
slujit decît
dușmanului ;
întrevedeam curse
întinse tainic de
forțele opuse. Din
nefericire, umbra
lor nu încetează să
plutească peste
umbrele noastre..

.în dimineața aceasta mă asaltează în mod
deosebit asemenea întrebări, și de la mine
aștept să vină răspunsul, de la orașul acesta,
de la mulțimea întâlnită în cale. Dar răspun-
sul nu vine de nicăieri. Gîndul că aș putea să
mă trezesc și eu sub cu totul alt aspect nu
mă mai revoltă, îl primesc chiar cu
recunoștință. Străzile sînt un furnicar de

fugari ce și-au pierdut orice legătură veche, atrași desigur de iluzia că ar fi mai în siguranță aici ; în hoinăreala mea, ajung să rătăcesc printre ziduri vis- coase, năclăite. În cartierul ăsta nu se mișcă decît o carne inconștientă, singele și gîndurile ce-o însuflețeau odinioară au ajuns un noroi cenușiu, respingător, nu au rămas decît jalnice rămășițe din străzile care odinioară erau căi de vis, unde omul se recunoaște pe sine însuși. Ca și celelalte leșuri, statuile puse de sentinelă la toate colțurile ! Treeînd, le privesc doar cu coada ochiului : prestanța lor nu-mi pare atît de deplasată, intrusiunea lor nu mă mai revoltă deloc. Ce fac, de ce stau acolo ? Se pot înțelege cu cei pe care-i supraveghează : rațiunea aceasta pare a fi suficientă. Prin ce mijloc ai scăpa de cloaca în care te afli, dacă nu tocmai schimbîndu-ți înfățișarea ?

PORNIND, MĂTUȘA MEA ȘI CU MINE, de-a lungul aleii străjuite de portocali, duzi și ulmi africani, ce ne străbăteau domeniul, am ajuns la drumul mare — o cale de o lărgime frumoasă, pavată cu piatră neagră, bine nive- lată. La ambele părți, la intervale regulate, copacii își împleteau frunzișul într-o vertiginoasă ogivă deasupra capetelor noastre. Mergeam pentru prima dată la oraș. Prilejul, care nu mă așteptam să mi se ivească atît de curînd, a fost întîmplător — vizita mătușii Amarilla. Ruda aceasta a noastră, venită să ne vadă ca și alteori, rămăsese de data asta la masa de prînz, ceea ce nu-i intra în obicei. Era ceva rar să

primească asemenea invitație, oricât s-ar fi străduit mama s-o rețină. Totuși mama nu o lăsa niciodată să plece decât după ce-și deșerta tot sacul de rugăminți prin care se cuvine să-ți convingi oaspeții să mai rămână, insistențe în fața cărora s-ar fi înclinat și persoane străine, dar mătușa, dintr-un motiv ce scăpa înțelegerii noastre, găsea totdeauna o scuză să nu răspundă invitației. Cred că nu am priceput decât mai târziu de unde venea atitudinea ei atât de rezervată : ruda noastră nu-și îngăduia să primească din partea alor mei nici măcar să stea la masă cu dinșii, pentru că aveau o poziție socială superioară și locuiau într-un palat. Că dețineau asemenea loc în societate, puteai admite. Dar palatul ? Nu era un castel în ruină ? În rezumat, atitudinea mătușii Amarilla lăsa să se înțeleagă că nu trebuie să datorezi nimic decât celor egali cu tine.

Și iată că, făcând excepție, consimți să rămână — merita să însemni evenimentul pe o plăcuță de piatră albă. Așa că, atunci când propuse la rîndu-i să mă ia la ea, în oraș, mama nu a îndrăznit să o refuze. Masa is-a terminat repede, iar tata s-a retras în odaia sa să-și facă obișnuita siestă. Mătușa s-a ridicat și a început să se înfășoare în vălul ei. M-am ridicat și eu, odată ce aveam să merg cu ea ; și cu toate că pentru mama cel ce judeca și hotărâ era tata, trecu cu vederea să-l înștiințeze de plecarea mea. Se temea oare să nu-i audă obișnuitul refuz față de ceea ce îi și făgăduise surorii ei ? Oricum,

Hamadi, fermierul nostru, urma să mă aducă îndărăt cu cariola lui mai-nainte ca tata să-și fi terminat siesta.

Și-am pornit; în sfârșit, aveam să văd orașul nostru. încă nu puseseam piciorul acolo și de-a-titea ori mă trezisem închipuindu-mi locul nemărginit unde se strânseseră să-și ducă viața atîția oameni ; desigur că nimeni dintre locuitorii lui nu-i cunoștea toate străzile, toate piețele, toate pasajele. Singur m-aș fi simțit, fără îndoială, cu totul rătăcit printre multele case îngrămădite. Grăbind pasul în urma mătușii Amarilla, simțeam totuși o oarecare teamă. Dar cînd mi-am amintit că strămoșii mei aici și-au avut locul de baștină, m-am liniștit și am început să calc cu mai multă siguranță. în sinea mea, eram chiar mindru : dne nu m-ar înțelege ?

M-am apropiat iute de mătușă și am început să zoresc pasul alături de ea ; un fel de beție pusese stăpînire pe mine. Copiii, ale căror țipete subțiri le auzeam, se jucau de-a nu știu ce, alergau, se fugarău unul pe altul pe un maidan uscat, stărnind un colb luminos. Deodată am simțit împunsături tari și adinei în talpa piciorului sting. Uitaseră să mă încălze ! Văitîndu-mă și topăind, mi-am cuprins talpa în mină : din mai multe tăieturi curgea singe. Nu mă durea, dar la vederea singelui m-am speriat. Am strigat-o pe mătușa Amarilla, care mă depășise ; alergă spre mine și s-coase un țipăt lung...

Mă așeză la marginea șoselei și începu să extragă cioburile de sticlă. Cum singele uda

pământul, luă un pumn de țărână și-mi obloji
rănille. N-a ajutat însă la nimic, sîngele
fișnea, curgea, se prelingea din talpa rănită.
Nici nu îndrăzneam să mă mișc sau să
deschid gura. Părinții mei mă lăsau să merg
cu picioarele goale și nu îmi interziceau să
ies așa pe-afară : nu era oare unul dintre
șiretlicurile lor, ea să-mi îngrădească
libertatea de mișcare ? Nu păstrez decît o
vagă amintire din cele întămplute pe urmă ;
uneori îmi părea că mă lasă durerea, atunci
cînd se retrăgea în adînc, într-un semileșin,
mi se părea că cineva mă lua în brațe. Am
deschis ochii și am văzut de- aproape o față
lătăreată, aproape complet acoperită de un
rebel păr roșcat.
Omul bombăni :
— învață acum să fii răbdător.
M-am trezit întins pe o masă, într-o încăpere
în care stăruiau mirosuri pătrunzătoare, nu
chiar neplăcute, dar care totuși îmi stărneau
greața. Sângele continua să curgă, ceva mai
potolit. Dar asta nu mă mai privea și nu i-am
dat atenție. Cît timp să fi trecut de cînd mă
rănisem ? Un om în alb se învârtea în jurul
meu, ou o expresie gravă. Din cînd în cînd, se
întorcea către tata, oprit într-un colț al sălii
și urmărindu-mă de la distanță — cum
ajunsese acolo, nu știu. Prezența lui nu mă
ajuta deloc ca tot ce mă înconjura aici să-mi
devină mai apropiat, mai uman. Omul în
halat alb începu să mă sfredelească cu niște
țaișuri asouțite.

Cind mi-am venit în fire, de data aceasta acasă, mirosurile sălii în care fusese chinuit rămăseseră impregnate în ființa mea, mă întovărășeau. Zăceam în odaia mamei. Nu-mi păsa însă ce se întâmplă și tăceam cu încăpățănare : fusese brusc despărțit de toți, părinți și alți oameni cunoscuți îmi deveniseră străini. Picioarul înfășat în bandaje părea enorm ; simțeam acolo o durere ascuțită. Cind deschideam ochii, se umfla peste măsură și parcă nu mai ținea de trupul meu. Peste câteva zile, durerea începu să zvicnească violent : găsiseră o pungă de puroi, crescută adinc în carne, și același om în alb reapăru nemilos-, cu toată expresia bonomă ce nu-i părăsea fața lătăreată. De cum intra, nu era nevoie să-mi spună să stau liniștit, prezența sa mă paraliza de la sine. Cind durerea devenea de nesuferit, îl imploram să nu mă mai chinuiască. Ceva mai pe urmă, l-am văzut cum ta-ie abcesul de la gleznă. Îmi ferăstruia pielea cu un fel de cuțit fin și strălucitor. Și alte abcese se formară., unul la încheietura genunchiului, celălalt sus, la coapsă, chiar sub vîntre ; piciorul mi se umfla tot mai mult, valuri de durere se stărneau și se răspindeau în mine la fiecare pulsație. Stăteam numai întins, dar nici o poziție nu-mi alina durerile. Erau clipe cînd nu mai știam de mine, mă ridicam puțin să privesc în jur, vag recunoșteam chipuri și lucruri, apoi recădeam istovit în așternut. Omul în alb nu mai veni ; se prezentă altul către căderea nopții, cînd bătea de șase

seara. Acesta, înalt și slab, îți făcea impresia că tocmai a fost smuls dintr-o meditație adâncă, parcă „ieșit din fundul putului”, de câte ori i se adresa cineva. Vorbea foarte rar — mai tirziu a înnebunit. Toată fața îi era năpădită de barbă, înecind în stufoșenia ei trăsăturile. Ochii-i cenușii străluceau prin lentilele ovale, și parcă nu vedeau pe nimeni. Seară de seară, îmi înfigea în coapsă un ac lung ; și, odată cu împunsătura, mormăia o formulă magică.

Cu timpul, am aflat oum își anunța sosirea: lovea puternic și repetat ou ciocănelul în poarta de afară. Cînd mama vedea cum pălesc la nerăbdătorul semnal, îmi spunea : — Să nu te sperii, nu este el.

Dar niciodată nu reușea să mă înșele : de ce s-o mai fi ostenit zilnic să mă ducă cu vorba ? Au trecut ani de atunci, dar la ciocă- nitul violent în poartă încă tresar, și în asemenea clipe aș renunța la orice bucurie, la orice fericire. Amăgirile mamei nu aveau cum să mă convingă, pentru că atunci cînd se apropia ceasul știut, puneau apă la fier, apa în care omul acela își muia acul, iar sosirea lui nu întârzia.

Durerile nu mă slăbeau nici zi, nici noapte, sfredelitoare în partea stîngă, și-mi ardea capul ca-n flăcări. Ca să-mi amăgesc suferința, îmi legănam piciorul cu tot trupul deodată și gemeam slab, fără întrerupere. În acele zile aveam oroare de orice apropiere, mă supăra orice prezență, orice cuvînt ce ajungea la urechea mea mă sleia. Dacă eram pe cale să nu mai exist, nu era nedrept să fiu

tulburat tocmai în clipa trecerii acestui trist prag ?
Totuși îmi dădeam seama cât de binefăcătoare era prezența mamei, cum vocea ei, dulce, ușor monotonă, îmi ușura suferința, mai ales când se lăsa noaptea, când o vedeam la căpă- tiul meu prin penumbra crepusculară. Venită din odăile luminate, mama apărea astfel să-mi însoțească din nou lungile nopți de veghe, să ajute bolnavul ce avea de înfruntat noaptea. Ce n-aș fi în stare să îndur în schimb doar ca să mă aflu iarăși sub răbdătoarea-i blândă influență ?
Într-o seară intră, ca de obicei, în odaia unde zăceam. Tata se ivi în urma ei și o întrebă ce caută lângă mine.
•— Copilul nu s-a vindecat încă. Mi-e teamă pentru el.
— Vesnic ți-e teamă. Oui îi e frică de rău, pentru el însuși sau altcineva, își pierde credința în providență. Fii liniștită. Domnul are grijă de toate. Să așteptăm sfârșitul.
— Suferă. Numai noi putem să-l alinăm puțin.
— Lasă, femeie.
De data aceasta, mama a trebuit să plece îndărăt.
Boala me-a ținuse aproape un an ; începeam să mă vindec. Dimineața, cum mă sculam, dam fuga să mă redescopăr, ca prin surprindere, în oglinda înaltă a unui dulap ce împodobește odaia mamei. Vorbeam singur, să mă aud, deși teama îmi stânjenea siguranța glasului.

Suprafața netedă
a oglinzii anima
tainic umbra ce
domnea în odaia
spațioasă, unica
din întreaga casă
în care dăinuiau
umbrele vii ale
unei prezențe.
Oare mă voi regăsi
așa cum mă
cunoșteam ? Mi se

strîngea inima de neliniște

Aveam dinaintea mea, neclintită, răsfrînge-rea unui chip închis, o expresie mult prea absorbită, fascinată parcă — ochi înstrăinați, buze strînse. Privindu-mi imaginea, îmi părea că existența tinde să cîștige un nou înțeles, simțeam ca o tălăzuire bătând neconștient în ființa mea. Neîncrederea stăruia, eram încolțit de te-ama de a afla ceva primejdios ; rămî-neam copleșit de nefericirea a tot ceea ce, sortit tăcerii, mă împresura. Totuși acea poartă care, ucigătoare, pîndește, întredeschizîndu-se, în orice om, se închidea pe nesimțite. Noi impresii pilpiiiau în mine, se trezeau, deveneau conștiente. Nu-mi dădeam seama de unde vin. Mă apropiam însă de o lume mai prietenoasă — asta era cam tot ce puteam înțelege. Toate năvăleau de-a valma : intuiții, idei, senzații, și nu mă pricepeam cum să le întîmpin. Pe măsură ce treceau zilele, mi-am zis că suferința nu mai are rost pentru mine; altceva, echivalent ca forță, îmi era necesar.

Și am început să nu mă mai simt bolnav.

A sosit și prima zi cînd puteam să

pornesc pe-afară.
M-am trezit foarte
devreme, casa era
aproape pustie
cînd am străbătut-
o. Deși mai
șchiopătam puțin,
mergeam destul
de ușor și am
ajuns pînă în
livadă. Ținutul
rustic era liniștit,
maiestuos în

misterioasa-i,
palidă lumină,
brumos și
înmiresmat. O
prospețime
pătrunzătoare
emana din câmpul
umed. Soarele
încă nu se ridicase
pe cerul roz. O
pasăre solitară
cînta într-un
bătrîn chiparos.

Farmecul acestui
ceas, mulțimea
impresiilor ce mă
asaltau mă făceau
prea puțin capabil
să disting ce se
petrece în inima
mea ; dar ai fi zis
că se destrămase
un val care-mi
acoperise pînă
atunci ochii, iar
acum mă lăsa să

întrezăresc lumea,
ca printr-o îngustă
deschidere spre
părnînturile
pătrunse de rouă..

RAR MĂ DUC SA VAD NOUL ORAȘ ; DIN
mai multe motive, cel mai neînsemnat fiind
teama de a fi smuls și răpit de iriacele care,
cu regularitate, se reped de sus la curioși.
Mai mult, să te afli față în față cu mulțimea
ferestrelor ațintite spre tine — nu e tocmai
îmbucurător. Am și căzut de patru-cinci ori în
cursă și de fiecare dată greu de spus ce s-ar
fi putut alege de pielea mea. Erau zile cînd
chiar zidurile se încolăceau în jurul celor ce
stăteau să privească, capturând cît mai mulți
dintre ei și înghițindu-i fără menajamente, în
fundături înohise, unde se regăseau cu alții,
gata năpădiți de mucegaiuri, și care așteptau
îngrămădiți să ajungă la unica ieșire ce le
fusesse lăsată : o crăpătură prin care abia un
singur om putea trece, și chiar așa, după un
greu și lung efort, cerând uneori săptămâni
și chiar luni de zile de străduință.
Următorilor nu le rămînea decît să se
înarmeze cu răbdare. Chiar acceptînd

asemenea riscuri, cum mergi acolo, gurile
sombre ale numeroaselor ferestre, gata să
scurpe moarte drept în pieptul tău, te fac să
respiri grele efluvii, o dată, de două ori... Și...
într-adevăr, îmi pierise pofa să mă duc prea
des să le văd. Prea des. Nu niciodată.
Fiinidică iată mă-ntorc de-acolo chiar acum.
Ai zice că a devenit un vițiu ce ne-a intrat în
singe. Recunosc, când merg pe acolo nu stau
mult. Câteva clipe, la apusul soarelui, iar cum
străzile se golesc chiar înainte de a se
întuneca bine, mă întorc repede. La oua
aceea, noile construcții încep să sclipească.
Cele câteva clipe petrecute în contemplarea
lor îmi alungă liniștea sufletească, de care
am totuși atita nevoie. Cu cât privești aceste
forturi, cu-atât mai mult te pătrund
mânunchiurile lor de raze și parcă încrînce-
narea din tine se topește. Oare acesta să fie
secretul atracției pe care mulți localnici au
plătit-o cu viața ? Chiar forța sentimentelor
pe oare le simți acolo ne poate speria : nervii
se destind, respiri din plin, gîndul la primej-
diile ce pîndesc se șterg și ești gata-gata să
surizi vieții. Apoi, ce dureroasă poate fi smul-
gerea din această senzație de libertate...
O amenințare, crescînd brusc, dar fără să se
materializeze, m-a făcut să renunț la sin-
gurătatea în care, și-n seara asta, gustam
acest spectacol, și să mă apropiu de grupul
strîns, nu departe de mine, în jurul unui om
îmbrăcat în verde. A trecut un moment pînă
ce am izbutit să-mi desprind ochii de la
culoarea aceasta prețioasă, și atunci l-am

descoperit surprins pe El Hadj — el purta acest veș-mînt de vis. Nu observasem nici că toți tăceau, cu excepția vechiului meu prieten. Din distrația mea m-a sustras vocea gravă, puțin surdă însă plăcută, cum plăcuți sînt ochii săi luminoși, vocea pe care i-am recunoscut-o repede. El Hadj aici ? Ciudat. Și, pe deasupra, și în asemenea costum ! L-am privit insistent, dar se făcea că nu mă recunoaște. Am luat de bună situația, fără să scot o vorbă față de inexplicabila sa precauție, și m-am cufundat iarăși în contemplarea noilor construcții. Ceilalți îl ascultau cu multă atenție și chiar deferență. El Hadj afecta același aer vioi și de juvenilă nerăbdare ca și mai alaltăieri, dispoziție atît de opusă stilului său obișnuit, dar care se pare că i-a intrat acum în fire. Tocmai spusese că douăzeci și unu de liceeni fuseseră răpiți, nu demult, de noul oraș. Am tresărit. Douăzeci și unu ! Este posibil ? Vorbea cu seninătate, doar vocea, puțin voalată, trăda ușoru-i tremur. Nu te puteai îndoi de afirmațiile sale. Nu știam că atît de mulți liceeni dispăruseră, dar mai știam și că s-ar putea să fie adevărat. Coborînd și mai mult vocea, așa că pînă la mine nu ajunsese decît un șușotit, părea că dă amănunte — dar nu pot garanta exactitatea spuselor pe care le redau aici — prin ce sistem îl luaseră prin surprindere pe băieții acum suprimați, de nu mai rămăsese nici urmă de ei. Totuși, ceva de natura asta explică El Hadj însoțitorilor lui ; ghiceam sensul și fără să aud bine cuvintele.

Îmi bătea inima atât de violent, încît mi-am
zis că aş face mai bine să mă întorc la mine
acasă. Tocmai atunci, El Hadj se înclina
dinaintea celor ce-l ascultau şi — cît ai clipi !
— s-a eclipsat. Ceilalţi l-au imitat la iuţea, la
aşa că nici nu mi-am dat seama ce se petrece
şi m-am trezit cu totul singur. Singur, dar
faţă în faţă cu o fiară, cu o umbră
sălbăticiune, care adulmeca în juru-i. Ah, nu !
O violentă repulsie puse stăpînire pe mine.
Fiara începu să danseze, acolo sus, ca o
ameninţare, ori sfidare, şi eram sigur că la o
toană de-a ei m-ar fi doborît doar cu o labă.
Pas cu pas, uşurel, pe nesimţite, tot săltînd
către mine, care şi închisesem ochii, mă goni
îndărăt — iar asta poate timp de ceasuri
întregi —, pînă ce, cînd am privit iarăşi, m-
am regăsit în mijlocul bătrînei şi bune
noastre cetăţi. Între timp, fiara se eschivase
— doar în jurul meu plutea încă un miros
greu de definit.
Abia ajunsesem aici, cînd o explozie neo-
bişnuit de puternică — şi apucasem destule
— zdruncină oraşul. Deşi au trecut ore
întregi de atunci, am încă impresia că, din
vreme în vreme, îmi fuge pămîntul de sub
picioare. Înţelesesem îndată că una dintre
noile clădiri sărise în aer. Să fi fost mina lui
El Hadj şi a prietenilor săi, sau ocupanţii
provocaseră dinadins explozia ? Nu era
exclus şi un accident. Puteai să-ţi închipui
orice.
N-aveam vreme să-mi frămînt mintea, să
oau să aleg între aceste ipoteze posibile, ori

altă explicație a deflagrației : orașul deveni îndată o imensă vatră de flăcări, un vânt grozav, asurzitor, se năpusti asupra-mi. Dar iată că bătaia vântului încetă brusc. Și-atunci, într-o tăcere de moarte, ce se întinse pretutindeni, altă formidabilă prăbușire se deolansă : ai fi zis, un hohot de ris ; apoi, străzile se umplură de strigăte. Nu-mi dădeam seama dacă mergeam ori alergam, deși înaintam cu pași gigantici : uneori îmi părea că salt pe loc, ori rămân suspendat în aer, oontinuind să-mi mișc în gol picioarele, în atmosfera aceasta rămasă neclintită peste tot orașul. Bizar de tot, deasupra unei piețe, ziua se lăsa spre asfințit, iriace se încrucișau prin dreptul unor lumini eruptive, ce țîșneau prin toate deschiderile, siluete negre se suprapuneau, se amalgamau, se disociau, frenetice. Am intrat pe o stradă pornind din piață — și acolo, strigăte de ajutor, țipete. Nu e o stradă lungă, de obicei o străbați foarte repede. Dar mi-a trebuit un ceas încheiat ca să ajung pînă la capătul ei ; în această moarte a timpului și spațiului, distanțele deveniseră indefinit de lungi, cadavrele lor începuseră să se umfle și să-și șteargă forma, iar în inerția ce le lovise, lucrurile, golite de materie și energie, nu mai erau decît simulacre de lucruri. La un colț, un grup de mumii. Cu ochii închiși, aveau totuși un zîmbet ciudat. Rafalele de foc începură să măture strada. Ce să fac ? M-am așezat în rînd cu ele — fără să deschidă ochii, se-mpinseră puțin mai încolo și-mi făcură loc. Nu vorbeau ; rămăsesem așa,

paralizat, lipit, ca și ele, de o fațadă ce se profila în perspectivă până în fundul pieței, asupra unei lumi seci, rectilinii, înghețate. Și am constatat că ceea ce luasem eu drept rafale de foc nu erau decât spirovire. Văzduhul era plin de ele, veneau rînd pe rînd, fără încetare, lunecau în jos ca meteorii, frînau brusc și se redresau imediat. Și urlau mereu. — Hai, du-te, îmi spuse deodată una dintre mumii, fără să deschidă ochii. Cartierul ăsta va fi curățat și barat. Avea același zîmbet de nemuritoare ; m-am îndepărtat mașinal. Prea departe nu am ajuns. Alte străji blocau strada adiacentă și mă somară, eu aerul lor poruncitor; să mi opresc. Am făcut un pas, și la al doilea m-am simțit secăt, prefăcut în piatră. Doar inima îmi rămăsese vie și-mi bătea tare în piept. Am dat să spun ceva, dar și vocea se făcuse una cu piatra. Așteptam, fără nici o inițiativă, pînă dindu-le gesturile. Nu făceau însă nici un gest, pietrificate ca și mine. „Voi cădea pradă cruzimii lor”, mi-a trecut prin minte. Se urniră : încet, greoaie, înaintînd spre mine, amenințător, și mă duseră către piață. Pe strada pavată era o grămadă de statui inerte, cu busturile mutilate, brațele, picioarele incrementate în poziții cu mișcarea întreruptă. Am fost împins pe marele morman din care ieșeau mulțime de mîini deschise — parcă strigau : „Aiutor !”, dar nici una nu se clintea. Chipurile unora dintre statui n-u-mi erau necunoscute, parcă și ele m-ar fi recu-

noscute și, din clipă în clipă, mă așteptam ca vreuna din ele să-mi vorbească. „Cite lucruri aveam de îndeplinit. Oare ca să sfîrșesc așa m-am ras azi-dimineață și mi-am pus cravata ?” În jurul meu, cel care nu mai eram decît o jalnică făptură vie, toate aceste statui îmi apăreau ca o mulțime de morți mîndri de forța și nefirescul lor zguduitoare. Nu puteam să-mi desprind privirea de la ochii lor, nici să mă smulg din tăcerea lor. Desigur, stînsă era expresia familiară ce le plutea încă pe chipuri, da, stînsă.

Dar puterea inexorabilă pe care o dețineau îi făcea pe dușmani să dea înapoi și le distrugea armele — ea m-a ocrotit și salvat.

Cînd mi-am revenit, eram într-adevăr întins pe jos, în mijlocul pieței, singur, dar întreg. Departe lunecau iute umbre ; privindu-le, am înțeles că viața nu are valoare decît dacă înfațuiești prin ea ceva... ceva inedit. ..Dacă scap și acum, gindeam, voi face așa încît...”

Cîteva momente mai tîrziu, am izbutit să plec de-acolo; spirovirele își continuau zborul, și încă foarte iose, la înălțimea unui om. Am bănuț că sînt inofensive, că de data asta veneau, dacă se poate spune așa, din pură curiozitate. Străzile erau libere, goale. Am grăbit pasul, ca și rarii trecători, care mai curînd pluteau prin aer, parcă mergînd fără să atingă pămîntul. Mi-am dat seama atunci cît de inconsistentă devenise cetatea.

Aproape imaterială. Edificii, ziduri, fațade, monumente publice se decupau într-o ceață

ce nu-mi opunea nici o rezistență când se întâmpla să străbat prin acele confuze profilări. Înaintam așa cum îmi venea, construcțiile nemaiconstituind un obstacol... Erau despicate de rafale de vânt distanțate în timp, sau de spirovire ce treceau iute dar lin, și al căror zbor brăzda atmosfera cu dăre de foc surprinzător de lungi. Uneori cite vtna vira și pornea să se învartească în jurul meu, parcă adulmea în- drumă, dar noaptea o înghițea brusc ; o noapte ce se aduna în ea însăși, ca o apă densă, grea, mai grea și mai îngroșată decât zidurile, care parcă nu mai intenționau să se deplaseze de când deveniseră atât de imateriale. Ajuns la o răscruce, m-am trezit în mijlocul unei mulțimi, aproape fără să-mi dau seama : erau siluete plate, lipsite de realitate, aparențe de indivizi care înaintau ou repeziciune. Deodată, m-am simțit foarte slăbit, îmi tremurau picioarele de-atita mers. M-am lăsat antrenat de acea mulțime, am închis ochii și am adormit. Cred că am mers așa, în somn, kilometri întregi, dus de o lume tăcută și în permanentă mișcare, de acele prezențe aproape invizibile, ascultând de îndemnul continuu ale unui glas gâfuit, fără inflexiuni, răscolitor.

**Multă vreme acest
glas a măcinat**

noaptea. Pînă ce s-
a fărîmițat și s-a
stins ; și-atun.ci
fiece lucru își
recîstigă
consistența, solidi-
tatea. M-am
sprijinit de zid —
rezista. M-am
rezemat cu toată
greutatea, lipîndu-
mi spatele, istovit
cum eram de

interminabila
înaintare în
procesiunea ce nu
mă dusesese mai
departe de strada
mea. Așadar, nu
părăsisem nici o
clipă inima
orașului. Am
scormonit prin
buzunare, am
găsit o țigară
strivită și i-am

strâns între buze
capătul
nescuturat; dar
cînd să iau și un
chibrit, degetele
nu mă mai
ascultau. Privindu-
mi mîna cu mirare,
am împins cutia în
buzunar și cine
știe de ce mi-a
trecut prin minte :
„Nu, fără îndoială,

nu mă înșel..."
Așteptam desigur
să-mi treacă
oboseala, dar și
altă stare de care
nu-mi dădeam
bine seama. În
aceeași clipă, o
sferă roșie
descrie o lată și
aprinsă dîră
parabolică, venind
spre mine. Întîi am

crezut că e o
spiroviră întîr-
ziată și copleșeala
ce mă pridiidise
pînă mai adineauri
se insinuă iarăși în
trupul meu, mi se
urcă la cap. Cînd
roata de foc
ajunse foarte
aproape de mine și
parcă voia să-mi
pătrundă chipul,

m-am ferit, m-am
întors cu fața
către perete. Am
avut impresia că
se dăduse brusc
înapoi, dar totuși
nu se îndepărta.
Ce vrea de la
mine, de ce nu se
retrage ?
Strecurînd spre ea
o privire furișă,
am recunoseut-o și

am strigat tare :
„Nafissa !" M-am
întors iute — se
apropie și mă
învăluie într-o
vibrantă transfuzie
vitală, puternic și
totuși atît de blînd.
Toate ghearele
înfîpte în mine mă
slăbiră din
strînsoare. Pînă și
în culmea clipei de

intimitate ești tot
singur, totdeauna :
acum însă era cu
totul altceva —
simțeam cum îmi
ourge iarăși în
vine un sânge cald,
electrizat parcă.
Așa, fără de
sfârșit... încercam
să-mi amintesc de
o clipă
asemănătoare, dar

nu izbuteam — îmi
tresălta inima de
bucurie. Cu un
gest domol,
Nafissa îmi
aprinse țigara pe
care nu o lăsasem
din gură

.Transfuzia de energie a continuat pînă cînd
am putut porni iarăși la drum ; dar același
freamăt viu mă învelea. Cu voința ațipită, în-
cercam să înaintez fără să mă întorc, fără să
privesc la aceea oare mă urma. încă o răs-
cruce, apoi am luat-o la stînga, iarăși cîțiva
pași pînă ce am ajuns la calea următoare,
neagră de umbră deasă, și am intrat într-o
ulicioară. O clipă mai tîrziu, o siluetă albă se
detașă din întunecime, mă depăși, topindu-se
repede — ajunsesem la poarta noastră — am
bătut cu ciocănelul. Depart, în spatele meu,
două mumii călcau sonor sub becul puternic

ce lumina piața pustie, impresurată de noaptea adîncă.

OSTENITA, NOAPTEA SE DEPARTEAZA. Se deschid goluri incolore, pe care le acoperă în curînd o rețea albicioasă, iar cînd izbucnește soarele, pămîntul scoate un strigăt : Dîmineată ! încă o dată am cîștigat partida. Nu prea știu ce am spus bărbaților și femeilor care făceau cerc în jurul meu. Soția mea este aici, strălucitoare de bucurie ; clipe de-a rîndul privesc cum crește aurora, care nu renunță să dăinuie pînă ce nu-mi vin bine în fire. Nafissa spune :

— Sint ca nebună !

Recad într-un somn fără vise, apoi, deodată, deschid ochii. Nu mai am răbdare să stau culcat și mă ridic fără să fac zgomot — merg, înaintea celorlalți, singur, în curtea mare, încă întunecoasă.

Cînd mă înapoiez, descopăr, de-a lungul locului unde dormisem, nu un trup, ci un rîu de aur și flăcări sub cerul matinal. Contemplu cerul acesta și chipul alb al apei legănate de somn. Mă întind iarăși lîngă ea — Nafissa se trezește. Deodată, aud un glas adînc și rătăcitor, ce-mi rămîne încă puțin străin, dar îmi prinde gîndurile într-un cîntec modulat, fără virtuozitate, grav însă în cele clipe teva note repetate la nesfîrșit. Întrebarea ei, față de care cade orice înveliș al trăirii mele din adînc, e însoțită îndată de răcoarea plăcută a mării. În sfîrșit, ating adevărul.

Nafissa aduce cafeaua, mă ridic în capul oaselor și privesc cafetiera și ceștile de pe tava de aramă cizelată, susținută de mîinile ei, apoi mă uit lung la fața mai puțin albă decît era în candoarea somnului. Pentru prima oară nu mă mai tem că inima mea este singură. Lucrurile ațipesc într-o lumină simplă.

Aceeași impresie și afară — dimineata se integrează iarăși în linii pure. Parcă-mi spune ceva că astăzi nu vom mai avea de înfruntat contrarietăți din partea zidurilor. Fiece clipă îți pare pretul, răsplata unei îndelungi răbdări. De dincolo de ziduri, o toamnă încărcată de flori își îndreaptă suflarea asupra orașului. Unicul aspect sumbru — întinse formații de iriace pe cerul indigo. Nu există bucurie desăvîrșită, iar a mea nu se lasă impresionată de aceste zburătoare inaccesibile prieteniei, dar care, din proprie inițiativă, au devenit însoțitoarele populației locale, atît de izolată de lume. Mă gîndesc că ar mai fi o șansă : să faci să tacă orice glas în tine însuși și să ascuți ce se aude dincolo de ziduri.

Pe ce căi am ajuns eu aici... prefer să uit. Puternice și lungi ovații îmi sparg timpanul și, la început, nu-mi vine a crede că sînt urale, le luam idrept urletul iriacelor; dar uite că ,se repetă : nici o îndoială. Mă smulg din gîn- (juriile mele⁹;; vi-n dinspre Tafrata. Chiar' mai-nainte de a intra în piață, -am văzut norul femeilor înfășurate în vâluri albe ca zăpada. Rămase neclintite, nu mai ovaționau ; prin vâlul decupat în dreptul

ochilor prive.se drept la turnurile noilor
construcții ce se detașează în soarele și în
vîrful cărora, acolo unde soarele e și mai
fierbinte, și mai orbitor, se leagănă perechi-
perechi, ca într-un joc de umbre chinezești,
halucinant de distincte, siluetele a
doisprezece bărbați hirsuți, iar printre ei, și
trei femei. înțeleg că abia au fost spinzurați
acolo sus. Ovațiile izbucnesc iarăși — în
cinstea sacrificaiilor. Sfidare, mândrie,
triumf. O femeie își înalță pruncul către cei
ce-au fost supuși la cumplitele chinuri. O fur-
tună de urale îi însoțește gestul; lingă mine,
o bătrână piînge ou sughituri.
Auzind-o, o femeie ce-i stă alături întoarce
capul către ea :

— Măicuță dragă, nu este o zi pentru la-
crimi. Păstrează-le pentru cei încă în viață.
Linștește-te, liniștește-te, măicuță.
încet, încet, bătrîna se potolește, ridică
ochii înroșiți, surăde cu timiditate și se
scuză:

— N-am fost obișnuiți cu așa ceva, draga
mea.

Continuă să-și vorbească în timp ce soarele
sule sus, deasupra orașului. Mă depărtez,
luînd cu mine același tablou ca și ele — ace-
eași lumină bîntuită de iriace.

în oraș, oamenii își văd de treburi, maga-
zinele sînt deschise, comerțul merge bine,
cafenelele sînt arhipline, mumiile dorm la
colțuri de stradă. Ordin : nimeni nu trebuie
să Lase să se observe că ceilalți au oapete de
piatră mîncată de mușegaiuri, ochi de mil,
miini de alge reci. E un spectacol ce te re-

voltă și te dezgustă. Toti acești trecători care-ți pun o problemă numai prin prezența lor ! Resping această imagine, știind din ce anume li s-a fasonat masca.

Cum puțin după aceea mă aflu la prăvălia lui El Hadj, am făcut aluzie la monstruo- zitățile petrecute. Ca de obicei, vechiul meu prieten păstrează tăcerea. În timp ce vorbesc, îmi zic : „Omul acesta pricepe totul mult mai bine decât mine. Și Nafissa la fel.”

Tăcerea sa redă efectiv lucrurilor adevăratul lor aspect, înlătură norii oare le întunecă.

— Vom avea încă de suferit.

— Admit. Vom avea încă.... de suferit, spuse el trezindu-se din visare. Dar nu asta e de primă importanță. Esențialul este să urmărim un țel precis...

— Știu.

...Și ca țelul acesta să aibă cât mai multe șanse de a fi atins.

Îmi suride cu indulgență, nefăcînd caz de scepticismul pe oare cuvintele mele ocolesc să-l exprime.

— Ce poate fi mai rău este pe cale să se consume. Restul va urma din aproape-n aproape.

Oameni de condiție modestă încep să for- fotească prin dugheană.

El Hadj se ridică, iar se așază, ca să se ridice din nou ; trece de la unul la altul. Eie- care din ei îmi aruncă o privire înainte de a pleca. Aceste intrări și ieșiri sint atât de dese încît, pînă la urmă, nici nu le mai observ.

El Hadj schimbă subit tonul :

— Sînt puțin oam obosit, îmi mărturisește și își trece mina peste față.
Îl privesc și surîd — îmi amintesc de prezența sa neașteptată în fața construcțiilor, acum câteva zile, și de ciudatul costum pe care îl purta, cum nu-l mai văzusem îmbrăcat ou alt prilej. Nu vreau să par indiscret și nu-i pun întrebări. Se uită atent la mine cu o privire aparte, și un zîmbet îi încrețește colțurile gurii.
— Mai spune, te rog, zice el încet de tot. încă e ziuă afară.
Îl privesc mirat.
— Sigur că e ziuă ! E chiar dimineață. Zîmbește ceva mai obosit, cum și este, și mă privește cu o expresie indescifrabilă. În acea clipă, agitația de pe stradă și din împrejurimi crește — mulțimea se scurge cu o grabă febrilă și mișcarea ei zorește mersul soarelui, împingîndu-l iute spre declin. Tabloul femeilor salutînd astrul aprins îmi trece pe dinaintea ochilor minții : acum, mulțimea a trecut de la respect la renegare, la atitudinea insultătoare ce-l acuză pe inamic pentru faptele-i mășave. Adevărul este că un crepuscul de piatră se abate asupra orașului.
— Asta te surprinde ? întrebă El Hadj.
— Mărturisesc că...
— Nu trebuie să scapi niciodată momentul propice.
Cu fața întoarsă către ușă, șade jos mai departe, fără o vorbă.
Învoltar, zîmbesc cu tristețe, privind trecătorii ; aproape că s-a făcut noapte. Stranie noapte ! Animația nu a scăzut nici pe strada

îngustă, nici în piața învecinată. În dugheană s-a întunecat și totuși nu mă pot hotări să plec, deși locuiesc la celălalt capăt al orașului. Mă reține desigur scormonitoarea nevoie sufletească de a-i spune lui El Hadj că sînt de aceeași părere cu el, dar nu găsesc cuvintele potrivite — mă sfiesc să mă exprim. Nu aprinde dubla lampă de gaz, ce-i luminează prăvălia de cum cade seara, și șade țeapăn, fără o mișcare, în licărirea slabă venită din stradă.

Eu :

— Dacă nu avem radio-emițătoare, ce putem face ? Doar cu glasul nostru...

— Aici felul de a te face auzit este altul. Trebuie să folosim umbra ca amplificator.

— Și ostatecii ?

— Oare sîntem răspunzători de crimele comise ?

O răbufnire violentă zdruncină orașul, dar parcă se declanșase destul de departe : poate chiar dincolo de ziduri. Cîulesc urechea, cu respirația tăiată. Nu mai disting decît un slab scormonit multiplicat, ca de furnici, se repetă neînterupt din toate părțile, încă mi-e greu să precizez încotro se ndreaptă. Eu însumi mă aflu în înclîceala unor ganguri negre, unde nimic, nici un punct de reper, nici lumină, nici sunet nu mă ajută să mă orientez. Rătăcit! Curînd, printre aceste orbecăiri, am distins precise lovituri la temelia cetății, ceea ce nu este de fapt deoît limbajul nostru atunci cînd cuvîntul nu ne poate servi. Bați în ziduri cu pietricele. În

spatiul gol și totuși populat al cetății și în
subsolul ei, acest surd zgomot subteran (ca o
murmurare încăpăținată, de unul singur) nu
se oprește niciodată, chiar dacă uneori nu-l
luăm în seamă, sau chiar nu-l auzim deloc.
De când am reluat acest limbaj prin lovituri
cu pietricele, am realizat și o adâncire a
terenului : bătăile răsună acum chiar sub
picioarele noastre. Totuși nu-l confundăm cu
pașii cîrțiței, așa cum mi s-a părut mie după
zguduitură, sau odată cu clătinarea mării,
bătînd și mai de departe și, de data aceasta,
fiind chiar ea sursa zdruncinului. Ea l-a
imprimat bazaltului din lumea straturilor de
jos, iar prin el, zidurilor cetății, în clipa cînd
soarele s-a scufundat în adîncurile ei : noua
întîmplare pe oare localnicii au ținut să o
anunțe, așa cum am spus mai sus, dar
înșelîndu-mă asupra înțelesului acestor
zgomote și adevăratei lor cauze.
Ceea ce nu s-a petrecut și cu El Hadj. Iată-l
că zice :
— Se înșală.
Și cînd spune așa, i se înecă glasul în gîtlej.
Atunci, abia atunci pricep însemnătatea
cuvintelor sale și a tot ce s-a petrecut; mă
ridic, și-mi bate inima tare. Pîdesc cu ochii-
n patru marea de smoală ce invadează
noaptea, orașul, golit brusc de mulțime, chiar
și dugheana — ne impresioară insensibil tot
mai de aproape. Orice cuvînt mi se înăbușe
și nu-l slăbesc din ochi pe El Hadj, sperînd să
facă ori să spună indiferent ce.

După o vreme, cum continuă să nu sufle o
vorbă, îndrăznesc :
— Spune ceva, te rog.
Nu-mi recunosc glasul, sună strident.
Imi amintesc ci-t de senin eram sosind la
dugheana lui El Hadj, cu ce sentiment de în-
credere veneam. Dacă tot e să mori, măcar
să mori cu demnitate. Dar asemenea
moarte... încerc să descopăr ceva într-adevăr
viu în jurul nostru. Zădărnice. Ce se petrece ?
Trebuie să-ți înfrunți destinul. Mulți se duc
astfel pe totdeauna : ca și cum ar asculta de
o chemare interioară, când de fapt chemarea
vine de aliunde.
El Hadj continuă să rămână închis în mutis-
mul său, iar silueta sa se profilează indecis în
semiintuneric. Străbătând penumbra,
privirea lui mă fixează.
— Se înșală, repetă el cu o voce spartă,
de nerecunoscut.
Adaugă :
— Chiar acum, ori mâine...
Dar nu-și încheie fraza.
— Ce anume — oh iar acum ?
— Nu este vina lor.
— Nu înțeleg.
— O să înțelegi mai târziu.

Mă înăbușe frig
— parcă mă
izbește chiar

muștrarea
morților

— .Adio, spun cu bruschete.
Nu se clintește. Oare se prefăce că nu m-a
auzit, că nu vede cum îi înțind mina ?
Spun în șoaptă :
— Acum trebuie să plec.
Mă apropii și mai mult de el și-i văd suri- sul
atît de deconcertant încît am un adevărat
șoc. Îngîn :
— Iartă-mă.
Vocea rni-e mult slăbită. Caut iarăși ochii
prietenului meu, dar, pierzindu-mi cumpătul,
fug din dugheană.
-Cum pun piciorul în stradă, ziua strălucește
iarăși, viața își reia strălucirea, focul ce-i
alimenta mișcarea ou puțin mai-nainte ; fără
nici o schimbare. Mulțimea, goana încru-
cișată a mașinilor, stăruitoarea, neschimbata
rumoare. Mă uit atent la trecători. Nu par
deloc îngrijorați sau îngroziți. O eroare ! Sînt
convins. S-a strecurat o eroare în mersul tim-
pului. Sîntem reduși la starea de plutire, doar
deasupra lucrurilor, umbră fugară, da, umbră
ce fuge iute... Viața ți se oferă mereu, dar se
topește și-ți scapă mereu. Noi care ne aflăm
acum în orașul cu văzduh observăm acest fe-
nomen și mai puțin decît cei ce locuiesc
adînc sub pămînt, și care totuși ne-au dat de
veste adineauri, ne-au trimis mesajele lor din
toate colțurile îndepărtate ale lumii noastre.
Și cu toate acestea, nu am înțeles nimic.
Denaș putea uita cum de am ajuns la
asemenea descoperire, de m-aș putea părăsi
undeva și să mă regăsesc cu totul altul... ,
„NU AM CÎȘTIGAT ÎNCA PARTIDA. OARÉ cîți

oameni vor mai trebui să moară ?" Priveam trecătorii. Printre ei se află și dintre cei care vor cădea chiar înainte de sfârșitul zilei ? Omul acela care distribuie petrol cu căruțul său triciclu, băcanul numai în bluză, din pragul prăvăliei lui, copila de acolo, care tocmai se prindea de mina alteia abia ceva mai nălțuță decât ea, cîinele ăsta fără stăpîn, femeia aceea grea, care gîfîie sub vâl ? Poate eu ? Soția, copiii mei ? Cercetam și mai atent chipurile întîlnite : ochii, găuri în piatră — ochi goi ; încercam să-mi înîpăresc în minte imaginea măcar a unora dintre ei. Degeaba : cum treceau, mi se și ștergeau din minte. Aceste informе, biete bucăți de zidărie-n piatră se duceau să se amestece ou multitudinea semenelor lor, se rostogoleau prin oraș, îngră- mādindu-se din loc în loc în adevărate movile. Domnea ordinea. Am luat-o de-a lungul bu- levardului din centrul orașului — pașnic, cu băncile sale largi, cu Poșta și platanii săi sula un cer ușor și gol. Oamenii mergînd tîrș- grăpiș, în tăcere, călcând cu prudentă. Știam ce le lipsește : prezența mării. Nu mai cunoaștem decît țărmlul uscat după reflux, într-o lume de piatră. O dată mai mult, duhul mării mă urmărește. Imi reamintesc de vremurile trecute cînd o aveam încă la picioarele noastre, cînd preschimba toate zvonurile vii în, tr-o> cronică fabuloasă, oînd ne vorbea despre inocență. De ni s-ar fi spus pe atunci că într-o zi va fugi departe, n-am fi putut crede. Răbdare. Soarta ce ne aștepta

înainta către noi cu pași măsurați. Ne înconjură pacea mării.. Părinților mei cel puțin nici prin gând nu le trecea că ar putea trăi altfel, și nici nu s-ar fi umilit să se gândească la vreo schimbare.. Uneori, tata mergea la oraș și chiar pornea în călătorii. Parcă-l văd primind lucrătorii angajați la fermă, în curtea după oare începea îndată pământul cultivat și unde își aveau loc magazile, grajdurile și marea remiză deschisă în oare se îngrămădeau sape, tîrnăcoape, pluguri, piese de atelaj... N-ar fi îngăduit niciodată zilierilor să intre în casă. Erau oameni cu aspră-nfățișare, iar tata le vorbea tare și apăsător.

Dar ei :

„Dumneata ai dreptate, fiindcă ești stăpînul”, răspundeau.

(Singur Hamadi îndrăznea să i se adreseze tatii cu oarecare familiaritate. Era legat de familia noastră de cînd se născuse, făcea parte din rasa slujitorilor de odinioară. Așa că, putea intra la orice oră și fără nici o opreliște în casă : nici mama, nici sora mea, care se făcuse fată mare, și nici altă femeie a casei nu-și ascundeau chipul în fața lui.)

Odată, înțelegi între ei, lucrătorii cu ziua au refuzat să termine culesul portocalelor, ocupînd plantațiile și stînd apoi cu brațele încrucișate. Cereau, ored, sporirea plăților. La porunca tatii, Hamadi s-a dus să angajeze alții și, în fruntea lor, îi goni pe răzvrățiți cu lovituri de sapă și tîrnăcop.

Semne rămînîndu-mi misterioase mă pregătiseră, pînă la urmă, pentru sfîrșitul acestui

fel de viață. Marea începuse să se retragă fără ca nimeni să fi observat — m-aș fi mirat să fie altfel. Și tata muri. Urmară alte morți. De atunci, nu te întâlnești decât cu morți potențiali ce bat străzile. Lasă goluri larg căscate în urzeala orașului. Priveam răscrucele inundate de lume, piețele urbane, piața de alimente, cafenelele. Un impuls tenace, pornit din cine știe ce epicentru, își propaga curenții prin mulțime. Indistincte la prima impresie, aceste linii de forță deveneau cît se poate de evidente îndată ce le descopereai — le urmăreai fără dificultate direcțiile, prelungirile. Nu erau dirijate la oarbă întîmplare ! Inexplicabil — cel puțin pentru mine — păreau că se orientează numai către noile construcții. Dar, la urma urmelor, de ce te-ai mira ? După toate probabilitățile, nici o piedică, nici o împotrivire nu le-ar fi putut schimba calea. Nu m-am lăsat minat de ele. Dar mai ales calmul, curajul mulțimii era de admirat. În această memorabilă zi marcată de o eclipsă, pe oare nici un calcul calendaristic nu o semnalase, dintre noi doi, Nafissa părea mai puțin agitată. Avea o expresie nouă pentru mine : mai mult de ironie, decît de emoție. Totuși văzusem pe străzi persoane căutînd cîte cinci-șase deodată în paginile aceluiași ziar o cît de scurtă relatare a evenimentului, dacă nu chiar o explicație. Bineînțeles, nimic de acest fel nu figura. Oricum, nu era prea tîrziu să ții să te informezi ? Nu ne rămănea decît să strîngem dîn dînți și să ne așteptăm la o altă, asemănătoare, experiență.

(Au trecut de atunci două săptămîni. Eclipsa nu s-a repetat. Dar se va repeta. Și tocmai cînd ne vom gîndi mai puțin, pe neașteptate. Așa că, zadarnic am privi în urmă. Să imităm înțelepciunea apei, să-i urmărim pilda. Pînă și iriacele au trecut de la sarcasmele lor la o lină lopătare aeriană. Și numai cel ce se va dovedi înotătorul cu inima cea mai rezistentă va ajunge la liman... Dacă marea continuă să izbească tare ca de data cealaltă, e un semn ce nu mă înșală.)

Seminătatea pe oare o observ la Nafissa nu se datorează probabil decât pătrunderii viitorului. O vastă epopee stă să se înfiripe în sinea ei, așa cum nu m-aș fi așteptat. Mi se nîtmplă să mă întreb dacă nu am dinaintea ochilor o străină.

— De-aș avea cum să găsesc pe unde să cobor la orașul de sub pămînt — îi mărturiseam eu acum cîte va zile, fără să-mi închipui la ce mă expun, pentru că mă trezisem vorbind fără să vreau —, de-aș afla o cale de trecere, pot să-ți spun că mu aș șovăi.

În clipa aceea, se destrămă și puținul ce mai rămăsese binecunoscut între noi doi și, într-adevăr, aveam în față cu totul altă femeie. N-a lipsit mult să scot un strigăt de derută.

Această altă Nafissa avea un zîmbet îndrăzneț, ce-ar fi putut trece drept o expresie de cruzime — dar nu era așa — de neconceput !

— Nu, îmi răspunse ironic străina. N-am mai adăugat nimic, înțelegeam cît de inutil ar fi fost.

Primisem ce mi se cuvenea. Străina mă privea fix. Și susțineam această privire pe măsură ce insista, ori îmi transmitea gânduri imposibil de formulat clar. Am coborât ochii, uitându-mă la copiii care se jucau pe lângă noi, ignorându-ne, firește, drama. De atunci mi-au părut un simplu semn : o aluzie la o altă existență a noastră.

— Să dai de așa ceva — gîrduii cu glas tare — e deseori doar la voia întâmplării. Străina nu răspunse și convorbirea se opri aici.

— Totuși — adăugai, întoreînd ochii în altă parte — sînt unii care se aventurează pînă acolo jos, cînd ar putea foarte bine să rămînă la ei acasă. Trecuse ceva vreme de cînd Nafissa păstra tăcerea. Așteptam să se întoarcă iarăși ea, dar nu revenea și se făcuse tîrziu. De cînd cu eclipsa, viața continuă în surdină, atît acasă cît și în oraș, orice inimă de om simte mușcătura bănuielilor, spaimelor, nenumăratelor alarme. Mic amănunt : la un semn, femeile se strîng repede pe la cite o poartă, să asculte zgomotele de-afară. Dacă le întrebă ce se petrece, îndată se risipesc, rușinoase, și fiecare intră repede la ea acasă. Cînd le vede așa, Nafissa zîmbește, se mulțumește să zîmbească. Izvoarele originare ale soarelui se desenează în fugare diagrame pe pămîntul nostru, pe care îl vor îmbrățișa strâns într-o bună zi. Atunci, oamenilor nu le va mai ră-mine decît să urce pe culmi, sau să descopere adîncurile. Pentru

noi, adevărul, pentru noi care nu trăim deoît în aşteptarea lui !
Nu a trecut mult şi m-am lăsat antrenat de deplasările sistematice ale mulţimii, atras involuntar. Stăruia în mine amintirea nopţii de insomnie cînd toţi se roteau prin casă şi nu-mi dădeau pace cu întrebările. Alţii, minăţi de acelaşi curent, au acum adevărate cratere în locul ochilor şi gurii, iar chipurile au ajuns un lut chinuit-frămîntat. Înaintăm ca somnambulii. Gata să îndurăm orice, mergem tot înainte, oriunde ne-ar duce aceste marşuri şi oricum s-ar termina ele. Din fericire sintem la lumina zilei.
Evident, e primejdios să frecventezi marile artere şi alte locuri pe unde se strînge lume multă. Mai cu seamă cotiturile trebuie evitate, să nu fii descoperit şi expus unor funeste influenţe. Nu e deloc bine să te afli mai ales la anumite colţuri de stradă — te poţi aştepta la orice. Sigur că majoritatea ne ferim instinctiv cînd trecem pe-acolo, ca de nişte capcane primejdioase, ameninţîndu-te cu moartea, aşa cum şi sînt : domneşte în asemenea locuri miros de mătăgună dar, după o vreme, ciţi ră- mîn în gardă, cu ochii bine deschişi ? Viitorul cetăţii noastre stă scris, fără îndoială, în zidurile acestor cotituri. Ce e de-mplinit să se-mplinească ! Şi totuşi, Nafissa...? Desigur că străbate legîi, acolo unde eu nu fac mai mult de un pas. Ea cucereşte universul, îşi întăreşte puterea de influenţă asupra tuturor lucrurilor,

și-apoi, se servește de surâsul ei ca să-mi potolească îngrijorările. Dar și eu mă simt aproape fericit, în sfârșit, în felul meu, sint chiar orbit de fericire. Cred că niciodată nu voi afla pe ce căi mă înrăurește Nafissa. Cu mirare amestecată cu suferință, îi contemplam într-o zi ohipul prelung, pe care trecea o undă de milă. Am schițat gestul de a da-napoi — și chipul se șterse. O mare oboseală mă copleși. O stranie oboseală ce se adincea tot mai mult, o stare ca o sete greu de înțeles. Setea de ceva indecis, dar de care aveam atita nevoie ca să scap de starea jalnică în care mă aflam.

„Și-acum, cred că mă vei urî — așa e ?” i-am spus în gând soției mele.

— Cum te-aș urî ? îi auzii vocea blîndă.

Nafissa nu reapărea...

■ — Cam așa se întîmplă, în general. La asta ești expus.

Oricum, nu aș alege nîcînd un asemenea moment pentru a te urî. Am aruncat o privire către intrare — simțeam prezența Nafisei chiar în spatele perdelei, dar și că întîrzie să intre. Gîndeam : „Sînt nefericit”.

— Totul e așa cum trebuie să fie, reauzii glasul Nafisei.

Am întors capul : mă privi drept în față. Aveam sentimentul că mersesem-mersesem ceasuri de-a rîndul ca să ajung aici — mi s-a tăiat suflarea. Ea era aceea care cucerise întreaga lume ; nu izbuteam să o văd decît în scurte fulgerări. Nafissa se întinse dinaintea

mea și o rană nevăzută porni să se deschidă,
să se adîncească pînă la pietrele negre și roa-
se de apă ce susțin marea, mai afund decît
orașul subteran, mai afund decît bazaltul ce-l
susține, mai afund decît poate pătrunde
ploaia ce udă bazaltul. Ea absorbea, din
aproape-n aproape, întreaga creațiune.

Un cuib de
cărbuni aprinși a
fost descoperit nu
demult și
populația este
îngrijorată ; prea
întins nu este el,
dar focul se poate
propaga ramificat
pe sub pămînt. Nu

riscăm mult un
incendiu la
suprafață, dar ne
temem să nu se
declanșeze o
catastrofă în
lumea subterană.
Căutăm să ne
înăbușim
îngrijorarea, dar
ea stăruie în
ascuns. Ca mulți
alții, am mers și eu

la fața locului. În
punctul cu pricina
nu am văzut decât
o movilă de
bulgări înnegriți,
reci pe dinafară ;
așa că, s-ar părea
că nu e primejdie.
Am avut totuși
impresia că în
miez continuă să
mocnească focul
— nu mai mă duc

în acel loc.
Oamenii îl privesc
posomoriți și se
depărtează cu
teama în inimă.
Oare se înșală ?
Nici eu n-aș putea
jura cum stau lu-
crurile... Nimic nu
se manifestă fără
noimă. Iar acum
când puterile *din față*
ne guvernează,

mecanismele vidului și izvoarele soarelui ne ating de-aproape

.NU VOI UITA NICIODATĂ NOAPTEA aceea.
Dormeam și demult auzeam surd, prin somn,
pași repezi, bătăi subterane, trînit de uși și
ferestre ce se deschideau și iar se închideau.
Toată casa era tulburată de zgomotele
acestea și încă de altele : suspine, vaete,
chemări, venind cine știe de unde. La un mo-
ment dat, s-a auzit și zornet de lanțuri —•
poate ale ciocănelor de la porți, lovite
parcă în năvala unor vite scăpate, care
galopau nebunește.
Deodată, cineva mă prinse de braț și mă
scutură strașnic — am deschis ochii. Îmi fu-
gise somnul. Axa, marea negresă, care dom-
nea peste întreaga servitorime, sta aplecată
asupra mea, privindu-mă lung.
— Oe se petrece ? am îngînat buimac.
— Tatăl tău e pe moarte.
Nici nu știu cum m-am sculat și m-am repezit
spre odaia tatii, așa, cu piciorul beteag, care
mă ajuta prea puțin, nici cum am ajuns în
fața sa.
Zăcea în patul monumental — iun pat stră-
vechi, în feronerie aurită și ou baldachin — și

avea fața umflată, neagră. Cîteva slujnice se înghesuiau la ușă, sigure acum că nu vor fi alungate de acolo ; un glas, cum auzi totdeauna în asemenea împrejurări, întreba de-a- fără dacă s-a gănit cineva să cheme doctorul. Șezînd, mai bine zis, prosternată la căpătîiul muribundului — mama. După cîteva clipe, glasul repetă întrebarea. Tot Axa, care mă trezise, răspunse violent celui ce întreba fără să se arate :
— Firește că a fost chemat ! Nu ara să așteptăm până...
Restul frazei se pierdu în zvonul de glasuri ce umplea casa. Rămăsesem neclintit — priveam intens la tata, sub ochii strălucitori ai bătrînei Axa.
Axa se apropie, ajunse repede drept la mine și îmi șopti la ureche :
— Ești singurul bărbat aici.
O groază de neînvinș îmi tăie suflarea la cuvintele ei și tare aș fi vrut să fug. Dar, fără să țină seama dacă primesc sau nu, Axa mă împinse cît mai lîngă tata, silindu-mă să-l ating — nu îndrăzneam însă să-i înfrunt privirea — și îi puse mîna dreaptă în mîna mea cu arătătorul ridicat. Un gînd odios mă fulgeră : „Acum vei trece pragul de neocolit...” . M-am uitat la chipul său : trăsăturile păstrau semnele unei mari suferințe, gura i se strîmbase chinuit, ochii i se bulbucaseră avid, dar nu mai vedeau — nu mă putea recunoaște. Atunci, mi-a fost milă de el... Aș fi dorit să-l pot ajuta. Spre deznădejdea mea, nu știam ce-aș fi putut face. l-am strîns dreapta în

amîndouă mîinile și i-am sărutat-o ou buze
tremurătoare.

Axa mă îndemnă să repet după ea :

- Ție, care vei înfrunta vecia...
- Ție, care vei înfrunta vecia...
- ...îți jur că voi rămîne credincios...
- ...îți jur că voi rămîne credincios...
- Sufletului străbunilor tăi...
- Sufletului străbunilor tăi...
- ...jur...

Pronunțam cuvînt de ou vin t fără să înțeleg
nimic ; de trei ori la rînd, Axa îmi murmură:
jurămîntul și tot de atîtea ori l-am repetat.

Nu mai puteam îndura, eram gata să up ca să
scap de greul din piept și am leșinat. Aveam
senzația că viața mă părăsise.

A doua zi de dimineață, scuturat de febră, am
fost trezit de litanile cuvenite dreptilor.

Lacrimile îmi lunecau pe obraji, udînd perna,
și un singur gînd îmi străbătea mintea... îl
lăsasem pe tata să moară. Înțorcînd aceeași
idee pe toate fețele, ascultam, amorțit, lita-
niile.

El Hadj își îndreptă arătătorul deasupra
frunții mele, glasul său se înălța spre depăr-
tări, aerian :

- Este cea mai grea încercare pentru
omul drept.

Surise.

- Acum știi de unde vine răul și cum ar
trebui să stea lucrurile.

Sorbînd cu auzul această voce, accentul ei
atît de binevoitor, mă uimea descoperirea fă-
cută și .am ingenuncheat :

— Da ! Mi s-au deschis ochii, altfel văd totul.
imi mutam privirea de la un colț la altul, mă întrebam ce anume trebuie să fac . să rămân, să plec ? încercam să-mi reamintesc nici eu nu știu bine ce și im-am așezat din nou.
— Cît e ceasul ?
Trase din buzunarul interior lai bluzei un ceas masiv, prins cu un șnur.
— Dumneata ai vreo treabă acum ?
— Nu, dar dumneata ?
— Nu — și ai vrea să pleci ?
— Oh, eu...
— Ora cinci.
Am schițat un gest, să-l asigur că asta nu are importanță. Clătină din cap, arătînd că nu este cazul să mă formalizez.
— Scuză-mă.
Gîndind la ce-mi spusese, mă frămîntau acele amintiri ce nu mă părăseau și nu am observat cînd s-a ridicat de pe scaun și s-a strecurat în spatele unui fel de tabernacul. Puțin după aceea un murmur ca o rugăciune ajunsese până la mine. Am privit jur-împrejur și am simțit îndată nevoia imperioasă de a mă ridica în picioare. M-am îndreptat spre ușă și am rămas acolo nemișcat cinci lungi minute. El Hadj terminase și sedea iarăși pe taburetul său; m-am întors și m-am așezat față în față cu el. Acum nu-mi mai venea să plîng ; aflasem împăcarea.
— Scuză-mă, am repetat pe un ton aproape vesel.
Privirea lui El Hadj, și mai limpede, mă învăluia. O clipă, a radiat atît de viu, jîncît

bunu-mi prieten s-a topit în această lumină
ce-mi îngăduia să văd dincolo de simpla apa-
rență a lucrurilor, dar în care chipul său se
reinchegă încet-încet, fremătător, într-un se-
nin halou ce m-a făcut să tresar, pentru că
sub trăsăturile lui Bl Hadj distingeam, fili-
granat dar clar, trăsăturile Nafisei.

— Vezi cum sint, spuse el.

Tremuram. Rîzîrad, i-am arătat minile mele,
în tremur și ele, și am coborît fruntea.

— Bineînțeles.

Pe urmă, îmi vorbi atît de șoptit, încît cu greu
îl urmăream. Am aruncat o privire riv-
nitoare către ușă. Spirovirele treceau încet-
încet, înconjurate de meteori. Întristat, ie pri-
veam cu coada ochiului, dar treptat-treptat,
nici nu le-am mai văzut. Urmă un șir de femei
înveșmântate în alb. Îl auzeam pe El Hadj,
care relua convorbirea cu o intonație
voioasă :

— Vin de-acolo.

L-am privit interogativ ; ezită, își trecu mîna
peste față, își mîngîie barba.

în sfîrșit, spuse :

— Da, mai bine să recunosc.

Și-atunci îmi povesti deschis de unde se-n-
torsesse.

Un nour de iriace, năpădind din toate zările,
acoperi trupul tatălui meu, încă expus afară
în toată această vreme. Ai fi zis că zburătoa-
rele furioase nu așteptaseră decît acest prilej
: se înverșunară asupra-i fără îndurare. Și în
curînd am aflat de ce anume.

Nu a trecut mult și l-am văzut ridicîndu-se în
văzduh, purtat de un nor de aripi, navă

cerească ce se arată tuturor oamenilor care, în orbirea lor, nu crezuseră în prevestire. De acum încolo nu mai exista îndoială. Aeronava descrise ocoliuri tot mai largi deasupra oraşului şi se pierdu din ochii noştri. Dar prevestirea nu se împlini pe deplin decât la moartea mamei, scurt timp după aceea — ea nu stîrni vîlvă şi fu redată virteşului apelor. Peste puterile mele să vă istorisesc ce s-a petrecut cu mine în acele săptămîni de rătăcire sufletească, după această îndoită nenorocire. Din vremea aceea zidurile au început să se clatine. Şi cîntau, fără vreo cauză vizibilă. Cînd se opreau din cîntare, alt glas o continua, străbătînd galeriile subterane. Cînd se întîmpla să ies din casă, glasul melodic mă însoţea, creştea sub paşii mei, iar iriacele, atrase de el, reveneau, zburau un moment în jurul meu, înainte de a fi apucat să mă arunc cu faţa la pămînt, pe locul de unde se înălţa glasul. Pe urmă, cine ştie de ce, au fugit, s-au prefăcut în fum. Dar zborul lor a străbătut totdeauna dezastrul ce m-a lovit. Tatăl meu luase cu el tainele cărora nu le fusese stăpîn, ci mai degrabă paznic, girant de nădejde. Îşi făcuse din viaţa sa o iluzie, necesară desigur, care trebuia să dăinuie atîta vreme cît era el aici, întreţinîndu-şi-o... Oare se cuvine totuşi ca odată cu moartea sa totul să fie înghiţit de neguri, fără întoarcere ? Extravagant mod de a gîndi ! Şi noi care-l crezusem un om de viaţă şi bine socotit. De cîte ori nu l-am surprins cum venea în timpul nopţii din aripa casei rezervate doar lui — însoţit de inefabile

licări, ecoul, sărbătorii pe oare și-o ofereă,
slujindu-se numai pentru propria-i plăcere de
puterile asupra cărora avea privilegiul să ye-
gheze. Ca și cum ar fi fost stăpinul lor ! În-
dreptățiul 'lor stăpin ! Și cînd te gîndești că
toate acestea s-au sfîrșit — luminile' stinse,
casa căzută iarăși în întunecare, tainele pier-
dute.
Iluzia nu avea să se spulbere decît în moarte
— oare de aceea dorise el să sfîrșească atît
de mîrș ? Nu era omul care să-și deschidă
sufletul — față de nimeni. Adresase lumii un
mesaj în felul său, în unica formă pe care a
socotit-o demnă de el, cu toate că mesajul
acesta nu avea nici un sens pentru vremurile
ce aveau să vină și în care va fi dat uitării
Foarte repede. Acum i-mi explic eu toanele
tati, fanteziile sale derutante :
presentimentul acesta i le inspira.
Castelul nostru, care prefigurase pentru
mine continuitatea — părăsit acum, domeniul
— dezmembrat ; castelul, în care trăisem ca
hăituit de cînd mă știam, se dovedea a nu fi
decît o mascaradă absurdă. Mă străduiam
totuși să lupt mai departe, dificultățile se
înmulțeau, câte-o âzolată zburătoare iriacă
venea să mă salute în batjocură, scuipînd
spre mine și plecînd repede ca vîntul. Ce
ironie !
Nafissa rămăsese legată de castel ; asta în-
semna moartea mea. Denumirea de *nafissa*
— ceea ce la noi înseamnă și casa în care
locuiești, și sufletul ce-și află aci adăpostul, și
tot rostul vieții zilnice — mai înseamnă și viața
veche din care ne tragem, cu inițierea lăsată

drept moștenire ; și nu ne numim soțiile
altfel. O revăd încă așa cum o vedeam în
acele timpuri trecute, o văd și aş dori să mă
culc la umbra ei și, prin frunzișu-i aurit, să
urmăresc cu ochii urma gândurilor mele. Adu-
ți aminte de mine ! Nu uita să te acoperi cu
flori de primăvară ! Nu mi-aș fi închipuit ce-
nseamnă suferința șmulgerii de lângă tine ;
de cînd mi-ai fost răpită, am trăit doar pe un
pămînt al groazei fără de sfîrșit. Și clăditul
văzduh s-a răsturnat atunci, spațiul s-a
spulberat și, blestemul-blestemelor — ■
suflarea-i stînsă.
De aceea mult l-aș fi muștrat pe El Hadj că
nu m-a împiedicat să intru și să zăbovesc în
prăvălia sa. Mă lăsa pradă amintirilor, mă
obliga să-mi recunosc adîinourile ! Umblam în
sus și-n jos prin dugheană iar sufletul ridica
rînd pe rînd straturile sedimentate — stînci și
ape urcau iarăși la suprafață și mă cîtropeau
în val greu. Ispita. Iar eu care mă abătusem
pe la el atît de încrezător !
Tăcea, mă privea, nu mă mai întreba nimic.
— Capul nu ți-l poți schimba.
Cuvintele și tonul meu m-au mirat îndată, îmi
dădeam seama cum mă angajam prin ase-
menea vorbe ?
Surise cu bonomie.
— Ți l-ai schimba oare ?
Am șovăit pînă să-i răspund ; apoi, dintr-o
dată, ca să scap :

Și de ce nu ?

!Și-atunci — la început, un trosnet izolat
răsună lung în tăcerea lăsată. Apoi, alte tros-
nete. Și altele încă.... În sfârșit, o adevărată
grindină s-a declanșat în surparea ce a sfă-
rămat totul. Și iar începu să trosnească ; iar
când s-a făcut liniște, zidurile își schimbaseră
locul și înfățișarea. M-am oprit în mijlocul
dughenei. Un vuiet stăruitor continua în ora-
șul pustiu, trecea prin temelile lui, ocolea
prin galeriile înguste ale subsolului, urca
iarăși. Ce să-i faci ! Acum vedeam unde
duceau convorbirile mele cu El Hadj. Sleit de
puteri, neclintit, mă luptam cu somnul gata
să mă doboare. Nafissa trecu pe lângă mine
ca o suflare ; o văzusem, fără uimire, cum
ieșea din cel mai întunecos ungher al
dughenei. I-am prins mina și mi-am dus-o la
piept ; era caldă și ușoară ca o rază de
lumină. Am închis ochii, nu vream să gîndesc,
mergeam. O mulțime de iriace mă asaltau cu
ciudată stăruință, căutau să mi se incrusteze
în cap, să pătrundă prin craniu. Dar zadarnic
se înverșunau împotriva mea, degeaba
desfundau porți, ca să mă atingă, și pustiau
case, semănînd spaima și deznădejdea — nu
mă impresionau. Blandetea, mișcările ușoare
ale Nafissei mă pătrundeau ca o flăcără ;
tăcea, iar eu nu mă gîndeam decât la ziua de
măine și la oele ce vor urma, pe care le vom
avea de trăit.
ZOULIKHA NE CHEAMĂ ÎN CURTE. Răsună
în toată casa glasurile oamenilor care
vorbesc între ei, și nu pricep nimic din ce
spune vecina. Soția mea intră în odaie, iar eu
o îndemn :

— Mergi de vezi.
 — E în plin oraş. Nu este cu putinţă !
 Cum nu-mi vine să cred, îmi răspunde, cu
 obrazii în flăcări :
 — N-au mai făcut-o pînă acum. Du-te de
 vezi.
 Ies din casă, mulţi aleargă spre Medresse,
 mă trezesc înconjurat de un vârtej de Iriace,
 în mijlocul unor fluxuri, refluxuri, avintări,
 căderi, ciocniri, care mă antrenează forţat şi
 mă orbesc. Atunci pricep despre ce este
 vorba : zidurile împing înapoi populaţia. Pînă
 unde vor merge ? Unde să te refugiezi ? în
 timp ce, dintr-o parte, varsă mulţimea de
 oameni, de cealaltă, îi impresoară strîns ; pe
 măsură ce ne resping, ridică mai departe
 baraje de nerăzbit. în această încurcată
 schimbare' de locuri, străzi întregi au
 dispărut, rase de pe faţa Dărnîntului. iar
 altele nu mai duc nicăieri. îndesată silit,
 mulţimea oamenilor noştri este paralizată, în
 fundătura ticsită către care a fost împinsă,
 redusă acum la o tristă plămădeală informă,
 prin care ideea de a răzbi de- vine himerică ;
 după cum este imposibil să vezi ceva dincolo
 de ea.
 Sufocat, abia mă răsucesc pe loc. Dar chiar
 acum. mulţimea sparge zăgazul şi se
 năpusteşte cu strigăte de minie şi durere.
 Altă ironia a moartei, totî aiung să fie
 despuiaţi : bărbaţi, femei, copii. Precedaţi de
 urlul disperării, gonim, nu mergem, tot
 înainte, nrintre zidurile ce se clatină în iurul
 goliciunii noastre şi a zdrerişelor fluturinde.

Tot chinul îndurat de-atita amar de vreme se revarsă, tot ce zăcea înăbușit în noi explodează. Dar și această demonstrație de revoltă își pierde valoarea imediată, nu duce la nimic în fata zidurilor re ne îngrădesc defilarea aliniat« de-o parte și de alta. iudecându-ne dintr-n lume străină. Oroarea se degajpază din această lume și ne în- fringe. Trecem eu capul plecat. Dar la canatul căii urmate ne lovim de alt barai : ne întoarcem deci în piața de un de pornisem, căutăm ipsirea drumului *opus*! Si acolo a' te ziduri re înmoiedică înaintarea Ta fel, oriincotro ne-am îndrepta. Ne mărginim să ocupăm ni?» ta zăgăzuită. mvirtindu-ne în cerc. sMeind din to[^]+e puterile — răcnim, și un suflu fierMnte. desigur lansat din noile construcții, se abate asupra mulțimii și o piriioleste. „Să ne s+ringă de tot în clește, să ne înclșteze odată", am dorit în marea-mi exaspera r .p. în -același moment, ca și cum mi-ar fi știut gîndu.l. zidurile vin în viteză spre noi, dar ne risipesc : cît ai clipi, fiecare în parte ne trezim aiurea, pe străzi depărtate. Mă întorc la mine acasă, contemplînd cerul însořit al dimineții, și ascult corul îndepărtat al iriacelor. Tot ce întilnesc în cale este absurd, disproporționat de normal față de evenimentul abia trăit. Mă gindesc la Zou-likha : astăzi vrăjitorile ei nu au dat greș. Același vînt a continuat să bată și, în câteva zile, orașul e secătuit, uscat. Pe străzi, oame-nii, cu treburi sau nu, se mișcă îngrijorați, se evită între ei, sub vuietele de ocară ale iria-

celor, a căror neruşinare întrece orice măsură. Nu cruţă nici femei, nici copii. Şi nimeni care să tragă asupra lor. Şi, la urma urmelor, la ce bun să ne răsculăm ? După jalnicul lucru care a fost protestul nostru împotriva monstroasei puteri a zidurilor, ce şi-au reluat înfăţişarea zăvorită. Mai bine nici să nu ne mai gândim la asta. Uscăciunea n-a întârziat, în nici un caz, să fisureze multe chipuri. Să te deprinzi a trăi fără să te clineşti din spaţiul îngust, tot mai îngust — o gaură, abia să suflă, să nu-ţi poţi umfla pieptul, nici să nu faci cel mai mic zgomot, să visezi poate, dar nu să vrei : nimicirea ; starea ce ni se rezervă într-un viitor apropiat. Noile construcţii cresc neîncetat şi se înmulţesc, încleştindu-ne tot mai strins, chiar dacă unele sar în aer, sau se prăbuşesc de la sine într-o singură zi, abia răsărite- ca din pământ. Totuşi, dacă vrem, sîntem încă în măsură să ne apărăm, nu este prea târziu. Dar cuim ? Ştim desigur că putem să le distrugem, dar cu o condiţie : să dinamităm întreg oraşul, şi pe noi înşine... Oare avem oameni gata să plătească la asemenea preţ ? Din nefericire, nu. Şi-atunci, eşti nevoit să-ţi rumegi singur indignarea. În ce mă priveşte, susţin că, oricum, lucrurile se vor termina printr-o distrugere generală. Nu înseamnă mare lucru cînd o spui, dar... În privinţa asta, de-ajuns să cîntăreşti cum trebuie fenomenul evident într-o anumită situaţie. Populaţia de-aici — niciodată nu vom fi destul de atenţi — rămâne impasibilă la orice grozăvie ; orice grozăvie depăşeşte

admisibilul... nu izbuteste însă să o mai scoată din sărite. Noul oraș, ticăloșia acestei epoci fără pereche, *a pornit chiar de la noi însine*. Nu avem curajul s-o recunoaștem. Și după o vreme, ce se va întâmpla cu prietenii noștri, pe care îi pierdem din vedere, —■ am putea spune ? Preferăm să nu ne mai gândim la asta.

Ca să scap de chinuitoarele neliniști din aceste zile, încerc să trasez bazele unui nou gen de știință, căreia-i zic „teoria comportării iriacelor”. Îmi notez direcția, numărul lor, ora apariției și retragerii ; evaluez amplitudinea duratei unei acțiuni, înălțimea zborului ; precizez momentele lor de tăcere sau gălăgie. Bi- zuiundună pe informațiile culese, mă aventurez în pronosticări. Mă gândesc că aș putea ajunge să determin anumite reguli, legile constante cel puțin. Astfel încât să știu sigur că mi se vor dezvălui și mecanismul ascuns al manevrelor acestor zburătoare, și mobilele ce le determină acțiunea. De ce nu ? Dacă stăpinesc, în general, teoria manevrelor mari sau mici, aș putea înțelege la ce trebuie să ne așteptăm. Pentru mine, în tot ceea ce se petrece la noi legat de strategia lor, stă înscris viitorul nostru, deci soarta întregii cetăți. Prea departe n-am ajuns încă, mai am de cercetat : acest gen de știință este abia în germe, deși de curând mina și confirmat încrederea în ea — în unele privințe. Exactitatea pronosticurilor mele, așa confirmată, tot înseamnă mult ! Perseverez cu încredere sporită ; studiind cu tenacitate, jimi voi atinge țelul. Dacă sensul în care-mi

orientează calculele nu și-ar avea insesizabile
lacune, așa fi izbutit întru totul ! Dar evident,
acest sens se leagă de o lume la care nu am
acces. Noile construcții, sub amenințarea
cărora trăim mereu, îmi răpesc ceea ce
zadarnic caut observînd. Am remarcat că
iriacele preferă compania *cealaltă* (a noilor
construcții), nu atît pe a noastră. Rămîn mai
cu plăcere de partea lor, rîzînd cu acele
ziduri și împrîșcindu-ne cu simburile de
măslîne și batjocori; și-apoi tot lor le duc
informațiile culese. Ce pot face ? Nu fără me-
lancolie văd toate acestea și-mi pierd iluziile
cercetînd iriacele. Totuși îmi zic că, la urma
urmelor, nu sînt decît niște păsări și-mi con-
tinui observațiile. Oriee-aș face, ultimile ob-
servații comportă riscuri și nici nu va ieși
nimic din toate astea. Ei, și ! Mă întreb dacă
nu-i mai bine așa. Cercetările mele mă fac
uneori să mă rușinez, mă simt vinovat... îmi
lasă un gusit amar de la o vreme.
Da, mă gîndesc la aceia care se expun cu
adevărat, la ce se povestește despre ostatici.
Noi scăpăm, mai mult sau mai puțin, de vio-
lențele pornite din noile construcții, totuși
cruțați nu rămînem, nimic nu ne mai este în-
găduit. Dar ei : ce se întîmplă cu ei ? Pînă și
joaca iriacelor reflectă, sus pe cer, violența,
îmi ascund fața în mîini cînd îmi mărturisesc
asemenea lucruri, ajung să doresc să fiu luat
și eu ca ostatic într-o zi, să scap de viața asta
mizerabilă.
În casă, printre glasurile ce mă asurzesc de
cum deschid ușa, se ridică, dominîndu-le,
glasul vecinei Ftema acră și vehementă :

— Ai zice că l-au mistuit foalele pământului !
Unul dintre frații ei, răpit de curînd : tocmai
unul dintre ostatici. Familia a făcut tot
posibilul să-l scape ; fără nici un rezultat. Să
ne amintim de cei care se legănau, sus-sus,
în vârful noilor construcții, sub ochiul aprins
al soarelui... Nu m-ar mira ca fratele ei să fi
fost printre aceștia, sau printre alții ce le-ar
fi urmat. Nimeni nu poate afla. Și ea care se
otă- răște împotriva acelor construcții, lumii
acesteia, orașului ; nu mai alege decât un
refren rizibil. Continuă să ocărăscă : ce
facem, ce gândim, ce spunem — lucruri fără
rost, nu te mai poți încrede în nimic.
O poartă s-a închis în spatele nostru și nu
avem nici dreptul de a ne închipui ce se pe-
trece dincolo.
Nafissa are grijă să nu-mi pună întrebări eînd
mă vede sosînd ; știa dinainte -totul. La ce
bun să mai vorbim de asta ? „își vede de
treburi, cu un aer absent. Nu mai e timp, nu
mai e timp, mă gîndesc, privind-o, acum cînd
orașul cade, cînd orașul se învîrtește, cînd
orașul nu mai este decât vîntoasă perpetuă,
nu mai e timp ; nu mai e timp cînd orașul
ridică deasupra apelor o mină de naufragiat,
cînd scoate strigăte de trezire.”
La masă, ascult ce spune Nafissa și mă gîn-
desc : la iriacele care vor lăsa-n urmă morți
vrăjiți, la apele ce se vor umfla cu forță cum-
plită și care, numai ele, vor salva lumea... Cu
un suris, soția mă privește din adîncul ochilor
ei verzi, și o lumină nouă, intactă, pură, i se
ivește pe frunte. Nimeni nu ar putea trăi fără
să creadă în ceva, chiar dacă este vorba de

ceva care nu există : așa simt eu față de Nafissa, fără să știu bine în ce anume din duhul ei cred. Cînt cît mai tare ca să o re-aduc aici de pe tărurile depărtate unde o văd zăbovind cu fața la mine. Atunci, Nafissa întredeschide ochii și îmi suride. Dar atît de scurt momentul !

Dacă i-ar trece
prin minte cuiva
să-mi spună : „Ea
nu există", nu știu
ce-aș face, dar
afirmația nu m-ar
mira. Ceea ce
atribui altora, îți
revine ție pînă la
urmă... Așa este și

cursa în care mă
las prins. Trebuie
să continui să fii tu
însuți, din milă
pentru ceilalți

Mă îndemn să o privesc încă o dată cu
atenție și mă copleșește aceeași singurătate,
mă îndepărtează și mă alungă. Radioasă, tă-
cută, Nafissa s-a ridicat : mă urmărește cu
grijă de cum intru, cu chipul luminos și mâini
senine. Rămîne o vreme nemișcată în dreptul
intrării în odaie, apoi, deodată, o revăd
șezînd în fața mea, cu picioarele încrucișate
pe o blană de miel. Îmi vorbește eu răbdarea
ce-i aparține doar ei, îi văd capul înclinat,
mîi- nile, apoi, brusc, iarăși o descopăr stînd
dreaptă la intrarea odăii noastre.
SÎNTEM MAI MULȚI ÎN DUGHEANA, vorbim
despre Rahmon din Abbaz, despre Ledjiam,
prinși în noile construcții și aștep- tîndu-și
exterminarea ; mai vorbim și de alți oameni,
de evadări, de recapturări, de tentative
izolate din partea alor noștri.
— E mai multă lume ascunsă sub oraș, de-
cît în oase, zice Lyedoun.

Arunc o otheadă către El Hadj. îngrijorarea
ce zace sub aerul nostru vesel nu-l atinge,
dintre noi toți, singur el rămîne împăcat cu
sine însuși.

— Pentru moment, populația este
arsenalul de care dispunem, iar oamenii ne
sînt armele, zice Zian, nîzînd.
Rîdem și noi, iar eu le spun că m-ar mira ca
în acele construcții să nu se fi aflat, cu
vreamea, secretele subsolului nostru — să nu
ne facem iluzii. Convorbirea se întrerupe,
ceilalți mă privesc.

— Nu le vor afla niciodată, răspunde laco-
nic El Hadj, ieșind din mutismul său.
La aceste cuvinte, toți se întorc către el ; luat
pe neașteptate, nu știu ce să spun.

— Ei nu sînt sub pămîntul Jor, dacă ar fi
pe terenul lor... alta ar fi situația.

— Bineînțeles, aprobă unul.
Nimeni nu mai scoate o vorbă, nimeni nu se
mai sinchisește de oră, ne gîndim la alt-
în sfîrșit :

— Oare mai ai unde te ascunde acolo
jos ? întrebă Zian.

— Oriunde te poți ascunde sub pămînt.

Gîndesc : „Speranța asta ne rămîne”.

— Este îngrozitor, mai spune cineva.

— N-ai încotro. Dacă fiecare casă, fiecare
străduță, fiecare cartier și-ar avea
subsolurile proprii, crezi că, *acolo*, ar fi putut
ține piept ?

—• Dar as,ta nu se poate !

— Nu?

Înțeleg ! Nu mai există aproape nici un spațiu neocupat între noi și orașul nostru, nu mai sîntem nici în oraș și niciunde în altă parte, singuri noi sîntem orașul, ori el înseamnă noi. Cine este eel'alt ? Nu are importanță, n-o știm niciodată. Spațiu, formă și limite — comune : ceea ce se află în noi se regăsește în el, și e grozav și numai faptul că mai poți afla în tine însuși atîtea resurse, că poți învîde curse, ori săpa atîtea văgăuni, deschide atîtea coridoare.

Tocmai asta ni se spune deslușit, lîngă mine, de cealaltă parte a zidului. Dugheana miroase a fum, respirația, zumzetul discuției se aude mai tare pe măsură ce se înmulțesc bătăile răzbind de sub pămînt. Ne simțim atît de bine în zăpușeala asta cît timp ascultăm ce se mai întîmplă, încît nici unul dintre noi nu se hotărăște să fie atent la semnalizările parvenin- du-ne prin dușumea.

— Din fericire, nu este frig, zice Lyedoun.

— Dar e multă uscăciune ! Se-ntinde, ca pata de ulei, zi de zi tot mai mult, ne atrage atenția Zelam.

— Ai de ce te teme în privința zidurilor, întărește altul.

Sigur. Constați asta prin multiplicata lor mișcare tîrtoare. Nu mi-aș fi închipuit niciodată că ar fi în stare de atîtea mișcări într-o singură zi, ca atunci cînd mulțimea noastră a fost încătușată de lanțul lor înnodat, într-o singură dimineață.

— Toți în aceeași oală, zice Zerrouk.

— Chiar și tu.

— Ca și tine.

— Dacă asta poate să-ți facă plăcere...
 Zian precizează :
 — Prizonieri nu vor fi.
 — Suntem gata de orice, dacă asta poate să-ți facă plăcere.
 Și-ncepem toți să ridem. Puțin după aceea plec, simțindu-mă prea nervos. Nu s-a lăsat întunericul, dar tot mă întorc la mine-acasă. Unde-ai mai merge cu zidurile astea care te pindesc ? Zidurile care nu-și schimbă tactica, dându-ți mereu ocol, bătându-și joc de tine și potrivindu-și bine masca atunci când le convine ? Merg, prefăcându-mă că habar n-am de ele. Casa mă întâmpină ca un liman de pace. Aud sporovăiala vecinilor și glasurile lor mă reconfortează ; traversez fără zgomot curtea. Îmi place să nu fac zgomot. Gîndesc : „De m-aș opri și aș spune ceva, toți cei din casă ar rămîne împietriți, n-ar mai fi glas de viață.” Știu cum stau lucrurile, a^a că mă stăpînesc.
 În odaie, nici urmă de Nafissa. Iarăși ! Unde s-a putut duce ? Mă cuprinde neliniștea. A lăsat copiii singuri — îi văd jucîndu-se ca și cum n-ar ști că nu e pe lîngă ei. Nici nu se uită la mine. Cu o crudă nepăsare, o liniște prin care parcă/ ar lua în ris marea mea descumpănire, continuă să se joace. Ce-nseamnă asta ? Îi întreb. Nu știu unde s-a dus mama. La vecini ? Nu. Ce aer de omuleți închiși în sinea lor, sub expresia aceea de nevinovăție, cînd îmi răspund. Atunci, să-și continue joaca ! Mă așez într-un colț. Dar repede sar în picioare.

îi chem ;
— Mama ! Diden !
își întrerup joaca. îi iau de mină ; mă ur-
mează fără să sufle o vorbă, nu protestează.
Ieșim în stradă, s-o așteptăm pe Nafissa. E
noapte afară. Îmi amintesc de unele absențe
ale ei ce mi-au părut ciudate. Neținând seama
de orele înaintate, stăm de veghe toți trei, pe
trotuar ; dar oricît mi-aș forța ochii larg des-
chiși, nu zăresc nimic al'tceva decît golul, în-
tunecimea ce ne împresoară. Oraș parăsit !
Deodată, aud un rîs ușor, străbătînd întune-
ricul. Ea să fie ? Nu se poate ! Atunci, nu mai
șovăi. Trag după mine copiii și intru repede
în casă. La familia Baroudi aparatul de radio
e deschis — o voce pe care n-am mai auzit-o
pînă acum.
O prezență blîndă îmi prinde toată atenția : e
Nafissa. Pe întuneric, îi deslușesc înții su-
risul, apoi — un trandafir strălucitor. Îl poartă
sub lobul urechii — ■ floarea scinteaiaza
puternic.
— Ai uitat cît e ceasul, atîta-i spun.
— Nu.
— Dacă n-ai uitat cît e ceasul, atunci...
Nu o întreb unde a fost. Nu sînt supărat
pe ea.
— Nu mă pot întoarce decît în unele mo-
mente.
Vorbește pe un ton grav, dar continuă să
surîdă cu duioșie. Aș înțelege, aș înțelege
chiar dacă nu ne-ar pîdi atîtea primejdii.
Voi înțelege, desigur : am nevoie de timp
pentru asta. Frumoașă și ispititoare, trecînd

prin metamorfozele ei, viață și eternitate,
Nafissa se conturează în ochii mei, prezentă
prin glas, privire și razele trandafirului, cu
tot delirul, tenebrele mele.
Până la urmă, îi surd și eu și îmi zic : im-
becilule !
Chiar atunci, la radio se cîntă :
*Lunecă-n timp ca o apă Și-acoperă-mi ochii,
Și cînd te urmez, și cînd mă-ndepărtez,
Prin acel nu-știu-ce Ce preschimbă orice-n
Lumină nestinsă.*
*Acuma aproape-aproape Acuma departe-
departe Lunecă-n timp ca o apă.*
Ajuns în odaie, aprind lumina și privesc la
Nafissa — e îmbujorată, plină de însuflețire,
și rîde. O copilă ! Copiii se rotesc nebunește
în jurul ei. Dincolo, același cîntec se repetă la
radio, mereu, mereu. Gîndesc : „Acuma risc
să rămîn într-adevăr singur. În ce voi fi an-
gajat ?”
— Și ei ? îi spun, arătîndu-i micuții, oare
sar și aleargă prin odaie.
Apoi, privind-o adînc :
— Și eu ?
— Pentru ei să nu te temi. Nici pentru
tine. Viața voastră va continua neschimbată.
Suride și întoarce încet capul cu gestu-i
obișnuit. Se duce și-și vede de lucru în fundul
odăii. Urmăresc cu atenție cum se mișcă de
îci-colo și, iarăși, îmi regăsesc liniștea su-
fletească, tihna.
încă plină de însuflețire, veselă, ne pregă-
tește cîna. O tachinez :
— Data viitoare te întovărășesc.

— Alăta ar mai lipsi !
Și izbucnește într-un râs cristalin. O întreb :
— De ce nu ?
— Mai ușor este pentru o femeie decît
pentru un bărbat.
îmi spune asta ca să mă cruțe. Iarăși încep să
mă simt singur, dar îmi ascund indispoziția.
Pentru ea, cu ochii închiși sau deschiși, viața
este o stare de veghe. Mă ocrotește, preia
mesajul din miini necunoscute. Nu va șovăi
niciodată, nu va renunța niciodată, nu va uita
niciodată.
Noaptea trece în liniște. Ziua următoare,
atmosfera este la fel de pură ca și zilele tre-
cute. Destul ca întreg orașul să prindă încre-
dere, să reînvie speranța. Totuși noile
construcții cresc, se ridică, huruie, bat și
șuieră, ca mai-nainte. Nu are importanță. Nu
au mai apărut nici iriaeele. Să fi plecat,
migratoarele ?
Orice-ar urma, nu mai așteptăm știri. Nu mai
alergăm după informații din propriul nostru
impuls : nu mai simțim nevoia. Setea de a
afla, imperioasă pînă nu demult, a făcut loc
celeii mai profunde indiferențe. Gata cu repe-
zitul la ziarele de prin chioșcuri, adunările în
fața aparatului de radio, colportările șusotite
și avida curiozitate. Îmi amintesc cum
băteam drumurile ca să află cea mai mică,
nouă întâmplare ; sărmanul de mine ! Am
pierdut, ne-am pierdut orice demnitate cu
această goană după zvonuri.
Acum — odihnă desăvîrșită. Sub soarele de
toamnă, orașul, care totdeauna nu a fost alt-

ceva decît un enorm furnicar, banal și diz-grațios, se împodobește pentru prima oară cu o frumusețe aparte : farmecul urbelor părăsite, al cetăților moarte, dar care dăinuiesc prin vremi, intangibile. Hoinăresc de-a lungul străzilor și același sentiment se repetă peste tot. Lucrurile au aura eternității, fiecă clipă este o excepție, ca și cum ar fi detașată de timp, ca și cum ar fi ultima de trăit. Și temerile nutrite pentru Nafissa, chinuitoarea neliniște pe care ea însăși mi-o trezea, și ele sint altfel acum ; dar mai mult decît mine, lumea este altfel. Să mai fie unii care nu-și dau seama de asta ? Mă îndoiesc. Nafisei nu-i mai pun întrebări : în momentele cînd vine acasă ori iese în oras, privesc aiurea, îmi îndrept ochii atenți către altceva. O victorie asupra mea însumi, pe care nu fără greutate am cîștigat-o. Zilele trec și nimic notabil nu se petrece în existența noastră cotidiană. De cîte ori reanare, Nafissa îmi aruncă aceeași privire impenetrabilă și blindă. ascultă cu nespusă bucurie ce povestesc copiii. îndată sint iarăși liniștit și voios.

Iriacele apărură din nou aseară, prima oară după o lungă absență ; așa că mi-am reluat ocupația de observator. Dar analizînd primele însemnări, am descoperit îndată un derutant ultimatum : se cerea capitularea orașului, fără condiții. Si nu numai că era un mesai derutant în sine. dar nici nu se adresa nimănui, înțeleg prin asta — nici autorităților,

nici poporului, care nu aveau cum să-l
capteze și descifreze. Deci, nici măcar numai
mie, care doar ce-mi omoram timpul cu
asemenea ocupație. Ce le-a determinat să
lanseze o somație sortită să rămână literă
moartă ? Să fie vorba de un exces de
capriciozitate din partea lor, sau de un total
dispreț ? Aș înclina spre a doua ipoteză. Nu
am fost deprinși cu procedee mai civilizate
din partea iriacelor. Ce tre<- buia să fac ?
Să-i înștiințez pe ai noștri, pe vecini ? Și dacă
cineva s-ar gândi să mă în- trebe de unde, din
ce sursă anume dețin eu informația, ce le-aș
răspunde ? N-ar însemna numai să risc mult
și, totodată, să alarmez orașul —
presupunind că spusele mele ar fi luate în
serios —, să dezvălui secretul practicii mele
nu s-ar putea foarte ușor întoarce contra mea
? De fapt, cine m-a autorizat să mă ocup cu
asemenea cercetări ? Nimeni ! Am întreprins
totul numai de capul meu, fără știrea
nimănui. Și-apoi, ce să fac atita caz de asta,
anunțându-le tocmai așa ceva ?
Aceste întrebări și altele încă m-au frămîn-
tat toată noaptea, m-au chinuit într-aita, în-
cît uneori mă temeam să nu-mi pierd mințile.
Azi-dimineață am ajuns la hotărârea fermă
să-mi pun lacăt la gură :
1. Pentru că nimeni nu este la curent cu
tainicile mele investigații și că nu mă leagă
nici un angajament.
2. Pentru că un asemenea mesaj e făcut să
rămână ermetic, sau mai bine-zis pentru că
nici nu a fost adresat orașului, acesta nefiind

în stare, nicidecum pregătit să-l primească în
asemenea formă, și, oricum, neașteptându-se
deloc la somația iriacelor.

Pentru că soarta
orașului nostru,
dacă nu chiar și a
tuturor oamenilor
noștri, sna hotărât
; așa că, la ce bun
să se afle de un
ultimatum, care s-
ar putea să
anticipeze trece-
rea la faptă, dar
nu înseamnă

salvare ? Natura
face risipă de
asemenea
avertismente im-
perative și inutile
— inutile cel puțin
față de puterea
noastră de
înțelegere, admit

.Acestea îmi sînt argumentele și-mi par plauzibile toate. în ce mă privește, bineînțeles că nu mă pot comporta ca și cum nu aș ști nimic. Pentru propria experiență, trag concluzia că evenimentele se vor precipita peste așteptările mele. Asta reiese clar din mesaj, dacă admitem că este un mesaj propriu-zis. NOILE CONSTRUCȚII, FIIND MAI BINE informate decît noi, ne-au adresat, primele, avertismentul, și dacă l-am fi putut înțelege... Unele dintre ele, printre cele mai înalte și masive, s-au prăbușit ori au sărit în aer — exact nu știu — chiar în ziua următoare, și-atunci s-a pornit să sufle un infernal vînt fosforescent. Explozii subterane, contorsionările zidurilor și spirovire pe sus, la care nu au întîr- ziat să se adauge pașii apăsați ai cîrțiței și o adevărată grindină de bătaî în zidăria de sub picioarele noastre : orașul era zgîlțit de sus și pînă jos. Fără porozitatea sa, ce-i face posibilă absorbția oricărui șoc, n-ar mai fi la ora actuală decît un morman de praf și pulbere. Putinele și rarele deschideri spre mare se închiseră în jurul nostru, izolîndu-ne cu totul de ea. În plus : pentru prima dată zidurile se împreună deasupra capetelor noastre ; eram brusc aruncați într-un întuneric de mină. Cel puțin, dacă în acel moment orașul nostru s-ar fi scufundat în adîncul pămîntului, unindu-se cu cetatea subterană și ar fi făcut una cu ea, am fi putut gîndi : tot răul spre bine. Dar nu, am fost supuși unui adevărat dezmăț de metamorfoze — orice obiect își

schimba forma cu insolentă și ne asalta și din față, și din spate, și din coastă, în timp ce spațiul, cu o ipocrizie nu săracă în intenții rele, se preschimba mereu sub ochii noștri. Oriunde s-ar fi refugiat un locuitor, se afla de îndată și altunde, și încă la loc descoperit. Ce simțeam că e mai cumplit, mai crud în această luptă era faptul că trebuia să înfruntăm inamici care fiecare în parte constituia o armată ; așa ne istoveam în marșuri, contra-marșuri, goană, asalturi ratate, retrageri, schimbări bruște de poziții. Iată în ce fel concepeau lupta ! Contau să doboare astfel grosul populației noastre, fără să atace ; și, de fapt, au și izbutit în bună parte. Mare a fost numărul celor căzuți, dispăruți. La noi acasă, se repetă binecunoscutul fenomen. Toți vecinii, de la mic la mare, începură să se agite în odăile lor, să treacă grabnic dintr-o încăpere într-alta, vorbind cu glas gătit; apoi invadară curtea și porniră să-i dea ocol, învîrtin- du-se orbește, în mare tăcere. Unii, pe care vrăjitoria nu-i imbeolizase încă,recurseră la forță și, neținînd seama de brutalitatea ciocnirilor iminente, ori trezirii bruște a celor posedați, încercară să-i oprească măcar pe ai lor. Urmară încăierări de coșmar între statuile de piatră și semenii încă vii, dar — puțin spus — pe jumătate năuci, bătăi nemiloase și ocări. În sfîrșit, ultimii, printre care și eu, au fost pietrificați în cămarile lor, înainte de a le fi putut părăsi, cu toate să nu li se întunecase cu totul

mintea. Nu a trecut mult și, inconștienți de gestul lor, câțiva dintre cei care se roteau rigid prin curte se apropiară de poartă, parcă dorind să o ia la goană. Ar fi fost o adevărată calamitate pentru întregul oraș ! Din fericire, nu știu cine avu încă destulă prezență de spirit și trânti poartă.

Dar, vai, unul apucase să fugă, după cum am aflat mai târziu. Ismael, Ismael era acela. Strada îl atrăsese în abis. Tocmai el care nu se mai aventura demult în oraș, el, atât de fericit că terminase cu lumea ! Pierdut, așa, fără trup și fără suflet, pierdut trup și suflet. Ce soartă ! Nu va mai rămîne nimic din el, nici o umbră. De cum s-a săvîrșit această nenorocire, vrăjitoria încetă. Avertismentul fusese dat. Zidurile se desfăcură deasupra capetelor noastre, se făcu ziuă, era lumină. Soția lui Ismael se așeză în mijlocul curții și, fără să se mai aștepte la nici o veste de la bărbatul ei, își smulse părul din cap, se zgîrie sălbatic, cu toată intervenția vecinilor, care o muștrău ca s-o potolească. După puțin, ființa ei nu mai era decît un val de sînge — străbătu casa, ajunse la intrare, trecu pe sub poarta lăcă- tuită și, mai mult ca sigur, din clipa aceea porni să alerge pe străzile orașului, pe urmele lui Ismael. De atunci acest pîrîu continuă să curgă fără oprire ; de cite ori intri ori ieși din casă, ești nevoit să sari peste el. -

Acum ne-am deprins : ba chiar vin și mulți alți oameni, mai ales femei și copii — își

moaie în el vârful degetelor și-și fac semnul
singeriu în frunte. Atrăși, sosesc mereu, din
cele mai depărtate cartiere, formind un cor-
tegiu neîntrerupt. Iată cum figura lui Ismael
— dezmințind ceea ce gândisem în prima zi —
stăruie într-adevăr ca un duh al cetății, odată
ce fluviul de un roșu aprins străbate neostoit
străzile, se ramifică la infinit, se readună
după multe ocoluri, revenind la izvor, cu o
prodigioasă forță ce-l mină și-l va mina fără
preget înainte, îl va duce pretutindeni. Cine a
spus ori a gândit că Ismael era un om pierdut,
un om care nu va mai comunica niciodată cu
nimeni, astăzi nu mai poate susține același
lucru. Iată-ne orașul cuprins într-o rețea de
singe, o rețea atât de bine împletită, încît nu-
l va mai lăsa pe nici unul dintre noi să scape
în afara ei. Cînd îmi amintesc de persoana
neînsemnată a lui Ismael, așa cum era viu,
aproape că nu-mi revin din uimire.

Nafissa lipsea de
acasă cînd s-au
petrecut toate
acestea, nu a sosit
decît mai târziu și,

aflînd vestea, nu
se pierdu cu firea.
Dacă am înțeles
bine, pentru ea,
fusesse o
întîmplare
necesară.
Adevărul este că
sîntem acum
pregătiți cu toții,
împlinirea unui
asemenea destin
nu ne va lua pe

neasteptate, iar
de-ar fi să fie așa,
înseamnă că nu
sîntem
consecvenți cu noi
înșine

.Femeia Sethi, din cartierul nostru, ne-a înștiințat liniștită — după câteva zile — că fiul ei cel mai mare a profitat de învălmășeală și s-a dus la cetatea din subsol. Cum de-a aflat ea, cînd, după cîte știm, nici o legătură cu cei de acolo nu este posibilă ? A izbutit el totuși să-i transmită știrea ? Ea, Sethi, se ținea tare, îl aproba și, ceea ce-i de mare mirare, nu se ferea s-o spună. Îngrijorător ! Pentru că, deși mulți au făcut același lucru, pînă acum nimeni nu a cutezat să trimbițeze faptul. Pură inconștiență ! Dar dacă nimic de acest fel nu s-a petrecut cu băiatul, ci a fost doar capturat, iar maică-sa încearcă să ne amăgească ?... Îți dă de gîndit : trăim orele primejdioase ale unei stări de urgență. Ele ne cer să fim gata oricînd.

AJUNS LA ADOLESCENȚA, MI-AM PRO- pus de pe atunci să nu las să-mi scape singura șansă posibilă. Nu-mi rămăsese decît micul comerț de țesături salvat de la clezas- stru, și consta numai într-una din acele prăvălioare celulare din strada Bonetăriei. O teighea pitică, două băncuțe prăpădite, rafturi descleiate, pe care mai vedeai cîte un sul de doc ori stambă bej, și, spînzurînd în cuiele din perete, citeva șaluri și trei-patru tricouri. Peste mare plească am dat cînd am deschis pentru prima dată ușa prăvăliei ! Praf berechet, bineînțeles ! Și pinze de paianjen cîte vrei prin colțuri ! De aici trebuia să-mi croiesc viitorul. Pentru început, n-aveam să fac decît curățenie generală. Am angajat o femeie de corvoadă. Scutură, spală, mătură, șterse praful cu cirpa de repetate ori. Cum oare — mă întrebam, în timp ce ea muncea, vîrsînd pe jos caldare după caldare de apă — cum s-o fi împăcat tata cu asemenea prăvălie ? De fapt, nu-l stingherise deloc ; nimeni nu l-a văzut vreodată deschizînd-o, nici nu sînt prea sigur că fusese trecută printre bunurile sale. Ușa făcută din două tăblii suprapuse n-am vopsit-o proaspăt, doar a frecat-o bine femeia, ca și restul lemnăriei. Am observat că se neglijase montarea unui drug de siguranță în exterior. L-am pus din prima zi, la ceasul închiderii. Nu puteam tolera acel lasă-mă să te las de altădată ; odată ce îmi asumam sarcina de negustor, se impuneau și măsuri de precauție : strada era un furnicar de lume de tot felul, veneau grămadă oameni

dinafară și, ceea ce era mai îngrijorător, dădeau tircoale niște indivizi ce răsăreau deodată, singur Dumnezeu știe de unde.
Deși nu aveam cine știe ce de vînzare — • mai exact, nimic ce s-ar fi putut vinde — mi-am deschis prăvălia. Doream să se țină cont de mine, să fiu cunoscut și recunoscut de toți. Mi-am propus să intru în bune relații cu vecinii, dar nimeni nu a întâmpinat cu entuziasm avansurile mele, nici, e-ade- vărat, nu le-a respins ; păstrau destulă rezervă.
„Dacă nu mă primesc în mijlocul lor, înseamnă că vor să știe mai întâi cu cine au de-a face, îmi ziceam eu. O să vină ei la mine. Mai ales cînd negotul meu se va extinde cum nici nu se așteaptă !” Dealtfel, nu-i nici un zor. Apoi, nu aparțineam aceleiași categorii sociale. Mintea mea prea absorbită de ceea ce urma să întreprind, ca să se complacă în asemenea anticipări, iar dacă, între timp, ei mă birfeau, ori încercau să-mi pună bețe-n roate, puțin îmi păsa. Casa și masa îmi erau asigurate de mătușa Amarilla, fie-i numele de bună-pomenire ; mă primise ca pe unul dintre copiii ei, după ce-mi pierdusem părinții. Cercetam cu atenție Quaicaria noastră, în plină Quaicaria, această stradă atît de diferită de oricare alta, încercam să aflu ce resurse și debuseuri poate oferi. Întîi și-ntîi, curiozitatea mi-a fost stîrnită de acel du-te-vino al oamenilor veniți dinafară, vizitatori, străini. Țepeni în mers, înaintau, oprindu-se de la o prăvălie la alta, cu un aer temător, și — • după o secundă — • aruncînd priviri teribile,

apoi din nou cu un aer de teamă oii distant și-ndată, iar grozăvindu-se, cu o ținută con-
trafăcută... N-aș mai sfîrși descrîndu-le ciu-
data atitudine. Negustorii prin fața cărora se
perindau nu pierdeau prilejul să facă haz pe
seama lor, dar atît cît să nu se vadă. Cred că
în realitate străinii nu prea erau siguri că
totul e în ordine. Mai puțin afectate, mai pu-
țin prefăcute, femeile nu se lăsau duse cu po-
vești și-și vedeau liniștite de drum sub ochii
binevoitori ai localnicilor, care nu le priveau
însă cu cine știe ce curiozitate. Purtîndu-și
lungile tunicî — și în nuanțe atît de șterse de
le-ai fi crezut ieșite la soare — parcă pluteau,
mergînd. Cînd vreun obiect le atrăgea
atenția, bărbați și femei nu se jenau să
zăbovească și cîte-o jumătate de oră înfipti în
pragul unei prăvălii, privind înăuntru pe
indelete și stir- nînd astfel speranțele
negustorilor, de nu și îngrijorarea uneori.
Dacă de obicei negustorii se bucurau
degeaba, îngrijorarea se dovedea
neîntemeiată.
Reflectam la viitorul meu în timp ce priveam
cu atenție la acei oameni din altă lume. Mai
mult decît interesul, mă îboldea dorința de
a vedea posibila conturare a viitorului meu.
Plin de promisiuni : așa îmi părea ; numai că
mai întîi trebuia să-mi găsesc frumos
rafturile. Am căutat să găsesc pe cineva care
să-mi acorde un împrumut. Nimeni nu mi-a
respins ideea — nici pentru întreaga sumă,
nici pentru parte din ea — și totuși nimeni nu
s-a hazardat să-mi satisfacă dorința. Pe de

altă parte, angrosiștii nu erau dispuși să-mi livreze marfă pe credit : nu aveam un garant. Rezultatul a fost că, după ce mi-am făcut luna prăvălioara și am adus-o în bună stare, nu am mai realizat nimic din ce-mi propusesem, trebuind să amân lansarea mea în negoț.

Tocmai treceam prin aceste neazuri, când veni la mine un anume personaj, și încă ce personaj ! De cum l-am văzut la față pentru prima oară, am avut impresia că îl mai cunoscusem, că îl zărisem vorbind cu tata, ^apoi nu am mai fost sigur nici măcar de atît. Oare unde-l mai văzusem ? Oricît m-aș fi silit, nu puteam să-mi amintesc. La începutul cunoștinței noastre, se arăta șovăitor, ezita să deschidă el conversația, iar cînd ajungeam să discutăm, păstra multă rezervă ori vorbea ca pentru sine. Totuși, în curînd falsa jenă ce-l făcea să fie atît de reținut se topi. În vizitele ce urmau îmi vorbi liber și călduros ; eram surprins.

O dată, după ce venise de multe ori, mi-a declarat :

— Da, treci prin grele frămîntări din ziua cînd ai luat în mînă negoțul ce ți-a revenit. Cum de-am aflat ? Mă așteptam să mă întreb chiar dumneata. Da, treci printr-un moment foarte critic. Iar telurile urmărite îți complică situația. Îmi place ca fiecare să fie lăsat în pace în treburile ce-l privesc personal, și, la rîndu-i, să le respecte pe ale celorlalți, dar majoritatea oamenilor ignorează această

regulă, o încalcă. Da, ai de ce să fii foarte supărat...

Vorbind așa, fără întrerupere, gesticula, se legăna la dreapta și la stînga.

— Pentru cine te-ai observat odinioară, viața dumitale se arată cu un deștin într-adevăr aparte. Abordezi cu naturalețe oamenii, independent de ce-ai dori, crezi că te bucuri de favoarea situațiilor, de simpatie... și totuși ești sever cu tine însuși. Ai presimțit că aici e izbăvirea ? Cînd ți-ai deschis prăvălia, unii au răspîndit pronosticul că o să-o lași baltă într-o săptămîină. Ceea ce nu s-a în-împlat : da, am de ce să pot spera în perseverență și hărnicie din partea dumitale. Puțin ți-a păsat de zvonurile rele, te felicit. Știu prea bine ce efort trebuie să faci ca să te menții în stare de plutire pînă ce intri într-o situație normală, și ești gata să-ți dovedești stăruința, am pe ce mă bizui. Atunci, de ce — mă vei întreba — atîta neîncredere din partea altora ? Nici o pagubă — păreri eronate !

Ascultam cum vorbește despre mine și treburi mele, și stam pe gînduri. O brazdă adîncă îi tăia în două fruntea — pornea de la ochiul drept în sus, închipuindu-i astfel două capete siameze. Vorbea neostenit ore în șir.

Eu unul niciodată nu am strălucit în conversație ; nici nu-mi trecea prin minte ce i-aș răspunde. Mă mulțumeam să-l ascult atent și să-i cercetez din ochi capul dedublat.

Dealtfel, aveam timp berechet, iar părerile sale, oricît de extravagante mi-ar fi părut, nu

mă contrariau dacă-mi lăsa timpul să le
cîntăresc.
În altă zi, îmi spuse confidențial :
— Ai observat ? Aici, pe pămîntul nostru,
omul vrea ca toate faptele lui să afe sprijin
în părerea martorilor. De orice ar fi vorba,
iată-l că și invocă aprobarea unuia sau altuia
— cauțiuni, buna apreciere a cutărei autori-
tăți. Dar dacă, la un moment dat, i-ar lipsi
orice martor, pe Cine se va mai bizui ? Ar
dori ca inima lui să fie ca o carte deschisă.
Dar pentru Cine ? Ar spune tot ce a făcut și a
gîndit. Dar Cui ? Pentru că nu trebuie să ne
înșelăm ; chiar și atunci va continua să in-
voce, fără să-și dea seama. Nu poți conta că
s-ar apleca asupra propriului său suflet, nu
este în stare. Nu aștepta din partea lui ceva
de acest fel...
Oprindu-se aici, începu să-mi examineze
prăvălioara, ca și cum o vedea pentru prima
oară, sau s-ar fi ostenit s-o evalueze, cu toată
rînduiala ei, la justa valoare.

Nu știu de ce
lucrurile stau așa,
reluă el îndată

.Se bătu ușor cu palma-n piept, repetă gestul
și îi scăpă un rîs scurt, îndată înăbușit. Am
simțit cum se lasă o mîină pe inima mea, fără
să mă apese. Nu înțelegeam ce se petrece,

nu mai recunoșteam personajul ; mă fixa în chip ciudat cu cele două perechi de ochi, într-un fel ce nu-i intra în obicei. Fiecare ochi avea o expresie aparte : unul — dojenitoare, celălalt — de surizătoare bunătațe, al treilea — glumeață, al patrulea — de celestă bucurie.

Un om ce-ți vorbește astfel ! Ce să crezi despre el ? Cum să-l consideri ? Spusele lui mă urmăreau, deși nu simțeam nevoia să stă-rui asupra lor ; ba chiar mă trezeau violent noaptea, acompaniate de un lătrat furios. Să încerc să-i pătrund intențiile ar fi însemnat să arunc zarurile la întâmplare și fără nici o șansă, renunțasem, pierdusem din prima zi. Așa că stam să-l ascult și vremea trecea.

Cînd termina, se ridica și pleca distrat, fără cuvenitul cuvînt de despărțire.

De mai multe ori aș fi vrut să-i spun o vorbă măcar în legătură cu situația mea, dar îmi ziceam — nu vede chiar cu ochii lui ? Și, vai, cvadrupla sa privire, planînd de cîte ori îmi ghicea intenția, îmi arăta de-ajuns cît de greu aș ajunge la asemenea inimă ! Renunțam aproape speriat. Deși decentă, lipsa mea de bunuri era vizibilă, ~ asta și voiam : ca să-răcia mea să se vadă și, oricum, să nu inspire milă. Așa, singur eu aveam de hotărît dacă e nevoie sau nu să fiu ajutat.

Vizitele sale se
răriră, după ce,

fără exagerare, mă
hărțuise luni de-a
rîndul. Mai trecea
pe la mine doar
din cînd în cînd și,
în sfîrșit, după
două-trei scurte
apariții..

.Reluîndu-mi treburile m-am speriat con-
statînd cît de iute trecuse atîta timp irosit !
Nimic din tot ce-mi propusesem nu realiza-
sem. La ce-mi fusese capul ? Totuși mă gîn-
deam cu regret la pierduta companie. Oare
de ce nu mai venea deloc, de ce nu mai
aveam nici o veste de la el ? Să-și fi pus cine
știe ce nădejdi în mine și să fi fost dezamăgit
în așteptările sale ? Tot atîtea întrebări la
care nici azi nu pot răspunde.
Dar multă vreme îmi voi aduce aminte de ce
mi-a spus ultima oară :

— Vezi oamenii aceștia de pe alte meleaguri, îi vezi cum trec prin dreptul nostru ? Ei bine, tot timpul ne supraveghează ! N-au aerul s-o facă, nimeni nu intră la bănuială. Atunci, de ce ne-am mira că ne fuge somnul în puterea nopții !

N-aveam cum ști că auzeam acea voce fără timbru pentru ultima oară. Avu câteva gesturi bruște, mă privi lung și în tăcere ; nu știam de ce aceste cuvinte cădeau în adîncul meu ca umbra unei securi. Înainte de a dispăre, mi le lăsa ca pe un fel de gaj, sau mai curînd ca pe un avertisment asupra căruia voi avea timpul și răgazul să meditez.

Plecaser ; nu l-am mai revăzut nicicînd. Era o încheiere.

CREȘTEREA, ÎNMULȚIREA, ÎNTĂRIREA
noilor construcții continua, alimentînd groaza — și numai zgomotul de dilatare a uneia dintre ele este mai înnebunitor decît o mie de turboreactoare declanșate simultan. Înaintînd, doboară cartiere întregi, parcă le-ar înghiți unul după altul, iar dacă se retrag uneori, așa cum se mai întîmplă, în locul lor se întind sub soare arii goale, asfaltate numai cu un bitum de un roșu crud : tot ce-a rămas din case și cei care trăiau în ele. Cu îndărătnicie absente, apele mării nu au îmbrățișat încă aceste noi maluri, nu au stins focul ce le devoră. Rarii localnici care trec prin aceste părți abia dacă aruncă o privire și se depărtează, ca să nu mai revină vreodată'. Noaptea... Nu, n-am să mai povestesc, e prea, prea groaznic.

Nafissa lipsește deseori ; ceasurile de așteptare sînt tot atîtea ceasuri de agonie. Prin violența ei, ușurarea simțită la întoarcerea Na- fisei trezește în mine o și mai vie suferință. De nerecunoscut cum se înfățișează •— prudentă. Nu era acasă cînd una dintre noile construcții a sărit în aer, azi-dimineață, și nu s-a întors decît după o oră. Mulțumit că a revenit, nemaidorînd nimic altceva — eu care-mi ziceam : „Nu va sosi decît mîine, ori peste două zile” — nu am întrebă-o nimic.

Oare orice remarcă din partea mea nu ar fi fost deplasată ? Și-a reluat treburile gospodăriei, care mergea la voia întâmplării; viața continuă.

Vă puteți închipui mirarea mea cînd, după cîteva momente, vrînd să-i spun ceva, nu am mai văzut-o ! Iarăși mă înihată neliniștea, deși m-am deprins cu asemenea salturi de situații. Ca să conjur năucile ce mă impresioară și să răspund la chemarea de o inefabilă speranță ce ajunge pînă la mine din oraș, încredințez vecinilor copiii și pornesc și eu. Afară, aceeași chemare sfidează dura impasibilitate a zidurilor. Altceva nu-mi rămîne de făcut : să merg drept către locul de unde-mi pare că se înalță. O iau pe o cale, apoi pe alta... caut să mă orientez. Trebuie să ajung înainte ca vocea să tacă. A trecut ceva timp de cînd înainte printre ziduri, urmez fiecă meandă, uneori fac cale-ntoarsă, fără să am totuși impresia că m-am apropiat de țintă. În unele locuri, zidurile se depărtează

ca-n vis, iarăși mă prind la câte-o cotitură, se-
ncîlcesc. Ne persecută cu aceeași viclenie,
încălcînd orice lege — fără noimă, fără
omenie, și n-ai cum protesta contra lor.
Chemarea, la fel de puternică, lunecă
îndelung prin labirint. Poate însăși Nafissa
îmi adresează via chemare, cîntecul auzit. La
gîndul acesta, simt că-mi sare inima : nu se
poate, mă înșel desigur. Totuși grăbesc mai
departe. Alerg, cotesc prin ganguri. Ziua s-a
depărtat, s-a refugiat în grote. Oare mîine o
vom mai regăsi ? Gonesc dintr-un coridor în-
tr-altul, ceasuri întregi s-au scurs, cite — nu
știu. Eu sau ele, care aleargă mai iute ? Sînt
cu zece, o sută, o mie de ani mai tîrziu ? Mai
devreme ? Și aceste ziduri complice între ele,
dușmane toate. Vor să mă lase să cred că m-
ar ocroti. Firește ! Pe ele ne-am bizuit si-
guranța, bunăstarea zilnică, fericirea ! Ele o
știu și-și cer birul de cite ori poftesc. Acum le
sînt prada. Turtit sau aruncat în toate părțile
de cite ori se contractă, nu mă mai întreb
care va fi mai tare. Un singur instinct infaili-
bil mi-a rămas : să merg înainte, și iute, tot
mai iute ; alt gînd nu am, nici nu vreau să mă
gîndesc la altceva. Dar un instinct echivalent
pare să le țină treze : te învăluie pe
neșteptate, se tot îndoaie, ca să te prindă pe
la spate în cutele lor complicate, fac și ce n-
ai gîndi, doar-doar ai să te rătăcești. Mi-e
teamă să nu-mi uit pînă și țelul, m-au și
abătut din calea mea. Au o pricepere
drăcească : jocul ăsta de-a v-ați-ascungelea
depășește puterile unui om. Pretutindeni,

mumii ambus- cate cad cu fața la pământ
chiar în clipa cînd trec și scap ca printr-o
minune de repetatele lor prăbușiri. Rămase
în urma mea, vreau să uit de ele și alerg
nebușește. Nici n-aș mai putea să mă întorc
înapoi; drumul de întoarcere e tăiat ; și de un
singur lucru mă tem : să nu ajung și eu ca
mumiile astea, după zile întregi de goană.
Chemarea auzită de la ele venea, tocmai cu
această intenție, pot jura. Și în scurt timp,
cine-și va mai aminti de mine ? Sint furios că
m-am lăsat antrenat de primul impuls. Mereu
cad mumii — încă una și încă una : aerul are
un iz cadaveric, de piatră în descompunere,
un miros ce pătrunde în orice mă înconjoară.
Nu văd cum aș scăpa de această nouă
primejdie ce mă amenință și pe care nu o
prevăzusem, ca să o pot evita la timp. Sint
sufocat de valurile de minie ce cresc în mine
împotriva acestor intruse ce-au fost postate
în oraș sub pretextul menținerii ordinii
publice. Să alerg iute, iute... Cît timp voi mai
rezista ? Va veni și clipa, cînd puterile mi se
vor stinge și voi urla ca o fiară rănită de
moarte. Toți oamenii se ascund, nu mai ies în
stradă ; stau în vizuinele lor. Se așteaptă să
mă vadă căzînd și sigur că mă urmăresc cu
ochii prin găuri din zid, se uită la mine care
îndur grea pedeapsă că am crezut într-o
chemare.

— Am fost tras pe
sfoară ? le strig.
Toți sîntem trași
pe sfoară, sîntem
blocați

.Mi-a ieșit sufletul, e ca și sigur că următoarea mumie mă va zdrobi în căderea ei. La urma urmelor, mai bine să mă sfîrșesc imediat. Chipul Nafisei se înalță în fața mea : unde o fi ea acum ? în afară de chipul ei, treptat-treptat, totul încetează să mai existe. Ultimul zid pe care abia-l disting vine cu o monștruasă viteză către mine. Mă reped înainte, drept în el, cu disperare — și-l despic. Prin deschidere, văd marea. Marea luminată, strălucitoare, adormită, murmurînd însă o notă muzicală unică, în care recunosc chemarea. O contemplu în legănarea și somnul ei. De-atîta vreme a dispărut din ochii noștri, că i-am rătăcit în adîncul nostru imaginea, așa cum mi se arată dinaintea ochilor acum. Scînteierea ei sporește și mă scaldă un glas pe care aproape că îl uitasem. Retragerea mării nu a fost decît un joc — se prefăcea, simt asta aici, în fața ei. Ce a făcut-o să ni se ascundă ?

De ce s-a retras ? Degeaba ne-am întreba, nimeni nu are nici un drept asupra-i. Privesc marea, întărit de această certitudine, privesc în urmă : toate mumiile și-au reluat locul. Plec mai departe ocrotit de același cîntec.

Mumiile închid ochii, să nu mă vadă, și o lumină necunoscută inundă orașul. Am viul sentiment că reinnoirea, începutul ei se apropie și că, așteptînd-o, viața merge mai departe la sunetul mîngîietorului glas. Cei mai vinovați sînt aceia care nu cred în mare, preferînd să se zăvorască acasă la ei. Cea care își risipește darurile nu silită, ori ca să apară exemplară, e darnică din propriul impuls, dintr-o nevoie a sa, în care nu încap nici un calcul. Mergînd și cugetînd astfel, o văd pe Nafissa, o recunosc în mersu-i zorit, chiar dacă vălul o ascunde privirilor. Mă grăbesc spre ea, purtînd în brațe două figurine de piatră pe care le-am cules puțin înainte în calea mea. Trece iute-iute, fără să se uite în urmă ; o urmez cu greu, așa împovărat cum sînt. Deodată se oprește și se întoarce cu fața către mine. Deși surîsul ei plutitor străbate prin văl, încep să tremur.

— Și acestea ? șoptesc, apropiindu-mă cu respirația tăiată.

Ocolindu-i privirea, îi ofer cu brațele întinse cele două figurine. Întredeschide vălul cu im gest spontan, mă lasă să-i văd chipul. În jurul meu domnește acum numai strălucirea arzătoare a ochilor ei. Îi depun la

picioare cele două statuete, pe care, orbit, nu le mai pot duce.

— De ce nu le-ai lua cu tine ? am avut încă forța să articulez.

— Ce-ai face cu ele ?

Are aerul că ar vrea să plece. O privesc lung, imobilizat; o amarnică tristețe mă copleșește. Cobor ochii cu amărăciune spre cele două figurine și pentru prima oară mă uit atent la ele.

Acum le văd bine și chinul meu crește, cu greu îmi stăpinesc lacrimile gata să țîșnească : cele două efigii ne reprezintă pe noi doi.

— Bine, întoarce-te acasă, zice ea. Te urmez.

Li arunc priviri de om aflat la grea cumpănă. Îmi înăbuș remușcările și o incult. Oamenii au și început să fie atenți la noi. Ea s-a închis iarăși în vâl, eu pornesc înainte, părăsind acolo figurinele, pe care nu mi-am îngăduit să le iau. Mă îndrept spre casă. Repede trece înaintea mea — eu de-abia-mi trag picioarele. O găsesc fremătătoare, așteptându-mă în odaia noastră.

— Nu știai de ce duceam cu mine figurinele ? o întreb cu umilință.

— Dar tu, știai ?

Nu pare supărată, privirea ei exprimă doar îngrijorare. Întrebarea îmi deșteaptă speranța.

— Doreai să le redau viață și să le încălzesc la sânul meu, cu suflarea mea. Știai asta cel puțin ?

Da, sigur, asta era, recunosc. Nu știu ce să-i
răspund. Nu mi-am permis niciodată ase-
menea libertate față de ea.
Mă strînge de braț și întrebă :
— Așadar nu știai ?
îmi feresc privirile ; mă lasă și se duce să
vadă de copiii care începuseră să o strige in-
sistent. Cînd, după cîteva clipe, merg și eu la
ei, îi găsesc jucîndu-se singuri. Nafissa
plecase din nou ! Absorbiți de joaca lor,
Mamia și Diden parcă nici nu m-ar vedea.
După un ceas.
S-a întors Nafissa. Între timp, una dintre
noile construcții a explodat.
Am vegheat mult timp în noaptea aceea,
dincolo de orice rațiune — de orice aducere
aminte. Lumina stinsă, odaia nu era însufle-
țită decît de ritmica alternativă a respirației
lui Diden și a Mamiei. Nafissa îmi șoptea me-
reu, dar nu știam de unde. Deschideam larg
ochii în întuneric, pînă la durere, dorind să
văd reîncbegîndu-se ovalul subțire al chipului
ei, ochii-i migdalati. Încă mă însoteau cuvî-
tele ei, cînd deodată tăcu : chipul i se
contura în linii de foc. Am simțit că mă clatin
și mă scufund, fugea pămîntul de sub mine,
mă legănam ca într-o barcă îngustă. Știam că
marea se strecurase în grota noastră. Poate
că glasul Nafisei se risipise ca aburul, dar
Nafissa, strălucitoare, ea în extrema noapte,
se înălța în fața mea. Apoi, începu să dea
ușor de tot 'napoi, aproape pe nesimțite. Mi
s-a mai părut că avansează în barca-nacelă, dus

de ceva mai negru decât noaptea, mai suplu,
de o dulce moliciune felină și gravă totodată.
— Ajută-mă, altfel cad ! am implorat-o.
Nafissa întinse mina către mine, o prinse pe
a mea și o ținu într-a sa. Trăgându-mă, nu
scotea un cuvânt, își ținea suflarea, cînta abia
auzit. Pluteam, îmbrățișat de cîntecul acesta
și, vulnerabil, am deschis ochii, spre orașul
care și el veghea, și mai vulnerabil decât
mine, deși de data aceasta valurile mării îl
ocroteau.

Mijeu zorile

— VEI VEDEA, NU SE VA ÎNTÂMPLA nimic rău.
Ne-am privit, și m-a cuprins spaima : citeam pe chipul ei ce soartă ne așteaptă. Aducea cafeaua : rămase neclintită, cu tava pe palme. Vream să-mi imprim trăsăturile ei în memorie. „Așa cum le văd în clipa aceasta, așa îmi vor apare mereu în vecii vecilor.” Dar repede mi-am dat seama cât de vană îmi era strădania, cât de imposibil de împlinit : chipul devenea tot mai vag pe măsură ce-l priveam intens, se topea într-un suris.
Repetă :
— Nu se va întâmpla nimic rău.
Așa cum ai încerca să liniștești un copil ! Dar zarurile fuseseră aruncate, și inima mea tot grea era. Așeză tava între noi — vedeam pe tavă și un trandafir roșu într-un pahar, îmi întinse trandafirul și paharul cu cafea neagră. Am început să-mi beau cafeaua, păs- trînd în mină floarea. Calmă, rezervată, sorbea tăcută din paharul ei. Încet-încet, ceva pătrunse ușor în aerul din jurul nostru, un adevărat balsam pentru mine. Îi eram recunoscător din tot sufletul. Privea fără tulburare marea ce ne înconjura cu scurte legănări : nu eram singuri. Dar îmi era nespus de milă de biata noastră cetate.
Insesizabilă, Nafissa dispăru puțin după aceea : era inevitabil. Dimineața a fost zgomoasă, cu soare prin galeriile de-a lungul cărora treceau, clipă de clipă, siluete de femei. Marea juca în umbra lor.

Am ieșit și eu în oraș. Dimineața purta un vâl de umezeală marină. Nu mă înșelasem : marea alungase ariditatea din zilele precedente, urcase din adâncuri (unde alte indeletniciri o rețineau). Și dacă tocmai ea pregătește venirea unei lumi noi ? În atitudinea ei distantă avea ceva din detașarea superioară a femeii care așteaptă să nască. „Dacă această lume se va naște într-o bună zi, va avea alt aer decât noi, îmi ziceam ; nici nu ne-ar lua în seamă.” Plantele se poleiau într-o umbră ardoare sub razele revărsate dinspre noile edificii, locuite, și de la înaltele furnale. La Me- dresse, lumea se îngheșuia ca totdeauna, în timp ce mumiile, parcă înrădăcinate, priveau neclintite în gol, cu ochii lor de zmalț, barînd trecerile și silind oamenii să facă mari ochiuri. Aveai impresia că toate stăteau într-un echilibru instabil, amenințînd să se prăbușească dintr-un moment într-altul. Să umbli prin oraș printre ele devenea o aventură periculoasă. Deodată m-am simțit nespus de ostent și puțin dezgustat. Privisem prea de aproape ciudatele paznice. Treziseră în mine un nor de amintiri supărătoare (răsărite din altă epocă ?). M-am întors spre casă și, trep- tat- treptat, această penibilă stare de spirit mi-a trecut.

Aici, mă așteptau strînse la un loc toate, toate vecinele, chiar în pragul odăii mele — ■ îmi făceau același semn să mă opresc, cînd am dat să intru. în brațele uneia dintre ele mi-am

văzut cei doi copilași. Băiatul mușca dintr-o bucată de ghips. O, nu mi-a trebuit mult să înțeleg, de cum le-am zărit. De mai multe săptămîni așteptam lovitura. Acum, cînd o primisem, nu mai simțeam aproape nimic. Doar năuceala ; poate ; asta era tot. Altfel căutam să ghicesc — cum sau prin cine au fost înștiințate.

Femeia Fatoma înaintă către mine și spuse :
— Iată...

Voia să spună mai mult, dar o înecă un plîns cu sughituri. Ca în fața unei cumplite amenințări, se retrase cîțiva pași, clătînîndu-se, dar nu ajunse decît pînă în prag și se așeză acolo. Prefăcută în piatră. Două lacrimi îi lunecară pe obraji, rămînînd îndată ca două nestemate cenușii și dure. La fel se întîmplă și celorlalte femei. Eu, singurul viu, înconjurat de adunarea împietrită. Atunci îmi ajunseră la ureche slabe bătăi ritmice, distincte și insistente ; mi-am ascuțit auzul : regulate, monotone, veneau de dincolo de zidurile subterane, nici o îndoială. Am stat să le ascult atent și am' descifrat același, unic mesaj, transmis din toate direcțiile :

„Nafissa nu se va mai întoarce. Nafissa nu se va mai întoarce. Nafissa nu se va mai întoarce...”

Sprijinul oricărei îndoieli, dacă mai aveam vreuna, îmi era luat. Atunci am înțeles de ce mi-a dat ea trandafirul azi-dimineață : *Știa* de atunci.

Marea veni drept la casa noastră ; pătrunse în curte, îmi înconjură picioarele, fără obișnuită reținere. De câteva clipe atenția ei se oprise la mine.

Nu-mi mai amintesc cum s-a terminat această zi, dar îmi aduc aminte foarte bine noaptea ce a urmat. Zăcînd întins pe spate, cu brațele în lături, una cu pămîntul, cu coapsele sfîșiate și un soi de burete imens ce venea vâlătug pe tot trupul meu. De fapt, nu mai simțeam nimic, mă cufundasem în inerția pietrei și o chemam pe Nafissa, rostindu-i toate numele știute de mine. Nimic nu mai simțeam. *Piatră ușoară, vie și insensibilă.*

Piatră ușoară și vie ? A doua zi nu mai eram decît o cochilie goală : toată substanța palpitantă fusese sorbită în timpul nopții. Mă temeam să nu-mi revină viața trupului în noaptea următoare ; dar nu s-a întîmplat. Oare am putut fi golit așa, dintr-o dată ?

Dimineața am gravat în zid acest deznodămînt, cu speranța că va fi — de ce nu ? — comunicat Nafisei într-o bună zi. De atunci, inscripția se adîncește tot mai mult în piatră. Nu mă miră ; și cum a și răzbit de partea cealaltă a zidului, mulți necunoscuți au venit în ascuns să-și lipească pe ea palmele.

Asta și dorisem. Tot din acea zi, vecinii au început iarăși să bată peste tot, în ziduri, cu pietre de apă.

Cum se aud aceste bătăi, toată lumea își ține respirația și cade în tăcere. Fiecare localnic se așteaptă să primească și el un mesaj, o

veste, nu numai decît la fel cu aceea transmisă mie, dar în orice caz, ceva încă necunoscut. Numai că oamenii se înşală cînd cred că vestea le va veni pe această cale. Marea o va aduce ; dar nu-mi mărturisesc nimănui gîndul.

Astfel, azi-dimineaţă toţi cei din casă înţepenisera în aşteptare, dar nu s-a petrecut nimic deosebit. Oamenii au început să circule iarăşi prin galerii. Nu-mi rămînea decît să-mi reîncep şi eu căutările, să rătăcesc dibuind prin oraşul mucegăit, măcinat. Marea bătea domol în zidul de centură. Am mers o vreme în direcţia ei, fericit, liniştit, deşi nu-mi va mai aduce nimic mie. Deschis la vedere, oraşul mai dormita încă în răcoarea ce mă zgribulea. Apele aveau glasuri matinale, şovăielnice, întrerupte, iar eu, neclintit, ascultam. Uneori îmi părea că înţeleg ce spun : atunci, repede, neîncrezătoare parcă, treceau la altceva, ca să revină apoi, încet-încet, pe nesimţite la acelaşi subiect, mereu acelaşi, iar eu prindeam, ici-colo, cite un cuvînt. Ziua începu să se foiască în cenuşile ei ; atunci, apele se retraseră cît ai clipi, ca şi cum s-ar fi strecurat sub pămînt. Mi-am continuat calea, aler- gînd pe urmele lor, speram să le ajung — zadarnică speranţă. Nemaştiind încotro s-o apuc, am mers drept înainte, nu vream să mă întorc pe unde venisem : tot înaintînd, am nimerit într-o subterană ; cum mi-am dat seama, mi-am zis : „Fie ce-o fi, de-acum încolo, tot îmi este indiferent oraşul cu soarta lui”.

Dar la acest gând, parcă s-a rupt ceva în mine... Mergînd mai departe, căutam să nu cuget la nimic. înaintam într-un semiobscur și, contrar presupunerilor, aveam impresia că urc ușor, apoi mă învăluî un întineric absolut. N-am zăbovit prea mult în beznă — destul de repede am intrat în biroul lui Osman Sa-med, pe care l-am găsit aplecat la masa de lucru, cercetînd un catastif gros, deschis în fața sa. Poate că urmărea un calcul. Rămase absorbit de ceea ce-l preocupa, ca și cînd prezența mea n-ar fi însemnat nimic. Deși afară ziua era în toiul ei, lucrurile nu se distingeau prea clar acolo înăuntru. Lui Osman Sarned părea să-i placă această lumină slabă, creînd o atmosferă de intimitate. Văzîndu-l cum lucrează, mă întrebam dacă îmi va acorda totuși atenția. Deodată, închise catastiful și, fără să-și schimbe poziția, aruncă o privire spre mine. Ridică mina lăsată pe catastif și îndată pluti în jur o lumină diafană. „Ah, așa face el lumină !” Am înaintat spre masa de lucru. M-am sprijinit cu amîndouă miinile și am început să vorbesc. Ca totdeauna, nu cuvintele dorite mi-au venit pe buze ! Cu totul altele îmi scăpăra. De unde le scoteam, de ce frazele astea pline de subînțelesuri, cărora cu greu le putea sesiza altul adevăratul sens, de ce șoapta, explicațiile, justificările înșirate fără nici o noimă, de ce dovezile invocate în sprijinul unor afirmații și atîtea paranteze deschise, ce deseori mă făceau să pierd firul ?

îmi dădeam seama de stîngăcia mea și asta mă durea.
Osman Samed își lăsă iarăși mina pe catastif: încăperea se întunecă. Am tăcut. Clătina, din cap și nu mă mai privea. Atitudinea lui arăta destul de clar că sint concediat. Reîncepu să citească, ori se prefăcea că citește diverse hirtii, corespondență...
Am străbătut în sens invers tunelul, vizita mea fusese inutilă. Ieșind de acolo, lumina de amiază mă copleși — mă simțeam și mai pierdut ca mai-nainte. Nu pricepuse nimic din tot ce putea să-l intereseze la mine, sint sigur, totuși nu renunț la gîndul să-l vizitez iarăși într-o zi ; dar mai întîi să cîntăresc bine ce am de spus. Doar așa pot fi în stare să-i vorbesc cum trebuie... și nu pot ocoli ideea că noi taine îmi vor fi dezvăluite.
De cîte ori ies în oraș, de cînd l-am vizitat, am senzația că zidurile tind să se îmbine în urma mea, ca și cum mi-ar ghici intențiile și vor să mă țină în șah, să facă în așa fel încît întoarcerea mea acolo să devină definitiv imposibilă. Dacă întorc repede capul, constat că sint la locul lor și le bănuiesc degeaba. Totuși nu e nevoie să fi mare înțelept ca să le întrezărești manevrele. Cînd te gîndești bine, înțelegi de ce sint ei neliniștiți, deși continuă să jubileze în spatele nostru. Ne-au prins în mreaja lor, ne-au acaparat existența. De pildă, eu așa cum mă știți, trebuie să alerg ici și colo, aproape cerșind ocrotirea ce mi se datorează, să fac adevărate minuni de

inventivitate ca să pot supraviețui. O experiență ce-mi lipsea — am aflat mobilul acțiunilor lor. Priviți-i bine ■—• iată-i cum circulă prin oraș, orbi și surzi la tot ce trece pe lângă ei. Și sint iarăși propriile noastre ziduri.

INCERC să-mi croiesc o cale, dar nu se deschide nici una în fața mea. Poate pentru că nu caut acolo unde trebuie și îmi lipsește... nu aș ști să spun ce anume. Cu cât mă încapăținez mai mult, cu atât izbutesc mai puțin ; parcă toate se întorc împotriva mea. Singură marea ne garantează aspirațiile ; așa că m-am hotărât să-i încredințez ei soarta mea, chiar de m-ar pridiți piatra. Dacă are vreun sens cuvântul milă, sigur că în privirea ei o descoperi. Mă miră că am putut uita asta uneori. Să-mi fie iertat ! Orașul, noile construcții — cât de derizorie îmi pare acum puterea , lor și cât de himerică siguranța celor care mai cred încă și azi că pot afla adăpost și căldură pe aceste locuri. Timpul cîștigat nu a fost decît timp pierdut.

Marea se complăce încă în jocurile ei, ne face patul cînd vine noaptea. Într-o seară, Mamia mi-a arătat-o.

— N-ai să plîngi ? am zis.

— Eu ? la uitate.

Și și-a trecut cu degetul pe genele uscate, și a adormit cu ochii deschiși. Atunci m-am gîndit la Nafissa : și-n clipa aceea marea s-a retras fără un foșnet. De aceea, nu încep să trăiesc decît noaptea. Fiecare noapte se prelungește

într-o noapte identică ; ziua nu există pentru mine decît în stare de amintire. Ce imun te face asemenea lucru într-un oraş mereu în tensiune şi totuşi mort ! Mă gîndesc la ce-am spune despre asta Nafissa şi cu mine, şi încep să rid. De cîteva nopţi, mi-am făcut un obicei din a merge pînă la porţile urbei, şi în timp ce marea joacă în faţa mea, aler- gînd în toate părţile, pîndesc o flacără ce aşteaptă la suprafaţa valurilor. Astfel, absorbit în contemplarea ei, nu mă pot înşela că strălucirea creşte de la o zi la alta, dar să fie steaua setoasă de sînge, sau trandafirul scilpitor din mîinile Nafissei ?

Apoi, cît este de ciudat să vezi cum viaţa zilnică merge înainte. Străzile gem de lume, multă gălăgie, prăvăliile, oamenii fără ocupaţie de prin cafenele, cei ce-şi scot sufletul alergînd cu treburi ce nu se mai termină.

Viaţa pe care noile construcţii nu au izbutit să o distrugă. Privesc fără să mai pricep nimic din tot ce se petrece, mă duc pe unde te mai poţi duce o vreme. De fapt, nu-mi rămîne decît să-mi pregătesc o altă întrevvedere cu Osman Samed. Nu pot amina pînă cînd zidurile viclene mă vor închide definitiv. Speranţa acestei noi înîlniri mă mai susţine, îmi fac tot felul de planuri, adun elementele unei noi explicaţii hotărîtoare, îmi precizez ultimele argumente. La asta, nu puţin mă ajută nopţile. Mă influenţează, îmi arată pe ce cale trebuie să pornesc. Noaptea, marea. Identice în substanţa lor. Dar înainte de a mă duce la

Osman Samed, trebuie să aștept să-mi apară trandafirul, sau steaua : condiție absolut necesară. Și văd în minte cum se vor petrece lucrurile de data aceasta ; mai întâi va fi atât de plăcut impresionat, încât mă va dojeni că am zăbovit așa de mult, iar eu mă voi simți mișcat până la lacrimi. Apoi îmi va spune că îmi stă la dispoziție... Prezența sa la porțile orașului este pentru mine sursa unei încrederi nemărginite.

Chiar azi, când m-am întors acasă către prânz, după câteva curse în oraș, am văzut două automobile verzi în fața porții. Păreau a fi goale, m-am apropiat. Mulți curioși se înghețaseră în jurul lor, altfel prezența mea nu ar fi rămas neobservată. Automobile goale. Asta însemna că ocupanții lor se aflau acum în casă. Am rămas pe loc, absent față de ceea ce vedeam cu ochii și mai ales dorind să nu fiu zărit. Dar și mai rău ar fi fost să fac îndată cale întoarsă. Nu a trecut mult și s-au ivit mai multe femei înveșmintate. Nu le-am distins fețele, iar *ele* s-au urcat în automobile, motoarele au pornit și mașinile verzi s-au dus. Curioșii se risipiseră, strada își reluase aspectul normal. Nu mă clintisem din loc. Recapitulam amănunțit scena rapidă ce se desfășurase sub ochii mei. Să intru în casă mi se părea tot atât de imposibil ca, mai-nainte, gândul de a fugi. Îmi închipuiam că femeile acelea o aduseseră pe Nafissa, așa cum altele mi-au adus-o în ziua nuntii noastre, cu o tră-

sură la fel de puțin obișnuită. „De s-ar termina totul, să mă aflu mâine ori peste o săptămână”, am gândit cu glas tare.

Un măgar începu să răgă undeva prin vecini. Trecură automobile, biciclete —■ strada se dezmoțise. Am înaintat către casă ; am intrat. Zoulikha, se grăbi să mă întâmpine de cum am pus piciorul în curte. Mă înștiință rîzînd că trecuseră niște persoane din partea lui Osman Samed, mă căutau, dar văzînd că lipsesc, au plecat fără să se recomande și fără să lase nici o vorbă. În timp ce-mi spunea toate acestea, iarăși mi s-a tăiat suflarea, mi se opri singele în vine și o sudoare rece mă scăldă. Iar eu care sperasem într-un miracol... aveam parte de el.

Ce aş fi putut să-i răspund acestei femei ? N-aveam idee ; am alergat iarăși în oraș.

Toate lucrurile, chipurile, fațadele caselor, ferestrele, pînă și vehiculele sau vreun vînzător ambulant împingîndu-și căruciorul, toate simulau liniștea perfectă. Cine să mă ajute să regăsesc marea ? Imposibil, nu era încă noapte. Trebuia să răscolesc peste tot. Și dacă *ele* vin iarăși în lipsa mea ? Mi-am zis însă că era un gînd absurd — a doua oară nu vor mai trece pe la mine. Zoream pe străzi curate și net alinate. Știam dinainte că nimic nu mă poate orienta să le găsesc, dar nu renunțam, din ură față de oraș ; el mă ținea prizonier, ca și pe sute de mii de oameni de-ai noștri, îngropați sub aceste ziduri. Am dat ocol de mai multe ori, n-am găsit nimic și m-

am întors acasă. Casa era cufundată în aceeași pace.

Dar cum am intrat, fără să pară că mă vede, riul de singe începu să curgă, iar zidurile să strige. Repede am înțeles de ce strigă așa : singele urca de-a lungul lor. Mă podidiră lacrimile. Atunci, cei din casă se grăbiră spre mine. Mi-am înghițit lacrimile. Fără să pregete, începură toți să cinte, să se agate de mine, înconjurându-mă, îmbrățișându-mă, ca și în ziua căsătoriei mele. Și tot ce-a mai urmat! A fost o sărbătorire ca de nuntă, toată casa a luat parte la ceremonie, s-a servit o masă de zile mari; vecinii lăsară deoparte obișnuita lor ținută rezervată, se bucurau zgomotos și dansau. Participam la veselia generală și îmi ziceam : „Da, s-a sfârșit”.

Și iată că vine noaptea, și mă aflu iarăși singur în fața mării. Nu vorbește și stă nemiscată în această seară, dar flacăra ce freamătă pe valurile ei pare a-mi spune și mai limpede decât pînă acum : „Voi veni, voi veni”.

O aștept și mă întreb dacă atunci lumea va fi de ajuns de frumoasă ca să o poată întîmpina.

Dar trebuie s-o aștept aici, ori în zidurile subterane ? Va apare oare atîta timp cît nu am coborît eu acolo ?

Trebuie să-l revăd pe Osman Samed, altfel înseamnă că sînt cea mai nevolnică dintre creaturi ; starea mea contemplativă nu este probabil decât o momeală : nu din capriciu alții au creat o cetate sub picioarele noastre.

În oraș, noile construcții nu conțin să

izbucnească zi-noapte și să-și îndrepte suflul
asupra noastră. Arogante, ucigașe, înaintează
și macină totul în calea lor. Cîte cadavre nu
au fost înghițite de temelile lor, cite nu au
fost mistuite de atmosfera acelor ziduri ? În-
spăimîntător de mulți. Fără să-i mai numărăm
și pe cei expuși pe acoperișurile acelea la ră-
săritul soarelui — zilnic. Mă uit la oameni —
merg, lucrează, își dau binețe, nu pricep de
ce sînt încă aici, cînd există undeva sub pămînt
o cetate sigură. Desigur că nu ajunge să
știi asta, trebuie să poți intra acolo. În acest
caz, fiecare să-și consacre forțele, nu să le
risipească într-o existență vană. De n-ar fi
decît pentru a scăpa de rețeaua malignei
complicități a propriilor noastre ziduri, care
se înversunează să ne persecute, să facă în
așa fel ca populația să fie un accesoriu izolat,
sub ochiul deschis al noilor construcții.
S-a lăsat noaptea ; ies să ajung în fața mării.
Poate va fi ultima noapte. La capătul căii,
neclintită, ea îmi pîndește venirea. Apoi, deo-
dată, mă cheamă și mă urmărește, mă încon-
joară și mă derutează pe străzile încălțate.
Vorbește și ride scurt, un ris ce-o transformă
neîncetat, pas de pas. Voi merge toată
noaptea prin acest oraș, apoi, mai departe, în
altul, mereu sub escorta ei.

Toată noaptea am

•mers

.Toată noaptea am mers. Iar acum, ajuns la
porțile ambelor cetăți, o uit și uit de ceasul ce
va bate ; iar ea, potolită, poartă în miezul ei
un inel de foc — o lumină ce crește pe măsură
ce spațiul se deschide larg în tăcerea și
ordinea nopții, constelație ce visează și, sin-
gură, strălucește — cînd flacăra, cînd femeie,
în arena mării, peste puțin, un alt cerc se
rotește larg, atmosfera începe să ardă, iar din
inima flăcării se înalță trandafirul Nafisei.

Silindu-mă să nu
cad în nesimțire,
privesc îndelung.
Cînd, în sfîrșit,
somnul îmi
coboară pleoapele
grele, primele raze
străbat alba în-

cetșoare a dimineții

.NICI O VESTE DIN PARTEA MARII, DE două săptămâni... ca și cum nici nu ar fi existat vreodată. Seceta întreținută de focul noilor construcții usucă orașul care trosnește. Unii spun că marea se va întoarce. Ce ne-o poate dovedi ? Ne rămâne doar așteptarea... să aștepti, să aștepti, cînd construcțiile fumegă, detună, șuieră la porțile noastre, peste capetele noastre, cînd devine imposibil să respiri, cînd pînă și îmbrăcămîntea e tot mai dură pe trup, cînd mîinile, ochii noștri sînt aproape stinși, istoviți pe nesimțite, să aștepti... Focul devoră atît de tenace zidurile orașului (roșii și galbene pe albastrul vidului), încît nu va mai avea mult de lucru cu ele.

Dar iriacele au revenit. Zboară în formații strînse, desenînd uneori pe cer mari cercuri perfect conturate. Nu ne mai trimit mesaje. Nu trebuie să ne așteptăm din partea lor decît la acțiuni de pedeapsă, după ce atîta vreme le-am îndurat batjocora.

Coboară năprasnic asupra orașului, lipsindu-ne pînă și de aer. Cît de crude pot fi ! Nu va trece mult și vor ataca doar niște pietre ; simțurile noastre sînt atît de slăbite, aproape că nu vom ști ce se petrece. „Trebuie să terminăm odată cu toate astea”, mi-am zis nu

prea convins. Să terminăm ? S-a creat o
ruptură adîncă, în care totul se va prăbuși
pînă la urmă.
Acum două zile, gîndindu-mă la altceva, am
întrebat-o pe Mama :
Ce-i de făcut ?
— Să dărîmăm tot.
Am înlemnit. Mă privea cu drăgălășenie, dar
drept în ochi : vedeam clar că pînă la urmă și
ea a ajuns să creadă în virtuțile distrugerii.
Am înțeles atunci că și unii, și alții trăim într-
o lume condamnată. Ce-mi părea mai ciudat
era încrederea ei manifestă, vorbește fără
ezitare. Privirea ei bîntuită de gînduri inu-
mane continua să mă apese.
— ■ Chiar și tu ai face asta ?
— Da.
Discuția noastră s-a oprit aici. Adică, m-am
ferit eu să o continui.
Între mine și Mama s-a ridicat un zid.
Nimeni nu mai vorbește despre mare. Cum
vine noaptea, pornesc spre ea, nădăjduiesc să
mă aștepte la colțul unei străzi, dar orașul ră-
mine crăpat peste tot, găunos, mort. Mă
plimb o vreme, apoi mă întorc iarăși acasă,
unde tăcerea este mai adîncă decît oricînd.
Noaptea intră și iese, străbătînd-o lunecător,
ca prin- tr-o casă părăsită. Abia dacă răsună
cite o voce neclară. Nu mai pot îndura
această stare letargică și îmi reiau zadarnica
hoinăreală pe străzi. Mult înainte de zorii
zilei, iriacele încep iar să urle. Doamne,

devine de nesuferit! Degeaba îmi astup urechile, urletul lor mă urmărește peste tot. De mult nu l-am mai vizitat pe El Hadj și iată că astăzi m-am îndemnat să trec pe la el. Am găsit un alt om. Are alt de mult aerul. Nafisei înainte de a ne părăsi, încît m-a impresionat profund. Firește, aflase de săvîrșirea ei și mi-a vorbit de ea cu multă delicatete. Mă miră acum faptul că nu am alergat la un prieten în clipele de grea încercare, că am ales un om aproape necunoscut : pe Osman Samed. Dar sînt lucruri care nu pot fi explicate. De îndată ce am intrat în dugheană, am uitat de orice primejdie. Ca totdeauna, convorbirea cu El Hadj mă liniștea, îmi bucura inima ; de cîteva ori chiar am rîs. Se mai aflau acolo și alții, necunoscuți mie și care păreau că se simt mai puțin la largul lor decît mine. Ședeam în colțul meu obișnuit, iar ei mai mult ascultau, rareori spuneau cîte ceva. Totuși, din cînd în cînd, îmi treceau prin minte unele întrebări — cine erau oare ? Și-atunci începeam să mă simt stingherit. Deodată am priceput : veneau din orașul ascuns sub pămînt ! Purtarea lor rezervată o dovedea pe deplin.

Brusc, îmi apărură clar rolul lui El Hadj. Și eu care, în orbirea mea, îmi pusesem toată nădejdea în acest Osman Samed, cînd aveam la îndemînă un loc pe care-l frecventam de ani de zile... Prost, prost cum nu se mai poate, asta am fost !

Oamenii părăsiră dugheana, El Hadj îi conduse pînă la ușa, apoi se întoarse la mine cu

expresia-i familiară, bonomă. Îmi vorbi ca unuia dintre receții noștri interlocutori.

— Este o chestiune mult mai serioasă decât s-ar crede. Oamenii nu vor să înțeleagă acest lucru : totul nu se va opri aici, întregul oraș va fi făcut una cu pământul.

Cuvintele lui îmi dovedeau că știe acum că sint la curent cu situația. Eram răvășit. El, care nu-mi dezvăluise niciodată nimic, mi se adresa ca și cum mi-ar fi împărtășit secretul de mult de tot. Tremuram de bucurie și de spaimă. Mă gindeam cu recunoștință la Nafissa.

În ce uimitoare discuție ne angajasem, când iată că apăru un flăcău în pragul prăvăliei ! Să tot fi avut douăzeci de ani, desculț. Răsărise neauzit, iar acum sta și aștepta. El Hadj se ridică îndată și surise : am avut impresia că ceva important se petrece. Cum priveam la ei din colțul meu, bătrînul mă pofti să mă apropiu de ușă — l-am ascultat fără șovăială. Priveam atent la trecători, la flăcău, nu mă gindeam la nimic precis. Tînărul plecă repede și dispăru la colțul unei străduțe. M-am întors nedumerit către El Hadj, iar el, cît se poate de firesc, nu-mi dădu timp nici cît să deschid gura :

- Trebuie să te grăbești.
- Să mă grăbesc, cum...?
- Să-l urmez.
- Cum adică ?
- Se întoarce numaidecît.

Ascultam ce spune, cînd deodată m-a fulgerat
uimirea : trandafirul Nafisei era în mîna mea
! Îi sorbeam strălucirea și un inefabil
sentiment de siguranță mă stăpîni ; El Hadj
continua să surîdă.

Două noi construcții explodară aproape în
aceeași clipă. Așa au început lucrurile, sau
mai exact, așa s-au terminat. Strada era obiș-
nuitul furnicar de oameni — mulțimea vâluri o
clipă, apoi izbucniră țipete pînă la vacarm de
la un colț la altul al pieței — se dez- lînțuise
panica. Spirovirele și începuseră să despice
atmosfera : o femeie își întindea vâlul pe
brațele deschise și striga :
— Așa merită acești...

Nu termină fraza și se prăbuși cu fața la
pămînt. Deși ora firească era departe, soarele
începu să cadă în asfințit. Ai fi zis că atingeam
dintr-un salt momente viitoare. Păstrez via
imprezie lăsată de brusca schimbare sub-
liniată de cuvintele lui El Hadj, care spuse :
— Ce se petrece astăzi nu contează atît de
mult.

— Atunci, ce contează ?

Mă privi pătrunzător :

— Viața cîntă prin secole.

Pe urmă am tăcut,
ascultînd. Alte
două explozii

zguduiră strada,
repede urmate de
o a treia ; apoi, se
dezlănțui un vuiet
de parcă venise
sfârșitul lumii.
Marea ! înainta
vertiginos, rîdea
clocotitor. Zidurile
se întunecară,
lunecînd în mare
viteză, se cabrară

și se reuniră
deasupra orașului
cu noaptea lor
înălțată în cealaltă
noapte luminată de
furtuna
spirovirelor. Iar ele
făcură loc repede
unor stele ce se
dezintegrau
îndată, rînd pe
rînd — întunericul

se umplu cu boabe
de grindină
aprinsă, vîjîind de-
a lungul galeriilor ;
mari bucăți de
zidărie se sfărîmau
ca sticla, altele se
topeau, căzînd
lent. Stelele se
apropiau și-n urma
lor lăsau o imensă
izbucnire de flăcări

și bubuituri. Senin,
El Hadj se culcă în
mijlocul prăvăliei
— parcă îndeplinea
o simplă
îndatorire. Am dat
să-l imit, dar mă
opri cu un semn :
trebuia să rămân
lângă ușă, cu tran-
dafirul Nafisei în
mână. L-am

ascultat, am
revenit la locul
indicat de el.
Trecu un .timp,
mult timp ; mă
simțeam liniștit.
Alt bubuit surd se
rostogolea în
adâncuri, departe.
Deodată, o izbitură
violentă clătină
dugheana. îi venise

rîndul să fie
distrusă, doborîță
de explozii. Atunci,
Ei Hady îmi strigă
să stau cu capul
întors, orice s-ar
întîmpla. Abia apu-
case să-mi atragă
astfel atenția, cînd
o stea străluci cît*
o mie de sori chiar
în spatele meu. Mi-

a trecut frigul prin
oase. Steaua cînta.
Porni un val de
sînge, trecu
printre picioarele
mele și ieși repede
în stradă. O puter-
nică lovitură în
șold mă trînti pe
pragul ușii:
explozia stelei nu
fusesse

zgomotoasă,
sunase doar ca un
sughiț. Izvorul de
sînge secă, dar
cîntecul tot nu se
oprea. Înlemnit pe
locul ușii, ascultam
•— cîntecul îmi
spunea că din El
Hadj nu mai
rămăsese nimic, că
în spatele meu nu

mai era *nimic* decât un
gol absolut, opac.
Nici nu am
încercat să mă
ridic și să privesc
într-acolo. Mă
fascina o spărtură
mov în zid, drept
în fața mea — în
formă de sabie
scurtă și lată. Și
nu am văzut — nici

nu am auzit — cînd
a sosit flăcăul
descult

— .Ridicați-vă, vă rog.
— Iartă-mă.
Am sărit în picioare cu ușurință.
— Dați-mi trandafirul. Și cum ezitam :
— Veți înțelege mai târziu, spuse el, îndată
ce i-am pus în mână floarea, mi s-au
închis ochii.
Apoi am simțit că merg, înaintam în urma
tinărului, pe care iarăși nu-l vedeam și nu-l
auzeam — înaintam repede, parcă plutind, pe
străzi ciudat de liniștite, pustii, veghetoare.
Mă înconjura blind o atmosferă neagră, în
care se aprindeau și se stingeau lumini de
proiectoare.
Ochii mi s-au redeschis. Am început să rid.
A TREBUIȚ SA STUDIEZ ÎNDEAPROAPE
structura orașului subteran, altfel nu m-aș fi
putut adapta cum trebuie la noile condiții de
viață pe care le aveam. Că bazele acestui al
doilea mod de existență acolo sînt imprimate,
îmi apare astăzi evident. La prima vedere,
structura aceasta nu este decît replica orașu-
lui de la suprafață, imaginea lui răsturnată,
aș zice, și ascunsă în afunde straturi de pămînt.
Dar începe să se impună marea dife-
rență cînd descoperi că orașul din subsol nu
are limite, că ultimele-i puncte retrase în
adînc nu ar putea fi găsite de orișicine, nici
măcar de locuitorii lui, sau printr-o investi-
gație minuțioasă, oricît de superior ar fi îno-
dul de cercetare ; iar domeniul lui se întinde
și mult mai departe. Pe scurt, după mine, ora-
șul acesta nu se ramifică numai în subsolul

nostru, în strictul înțeles al cuvântului, ci, gene-ralizînd, în lumea largă, cu care, pe o infinitate de căi, de antene întinse, poate comunica, așa cum orașul de la suprafață nu ar fi niciodată capabil să o facă. Această organizare i-a permis să-și creeze numeroase rețele vitale și mai ales — mai ales ! — o rezervă de asemenea complexuri la adăpost, de orice atac, fie și prin surprindere, pe orice infiltrare, fie și printr-un „cal troian”. Ceea ce nici în închipuire nu ai vedea realizabil la suprafață. Acest sistem de rezerve intangibile constituie aici cel mai remarcabil mijloc de apărare din cîte se pot concepe : oferă zone de refugiu inexpugnabile, după cum realizează și acumulări de energie care, la nevoie, se convertesc de la sine în succes ! Indiscutabil, ele trebuie considerate partea cu adevărat vie a orașului nostru subteran. Releveul cartierelor ce-l compun, așa cum mă și așteptam, nu putea fi cîtusi de puțin simplu de realizat în ingenios complicata organizare. Abordînd această operație, știam că am de întîmpinat dificultăți la o scară extraordinară, de o natură de nebănuț ; fiecare complex în parte rămîne doar o fracțiune din ansamblul sistematizării, dar se bucură de autonomie, fără restricții, și mai mult decît atît, oglindește în sine configurația întregului oraș. De-ajuns să circuli doar printr-una dintre ele și constăți că e greu să-i dai ocol, ori să o străbați de la un capăt la altul.

(Atunci — se pune întrebarea — cum izbutești să le explorezi și pe celelalte ? Îmi îngădui să cred că poți ajunge și la acest 'stadiu, cu multă, multă răbdare.) Dar, vai, adevărata complicație este alta — te lovești de ea în relația aparte cu totalitatea : totalitatea orașului și a fiecărui cartier în parte — prezentă și identică pretutindeni. De pildă, te afli în centrul unui complex — totalitatea celorlalte, ca și a întregului oraș subteran se reconstituie în cele mai mici amănunte. Atunci se ridică problema identității, care se opune unei concluzii ferme — că există și celelalte sistematizări identice — doar ca o ipoteză imposibil de verificat. Printre altele, nu trebuie să omiți, ca descrierea să fie completă, natura raporturilor acestui sistem de organizare cu zona de la suprafață. Deși pare că se detașază deasupra pământului, înălțându-se în spațiul aerian unde ochiul nu întâlnește obstacole, orașul se sprijină pe aceste fundamente vii și active. Este neîndoielnic supus influenței lor. Trebuie înapărat să stabilești cum se exercită asupra lui această influență și cum îl guvernează. Supraomenească sarcină pe care o va reprezenta necesitatea de a întreprinde explorarea cetății subterane și releveurile ! Împotriva aparențelor, nu o cred totuși imposibilă.

Planul mi se simplifică ! În toată ultima-i parte. Redau, fără să schimb un cuvint, ceea ce mi-au relatat laconic anumite persoane îm- puternicite pe atunci să țină legătura cu stră-vechiul meu oraș : „Explodînd una după alta, noile construcții au sărit în aer pînă la ultima, și-ndată zidurile s-au dizlocat, și s-au prăbușit : urbea murise ; locuitorii au rămas în picioare, ca niște arbori uscați, în mijlocul ruinelor — în altitudinile în care îi prinsese cataclismul — pînă ce a venit marea, al cărei tumult de mult se auzea : repede, ea îi înveli și-i legănă la nesfîrșit în valurile sale. ”

încă mai aud
uneori cum se
sparg valurile la
țârm, un cîntec
surd, și mă
gîndesc, visez, îmi

aduc aminte marea

.POSTFATA
LA ÎNTREBAREA CE MI S-A PUS — ȘI PE
care oricare cititor ar fi îndreptățit să și-o
pună ; de ce oare, în acest nou roman, drama
algeriană mi-a sugerat asemenea ton, de ce
am redat acei însemnați și nefericiți ani într-
un cadru neverosimil și de legendă — iată că
nu aș ști cum să răspund mai bine. De ce
Picasso a pictat *Guernica* așa cum a făcut-o și
nu ca pe o reconstituire istorică ? Adevărul
este că e greu să explici un anumit gen de a
scrie, cînd acesta nu constituie atît punerea
în aplicare a unei teorii prestabilite, cît
rezultatul intuiției și imboldului ce nu prin-
seseră încă un contur precis, nu aveau formă
și nume înainte de a-ți începe cartea. Faptul
că mi-am dat deodată seama, în acel moment,
de caracterul de nemărginire a ceea ce este
oroarea și, totodată, de uzura ei extrem de
rapidă, stă neîndoiește la originea acestei
scrieri născute din presimțiri și viziuni. *Oroa-*
rea inimaginabilă din acele clipe, dar care nu
va fi decît o banală întimplare peste puțină
vreme, odată ce a luat sfîrșit ; care abia dacă-
i va mai afecta pe martorii, victimele și
inițiatorii ei. Puțină vărsare de sînge, puțină
măcinare în carne vie, puțină sudoare rece :
nu știu să existe spectacol mai exasperant și

mai tern. *Oroarea* ignoră aprofundarea ; nu știe decît de repetare. Să începi să descrii manifestările ei concrete, cînd nu ai de întocmit un proces verbal, înseamnă să te expui rizibilului, pe care tot ea caută să-l instaleze orîndu-și scoate capul. Nu îți va lăsa decît jalnica-i mizerie și așa vei cădea în capcana întinsă : uzura. De cînd secolul nostru torturat, martirizat, urlă de durere și de disperare, uzura s-a întins neconținut. Așa că tot ceea ce avea să se întimplă în Algeria era sortit să se șteargă fără urme, să fie radiat ; exterminările din lagărele de concentrare, grozăvia bombei atomice nu au încetat să bîntuie nopțile somnului oamenilor. Cum ai mai vorbi despre Algeria după Auschwitz, ghetoul din Varșovia, și Hi- roșima ? Cum ai face să mai găsească audiență ceea ce rămîne totuși de spus, în așa fel încît să nu fie absorbit de imensul nouri deminac, ce planează de ani de zile asupra întregii lumi, așa încît să nu se topească în infernul banalității cu care *oroarea* a știut să se înconjoare și să ne înconjoare ?

Am înțeles atunci
că nu poți
surprinde forța

răului în faptele-i
obișnuite, ci
altundeva, pe
adevăratul lui
teren : omul — cu
visele și delirul pe
care i le
alimentează în
orbirea sa, și
căroră am căutat
să le dau o formă.
Socotesc admisibil

că nu se poate
realiza așa ceva
prin modul curent
de a scrie. Să
revenim la *Guemica*:
nici un element
realist în acest
tablou — nici
sînge, nici cadavre
— și totuși nimic
altceva nu exprimă
mai puternic *oroarea*.

Picasso nu a făcut
decît să fixeze și
să ordoneze
coșmare în acea
pînză ; desigur că
nu a însemnat
pentru el o simplă
metodă
compozițională,
comparabilă cu
oricare alta- Intîi
de toate, i-a fost

prezent ceea ce
știa și intuia el ;
erau coșmare ce-l
obsedau, ca și pe
ceilalți oameni,
dar a fost singurul
care s-a priceput
să le dea o
înfățișare, pe care,
de acum înainte, o
recunoaștem cu
toții. Și dacă nu a

născocit această
perifrază pentru a
numi ceea ce nu
are propriu-zis un
nume — această
Guernica, ce aparține
astăzi unei treze
sensibilități
colective,
aparține totuși,
mai-nainte de a fi
ieșit de sub

penelul său,
insondabilului
subconștient
colectiv. Acesta
este cel mai im-
portant aspect al
tentativei : să naști
visuri ; restul trece
pe al doilea plan

.Cine își aduce aminte marea este o tentativă de acest fel : deci nu a fost pentru mine un simplu divertisment literar, ci o experiență profund trăită, o confruntare totală. Nu o puteam întreprinde prin romanescul îndătinat — acel mod de a scrie care, firește, își păstrează toate virtuțile și de care nu ne putem lipsi când este vorba de redarea epopeică a unei cumplite, crude tragedii — măturii, documente prețioase pentru istorie... Versan-

tul celălalt, pe care am ținut eu să-l explorez, seamănă mai mult cu o logodnă între paradis și infern, și nu poți exprima ceea ce seamănă cînd cu paradisul, cînd cu infernul, iar uneori cu amîndouă laolaltă, decît prin imagini. Îmi par unicele proiectoare ce pot arunca oarecare lumină în asemenea abisuri. Dealtfel, nu vă va mira cînd veți afla în această carte și un ton ce-ți amintește cîteodată de romanele științifico-fantastice. Oare în cele mai bune dintre ele, ca și în limbajul sibilin al visurilor, nu vezi obsesii bîntuitoare, dorințe secrete, groază, mituri străvechi și moderne în plină acțiune, precum și aspirațiile cele mai adînci ale sufletului omenesc, ieșind la suprafață și arătîndu-se vii ca în literatura denumită „realistă” ? Și poate că nu este cu totul lipsit de interes să notez că asemenea coincidență a fost cu totul întâmplătoare, întrucît niciodată înainte de a scrie astfel nu citisem cărți științifico-fantastice.

în colecția

.GLOBUS"

AU APĂRUT:

A. BEEKMAN

Despărțiri L. SCIASCIA Marea de

culoarea vinului. Todo Modo G.

SWARTHOUT Binecuvîntați animalele

și copiii A. TABUCCHI

Piața Italiei I. TRIFONOV Un lung
bun rămas
VOR APĂREA:
G. DELEDDA Mariana Sirca. Ulii și
porumbeii J. FRANICEVIC-PLOCAR
Batalionul zburător P. HÄRTLING
Hubert sau întoarcerea la Casablanca
E. JUNGER Praștia D. MACHADO Ce
spune Moler
Olector : MIHAELA CIUNCAN Tehnoredactor : VICTOR
MAȘEK

Prețuitul scriitor libanez Mohammed Dib este autorul a numeroase nuvele, povestiri, poeme (1 romane, din care cităm *La GRANDE MAISON*, distins cu premiul „Fénéon” în 1953, *L'INCENDIE* (1964), *LE METIER À TISSER* (1967), *LA DANSE DU ROI* (1968), *LE MAÎTRE DE CHASSE* (1973), *HABEL* (1977)). Caracterul expresionist al operelor sale modernizează străvechi tradiții organice stratificate, iar ideile se situează pe multe fațete ale eternului uman (îi ale frământărilor omului de astăzi. *CINE ÎȘI ADUCE AMINTE MAREA* (*QUI SE SOUVIENT DE LA MER*), alternând oniric paradisiacul cu infernalul, ca într-o țesătură cu simboluri frapante în atribuirea lor echilibrată, transpune momentul luptei pentru libertatea Algerului în spațiul în care domnește ocrotitor splendoarea unei mări personificate.